Franz Kafka

HAYVAN ÖYKÜLERİ

SERİ K.

VENI VENI VENI

Seri K.
Hayvan Öyküleri - Franz KAFKA
1.baskı: Eylül 2012
Yayın Yönetmeni
Kaan Çaydamlı, Şenol Erdoğan
Çeviri
Yekta Majiskül
Kapak Tasarımı
Erol Egemen
ALTIKIRKBEŞ YAYIN

ALTIKIRKBEŞ YAYIN
bir Kaybedenler Kulübü tribidir.
Kadife sk 22/4 Bahariye / Kadıköy
Tel: (0–216) 418 0413
E satış: www.645dukkan.com
www. altikirkbes.wordpress.com
altikirkbespublishing@gmail.com

HAYVAN ÖYKÜLERİ

Franz Kafka

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

kadıköy,2012

YUVA

Yuvamın inşaatını tamamladım, sanırım güzel de oldu. Dışarıdan bakıldığında sadece büyük bir delik görünüyor ama aslında bu deliğin bir yere vardığı yok, birkaç adımda kayalarda son buluyor. Bu aldatmacayı bilinçle yaptım diye övünmek istemem, daha önceki pek çok başarısız yapı denemelerimden miras bu, bu deliği kapamadan bırakmak bana çok yararlı gibi geldi. Kimi aldatmacaların yapılırken kapıldıkları aşırı incelik yüzünden kendi başlarına bela açtıkları doğrudur, herkesten çok farkındayım bunun. Diğer yandan, bu delikle buralarda araştırılması gereken bir şeylerin varlığını ilan etmem de fazla cesurca bir davranış. Nedir, korkak olduğumu, bu yuvayı korkaklığımdan dolayı inşa ettiğimi sananlar beni hiç tanımamışlar demektir. Bu delikten yaklaşık bin adım ötede, istendiğinde kaldırılabilecek bir yosun parçasıyla örtülü durumda, yuvanın gerçek kapısı var; yerin üstünde bir şey ne kadar güvenli olabilirse o kadar güvenlikte. Birinin yosunlar üzerine basabileceği ya da tökezlenip yosunların içine düşebileceği doğru, ancak bunun için sık rastlanmayan kimi hünerlerin de gerektiği unutulmasın, bu durumda yuvam açığa çıkıp isteyen içeriye girebilir, içeridekileri bir daha kullanılamayacak biçimde parçalayabilir. Bunu farkındayım elbette, yaşamımın en verimli dönemini yaşadığım şu günlerde bir saat bile rahatla tanışamayışım bu yüzden; canım o karanlık yosunların altına gizlenmiş deliğin elinde, düşlerimde sık sık bu deliğe yanaşmış açgözlü bir ağzın çevreyi hiç durmadan kokladığını görüyorum. Bu deliği de gerçekten kapatabileceğimi söyleyebilirsiniz bana, üzerini ince bir toprak tabakasıyla örtebilirim, aşağıları gevşek toprakla tıkayabilirim, beni her seferinde toprakla uğraşarak dışarı çıkmak zorunda bırakmayacak bir düzen kurabilirim. Fakat bunu gerçekleştirmek olanaksız, önlemler almak zorunluluğu benim her istediğim an hemen dışarı çıkabilme olanağını elimde tutmamı gerektiriyor, önlemler almak zorunluluğu denen şey, çoğu zaman yaşamın tehlikeye atılmasını da gerektiriyor. Kılı kırk yaran hesaplamalar ve zekâ dolu bir kafanın kendi kendisiyle övünmesi nedeniyle, tüm bunları bir sonuca ulaştırmak mümkün olmayabiliyor. Hemen dışarı çıkabilme olanağını elimden bırakmamam gerek, çünkü tetikte beklememe karşın hiç beklemediğim bir yandan saldırıya uğrayamaz mıyım? Yuvamın ortasında huzur içinde yaşarken düşmanım bir yerden yavaş ve sessizce toprağı kazarak yaklaşabilir. Onun sezgileri benimkilerden güçlü olmayabilir, ben nasıl ondan habersizsem o da benden habersiz olabilir. Fakat toprağı kör gibi oyarak ilerleyen açgözlü serseriler

vardır, yuvamın devasa boyutları içindeki bir dehlizime bir noktada rastlayıverirler. Kendi yuvamda olmak, her yöne ilerleyen yolların hepsini avucumun içi gibi bilmek gibi bir üstünlüğe sahip olduğum doğru, bu serserinin kurbanım olması işten bile değil, üstelik çok tatlı bir kurban! Ama giderek yaşlanmaktayım, benden daha güçlü olanlar çoğaldı, düşmanlarımsa sonsuz, bir bakarsın, birinden kaçayım derken bir başkasının kucağına düşüvermişim. Ah, aklıma neler geliyor! Bir yerlerde çabucak varabileceğim bir çıkış kapısı bulunmasının güvencesiyle yaşamak gerek, dışarı çıkmam gerektiğinde beni hiç zorlamayacak bir kapı, demem o ki, ben yumuşak toprak içinde umutsuzca dışarı çıkacak bir delik açmaya çabalarken, Tanrı korusun, ardımdan sessizce gelen düşmanımın dişlerini gerimde duymayayım. Yetmezmiş gibi, düşmanlarım sadece toprağın üzerinde değil, yerin altında da düşmanlarım var. Onları henüz görebilmiş değilim ama tüm söylenceler onlardan söz ediyor, ben de varlıklarına tüm kalbimle inanıyorum. Toprağın içinde yaşayan yaratıklar, söylenceler bile onların tam bir tarifini vermiyor. Kurbanları bile onları tam olarak görememişlerdir, birden ortaya çıkıverirler, hemen altınızdaki, sizin eviniz olan toprağı pençeleriyle oyduklarını işitirsiniz, o anda yaşamla vedalaşıyorsunuz demektir. “Kendi evimdeyim” iddiası bu nedenle pek doğru değildir, “onların evindeyim” demek daha doğrudur. Şu çıkış deliği bile beni onların elinden kurtaramaz. Belki beni kurtarmak geri dursun, yok olmama neden olacak bir şeydir ama yine de bir umuttur işte, bu umut olmadan da yaşanmaz ki. Bu büyük yol dışında, beni dışarıya bağlayan dar, görece tehlikesiz diğer yollar soluyacağım temiz havayı bana ulaştırıyor. Bunlar orman farelerinin açtığı yollar, inşaat sırasında onları da yuvamın içine almayı başardım. Bu yolların bir yararı daha var, çok uzaklara dek kokuları izlememi sağlıyorlar, bu yolla savunmamı güçlendiriyorlar. Dahası var, binlerce küçük yaratık bu yolları izleyerek bana dek geliyorlar, bunlardan yemek gereksinimimi sağlıyor, yuvamdan hiç çıkmadan yaşamamı sürdürecek kadar avlanabiliyorum, bu da az şey değildir sanırım.

Yuvamın en güzel yanı, sessizliği. Aldatıcı bir sessizlik olduğunu kabul ediyorum, bu sessizlik birden bozulabilir, her şey sona erer ama o an şimdilik uzakta. Saatler boyunca yuvamın dehlizlerinde sessiz dolaşıyorum, bazen dişlerimin arasında sesine hemen son verdiğim küçük bir hayvanın çıtırtısını ya da bir yerlerde onarım gerektiğini haber veren toprağın patırdayarak dökülüşünü işitiyorum, başka ses yok, ortalık hep sessiz.

Orman havası dehlizlerden içeri esiyor, hem sıcak hem serin oluyor dehlizler. Kimi zaman sere serpe yere uzanıyor, zevkle yerde yuvarlanıyorum. Kapıya dayanan yaşlılık günlerimde bu yuvada yaşamak, güz geldiğinde başını sokabilecek bir deliğin bulunması ne güzel! Her yüz metrede bir dehlizleri genişletip küçük, daire biçimde alanlar inşa ettim; buralarda rahatça yatabiliyor, kendi sıcaklığımla ısınıp dinlenebiliyorum. Gönül huzuruyla, isteklerim doyurulmuş, içimde yaşattığım amaca kavuşmuş, yani bir yuvaya sahip olmuş durumda, tatlı bir uyku çekiyorum. Belki eski günlerin alışkanlığı, belki bu yuvadaki tehlikelerin de beni uyandırabilecek denli büyük olmasından, düzenli aralıklarla bir korku geliyor içime, sıçrayarak uyanıyorum, çevreme kulak kabartıyorum, gece gündüz yuvamda hüküm süren sessizliğin derinliklerini dinlemeye çalışıyorum. Ancak sonra yatışıp gülümsüyorum, gevşeyerek az öncekinden de derin bir uykuya dalıyorum. Yollarda, ormanlardaki gezgin soydaşlarım, bir yaprak kümesi altına sinmiş, belki bir soydaşlar kümesi halinde toplaşmış, yerin göğün tüm musibetleri çevrelerini kuşatmış! Ama ben, burada her yandan güvenlik içinde yatıyorum, yuvamdaki elliden çok alandan birini seçip uyuklamalar ve deliksiz uykularla günümü gün ediyorum.

Yuvamın merkezine biraz uzakta, en kötü tehlikede, yani kovalanmada değil de bir kuşatmada yararlanılmak üzere düşünülmüş ana alan var. Yuvamdaki hemen her şey bedensel değil zekâ ile çalışmanın sonucuyken, bu kale alanı tüm organlarımın zorlu çabası sonucu inşa edildi. Birkaç kez yorgunluktan umutsuzluğa kapılıp her şeyi bırakmaya karar verdim, sırtüstü yatıp yuvaya lanet ettim, sürünerek dışarı çıkıp yuvayı terk etmeye kalktım. Neden olmasın, bir daha yuvaya dönmek bile istemiyordum. Fakat saatler, günler geçince aradan pişman oldum, geri döndüm, yuvanın el değmemiş beklediğini görünce sevinçle bir şarkı tutturdum, kıvançla yeniden işe sarıldım. Planıma göre alanın bulunacağı yerde toprak yumuşak ve kumluydu, bu nedenle çalışmam boşa güçlük taşıyordu; boşa diyorum, çünkü bu zorlu çalışmanın yuvanın bütününe hiç yararı yoktu. Kubbeli, yuvarlak alanın açılabilmesi için, toprağın sertleşinceye dek dövülmesi gerekiyordu. Ama bu iş için elimdeki tek alet alnımdı, gece gündüz demeden, geri çekilip hız aldım, koşarak gelip toprağa kafa attım, toprağa vurmaktan alnım kanadığında, ancak o zaman mutlu hissediyordum

kendimi, çünkü bu kan duvarın sertleştiğinin kanıtıydı. Herkes bunu kabul edecektir, kale alanını sonuna kadar hak ettim.

Bu alana yiyeceklerimi depoluyorum, yuva içinde avladıklarımdan yiyeceklerimi yeyip arta kalanları ve yuva dışında avladıklarımı biriktiriyorum burada. Alan öylesine büyük ki, altı aylık yiyecek bile burayı dolduramaz. Bu nedenle yiyecekleri rahatlıkla ortalığa dağıtabiliyor, aralarında dolaşıp canımın çektiğiyle oynayabiliyor, miktarları ve kokularıyla zevkleniyor, yuvamdaki tüm yiyecekleri bir arada görebiliyorum. Ayrıca her istediğimde yığdığım yiyeceklerin sırasını değiştirebiliyor, mevsimin gerektirdiği düzenleri yapabiliyor ve yeni avlanma tasarıları kurabiliyorum. Öyle günler var ki, yiyeceğimin bolluğundan, içime sinen doymuşluk duygusundan dolayı sağa sola kaçan küçük hayvanlara saldırmıyorum; elbette öngörebileceğiniz nedenlerden dolayı bu yaptığım sakınımsız bir davranış. Hemen her zaman savunma hazırlıklarıyla uğraşmam yuvanın bu konudaki kullanımıyla ilgili görüş değişikliklerine kapılmama yol açıyor, küçük çapta değişiklikler yapabiliyorum. Örneğin, savunmamın temeline kale alanımı almak sakıncalı gözüküyor. Çünkü yuvamdaki olasılıkların bolluğu bana değişik olanaklar sağlıyor, bu yüzden yiyeceklerimi diğer küçük alanlara dağıtmayı güvenceyi arttırıcı bir davranış sayabiliyorum. Böylece harekete geçiyorum, örneğin sırada gelen üçüncü alanlara yedek yiyecek yığıyorum ya da sırada gelen dördüncü alanları ana alan ve sırada gelen ikinci alanları tali alan olarak tasarlıyorum, buna benzer yeni düzenlemelere gidiyorum. Bunu yapmazsam, kimi alanları yiyecekten yoksun bırakıp şaşırtmacalar veriyorum ya da sıra gözetmeden alan seçip çıkış deliğine göre az sayıda alanı belirliyorum. Bu türden her yeni tasarım bana büyük bedensel çalışma zorluğunun çıkması demek; zorunluluk sonucu başka yollar deniyorum, yiyecek yüklerini oradan oraya taşıyorum. Bu işleri aceleye getirmeden, serinkanlılıkla yapabileceğim doğru, leziz yiyecekleri ağzımda taşımak, istediğim yerde dinlenmek, canım çektiğinde taşıdığım yiyeceklerin tadına bakmak keyifli işler kuşkusuz. Tek kötü olan, kimi zaman uykudan korkuyla uyandığımda yiyeceklerin alanlara dağıtımını tamamen yanlış, büyük dertlere yol açabilecek, uykusuzluk ve yorgunluk dinlemeden bir an önce düzeltilmesi gereken bir hata gibi görmem. O anda koşuyor, hatta kanatlanıp uçuyor, düşünerek çalışmaya zaman bulamıyorum; yeni bir tasarıyı yaşama geçirmek için rastgele tutuyor, sürükleyerek taşıyor,

yorgunluktan inliyor, tökezliyorum. Son derece tehlikeli görünen böylesi durumlarda, her nasıl olursa olsun bir değişikliğe razı oluyorum. Ancak yavaşça uyandığımda serinkanlılığa yeniden kavuşuyorum, o anda gereksiz telaşıma şaşıp kalıyorum. Yuvamın kendi kendime bozduğum huzurunu yeniden içime çekiyorum, yattığım yere dönüyorum, yeni yorgunluğumla hemen uyuyakalıyorum; uyandığımda artık bir düş gibi gelen gece çalışmasının tartışmasız kanıtları olarak, küçük bir farenin hâlâ ağzımda durduğunu fark ediyorum. Yine kimi zamanlar, tüm yiyeceklerin bir araya toplanması bana en doğru yöntem olarak gözüküyor. Küçük alanlara dağıttığım yiyeceklerin işe yaramayacağını düşünüyorum. Üstelik buralara ne kadar yiyecek depolanabilir? Depolanan miktar ne kadar olursa olsun yolu tıkar, kendimi savunmam gereken bir gün gelir, koşmam gerektiğinde bu yiyecekler ayağıma takılırlar. Birçok akılsızca işe karşın doğruluğundan kuşkum yok ki, yiyeceklerin tümünü bir araya toplayıp görmediğinizde, özgüveniniz hemen sarsılıveriyor. Zaten yiyecekleri bölüp dağıtmada başkaca sorunlar da yok mu? Her an dehlizlerde koşarak yiyeceklerimin yerlerinde durduğunu denetleyemem. Yiyeceklerin bölünmesi konusundaki temel düşünceye yanlış denemez ama kale alanım gibi birden çok alan varsa. Birden çok kale alanı. Evet, gerekli! Fakat buna kimin gücü yeter? Bu alanları yuvamın içine, hem de yuvanın inşası tamamen bittikten sonra yerleştirmek mümkün mü? Saklamak gereksiz, yuva inşaatımın temel yanlışı bu, bir şeyden elde bir tane varsa, orada zaten büyük bir yanlışlık oluşmuş demektir. Yuvamın inşası sırasında birden çok kale alanı yapmak bilincimde belirsiz de olsa, itiraf etmeliyim ki aslında epeyce açık seçik biçimde yaşadığını söyleyebilirim; fakat bunu bilerek yapmadım, bu devasa tasarı için kendimi yeterince güçlü bulmadım, giderek bu işi kafamda tasarlama gücünü bile bulamadım; genel olarak yetersiz bulunabilecek bir şeyin benim için bir lütuf sayılabileceğini, balyoz görevi gören alnımın korunmasının benim için ileride daha olumlu sonuçlar doğurabileceğini kendi kendime söyleyerek avundum. Sonuç olarak tek bir kale alanım var ama tek kale alanının yetersiz kalacağına dair hislerimi sildim artık. Ne olursa olsun, bu tek kale alanıyla yetinmeliyim. Küçük alanlar kale alanının yerini tutamaz ki! Bu görüşü yeterince olgunlaştırdıktan sonra, küçük alanlardaki yiyeceklerin tümünü kale alanına geri taşıyorum. Bütün alanlar ve dehlizleri serbest olarak tutmak, yiyeceklerin kale alanında istiflendiğini görmek, her biri tek başına beni büyüleyen ve çok uzaklardan bile ayırt edilebilen koku karışımının en uzaktaki dehlizlere dek yayıldığını

hissetmek beni bir süre mutlu ediyor. Bu günler huzurla dolu olarak geçiyor, yattığım yerleri dış bölgelerden merkeze doğru kaydırıyorum, her an kokulara daha çok yaklaşıyorum; dayanma gücümün kalmadığı anlarda, bir gece kale alanına dalıyorum, yiyeceklere saldırıyorum, en sevdiğim çeşitlerle esriyene dek kendime bir ziyafet çekiyorum. Mutlu ama tehlikeli anlar bunlar, bu fırsatı kullanacak biri hiçbir kendisi tehlikeye bile girmeden beni haklayıverir. Bu durumda ikinci, hatta üçüncü kale alanının yokluğu büyük bir tehlike olarak belli ediyor kendini, bu büyük ve sessiz yiyecek kümesi beni baştan çıkarıyor. Bu nedenle değişik yöntemlerle savunma oluşturmaya çalışıyorum; yiyeceklerin küçük alanlara dağıtılması da bu savunma yöntemlerinden biri işte, bu yöntem de, çaresiz, diğer yöntemler gibi yiyeceklere karşı açgözlülüğümü arttırıyor, açgözlülüğün sonu da mantığın susması ve savunma tasarılarımda bencil isteklerimin egemenliğini göstermesi.

Bunlardan sonra genellikle yuvayı yeniden gözden geçiriyorum, gerekli tadilatı yapıp kısa süre için de olsa dışarı çıkıyorum. Böyle zamanlarda, kısa süre için bile olsa yuvadan ayrı kalmak bana büyük bir ceza olarak geliyor, yine de kısa bir gezinti zorunluluğuna ikna oluyorum. Kapıya yaklaştığım anlarda, içimde yüce duygular uyanıyor. Yuvamda yaşadığım zamanlar kapının yanına bile yaklaşmıyorum, hatta kapıya giden dehlizlere girmekten bile kaçınıyorum. Üstelik kapı çevresinde dolaşmak kolay değil, çünkü bu bölgede birbirlerinin içine giren dolambaç dehlizler inşa ettim, yuvamın inşaatına bu bölgeden başlamıştım, o günlerde yuvamı kafamdaki tasarıya uygun biçimde tamamlamaya ömrümün yeteceğini sanmıyordum, bu bölgenin inşasına oyun gibi başlamıştım; bu yüzden, bu bölgedeki çalışma aşkım kendisini bir dolambaç olarak dışavurdu. Dolambaç o günlerde tüm yapıların şahı gibi görünüyordu bana, bugünse dolambaca yuvanın geri kalanıyla uyumsuz, fazla süslü bir yapı olarak bakıyorum. Kuramsal olarak mükemmel bir yapı elbette, o günlerde görünmez düşmanlarıma seslenerek işte yuvamın girişi demiştim, hepsinin bu çıkmaz dehlizlerde ölüp gittiklerini görür gibiydim ama gerçekte, dolambacım gerçek bir saldırıya ya da ölümüne savaşan bir düşmana karşı dayanması olanaksız, incecik bir oyuncaktan başkası değil. Pekiyi, yuvamın bu bölümünü yeniden mi inşa edeyim? Bu kararı her gün erteliyorum, sanırım, bu bölüm olduğu gibi kalacak. Bu işe girişmem büyük sorunlar yaratacak, ayrıca çok da sakıncalı olacak. Yuvayı inşa etmeye başladığımda rahatça çalışabiliyordum, tehlike

diğer yerdekilerden fazla değildi ama bugün bu işe başlamam yuva üzerine tüm dünyanın dikkatini çekecektir, bu yüzden şimdi bu iş yapılamaz. Buna nerdeyse seviniyorum, çünkü bu ilk eserime karşı bir hassasiyetim var. Üstelik, gerçek bir saldırıya karşı beni koruyabilecek bir kapı var mı? Kapılar aldatabilir, saldırganın dikkatini dağıtabilir, sıkıntıya sokabilir, gerektiğinde bunları benim kapım da yapabilir. Nedir, gerçekten büyük bir saldırıya karşı yuvamdaki bütün olanakları kullanarak, tüm bedensel ve ruhsal güçlerimi toplayarak direnmek zorundayım, bu da doğal bir şey; öyleyse kapının şimdiki yapısını değiştirmek de gerekli değil. Yuvamın doğal koşullardan kaynaklanan zayıflıkları o denli çok ki, benim çalışmamın eseri olan ve sonradan oluşan bu hata da gözardı edilebilir. Kuşkusuz bunu söylerken, kapıdaki hatanın beni sürekli rahatsız etmediğini kastetmiyorum. Sıradan gezilerimde yuvamın bu bölümüne yaklaşmaktan kaçınıyorsam, burada gördüklerim hoşuma gitmiyorsa, buradaki hatayı bilincime karşın görmezden gelmeyi başaramadığım içindir. Yuvanın yukarısında, kapıdaki hata ne denli büyük olursa olsun, görüntüsünden kendimi sakınabilirim. Kapıya doğru hareketlendiğim anda, yoldaki birçok dehliz ve alanın varlığına karşın, sanki bir tehlikeye ilerliyormuşum duygusuna kapılıyorum. Postum giderek incelecekmiş, kısa sürede çıplak etimle kalacakmışım, tam bu anda düşmanlarım uluyarak bana merhaba diyeceklermiş sanıyorum. Bu duyguları yaratan yuvanın çıkış noktasının ta kendisi, diğer deyişle yuvanın koruyuculuğunun sona erdiği nokta, başka bir bakışla, bu kapının inşası benim dertlerimden birisi. Gördüğüm düşlerde bu kapıyı yeniden inşa ediyorum, en baştan başlıyorum, acil ve büyük çalışmayla kimse farkına varmadan kapıyı tamamlıyorum, artık kimsenin buradan geçemez diyorum. Bu düşe neden olan uyku en tatlısı, uyandığımda sevinç ve feraha kavuşma nedeniyle bıyıklarıma dek sızmış gözyaşlarımı fark ediyorum.

Ben dışarı çıkmak istediğimde de bu dolambaç işkencesine katlanmam gerekiyor, kimi zaman kendi yuvamda yolumu şaşırmam, kendisine dair bir düşüncem olsa da yuvamın bana yeni düşünceler esinlemek için çabasını sürdürmesi canımı sıksa da, beri yandan duygulandırıyor beni. Bir süre hiç hareket etmediğim için elimi bile sürmediğim yosun örtünün dışındaki orman zeminiyle birleşiyorum birden. Sadece başımı bile kımıldattığımda, yabancı bir kucaktayım demektir. Bu küçük harekete kalkışmam bile uzun süre alıyor, girişteki dolambaçla yeniden uğraşmak zorunluluğu olmasa,

kuşkum yok, hiç çabalamaz, vazgeçip geri dönerdim. Nasıl mı? Yuva tehlikeden uzakta, kendi kendine yeten bir bütünlük. Huzurlu, sıcak, aç kalma tehliken yok; birçok dehliz ve alanın tek hükümranısın, bunlardan vazgeçmek gibi bir niyetin yok ama belki de tehlikeye atmak gibi bir niyetin var; bunların tümünü yeniden elde edeceğine de güveniyorsun ama yine de tehlikeli, hem de çok tehlikeli bir oyun değil mi bu? Bunun için akıl sınırları içinde sayılabilecek nedenlere de mi sahipsin? Hayır, bu nedenlerin hiçbiri akla uymaz. Ne var ki, bu düşünceler içinde kapıyı kaldırıyorum, sakınarak dışarı kayıyorum, bu kalleş yerden hızla uzaklaşıyorum.

Fakat boşlukta kalmış değilim, dehlizlerde eğilerek koşturmak bitti, ormanda özgürce hareket ediyorum artık. Yuvamda, şimdikinden on kat büyük olsa da kale alanında duyamayacağım yeni güçlerimin farkına varıyorum. Dahası var, dışarısı yiyecek açısından daha zengin, avlanmak biraz daha güç ve başarı şansı daha az da olsa, sonuçlar yuvadakinden daha verimli; bunları inkâr ettiğim yok, tersine yararlanıyorum tüm bunlardan, hatta keyifleniyorum da; en azından başkaları gibi, belki onlardan bile fazla; çünkü serseriler gibi zevkten ya da umutsuzca bir çabayla avlanmıyorum, bir amacım var ve avlanırken serinkanlı davranıyorum. Üstelik, ben özgür bir yaşam içinde yaratılmış, bu yaşam içinde biçimlenmiş değilim; zamanımın sonsuz olmadığını, burada kısa bir süre avlanabileceğimi, istediğim zaman ya da buradan sıkıldığımda birinin yanına çağrısı gibi bir sesiz bana ulaşacağını, bu çağrıya uymadan edemeyeceğimi biliyorum. Bu yüzden burada yaşadıklarımın tadını çıkarabilir, kaygı tasa bilmeden yaşayabilirim, doğrusu yaşayabilirdim ama yaşayamıyorum. Yuva yine uğraştırıyor beni, girişten ayrıldıktan az sonra geri dönüyorum. Gizlenecek uygun bir yer arıyorum, yuvanın girişini bu kez dışarıdan günler ve geceler boyunca gözetliyorum. Buna aptallık deseniz de, yaptığım iş zevk veriyor ve beni rahatlatıyor. O kadar ki, uyuduğumda yuvamın değil kendi önümdeyim, hem deliksiz uyumak hem de kendi kendime nöbetçilik etmek keyfini sürüyorum. Gece hortlaklarını uykunun saf çaresizliği içinde değil, aynı zamanda uyanık olmanın getirdiği serinkanlı yargı gücüyle de karşılama ayrıcalığım var sanıyorum. Benim için tuhaf olan, durumum sık aralılarla sandığım, yuvama indiğimde belki yine inanacağım denli kötü değil. İster bu ister başka bakımdan ama özellikle bu bakımdan dışarıda yaptığım gezintiler zorunlu. Yuvamın girişini bilinçli olarak gözden uzakta seçmeme karşın, dışarıdaki bir haftalık gözlemlerim gösteriyor ki, buradaki

trafik epeyce yoğun ama belki yerleştiğimiz her yerde durum değişik değildir. Ayrıca, tamamen yalnızlık içinde kalıp yavaşça çevresini araştıran bir saldırganın eline düşmektense, kalabalık bir trafik içinde kalmak daha iyi olabilir, hiç olmazsa böyle yoğun bir trafik saldırganları da sürükleyebilme kudretine sahiptir. Bu trafikte saldırganlar çoktur, onların sayısından da çok yardımcıları vardır, nedir, hepsi birbirleriyle savaşım halinde trafikte geçip giderler. Son zamanlarda yuvanın girişinde özellikle oyalanarak çevreyi araştıran bir canlı görmedim, bu hem onun hem benim için iyi oldu, çünkü yuvam için endişelendiğimden önünü ardını düşünmeden koşar gırtlağına sarılırdım. Kimi zamanlarda öyleleri geliyordu ki, onları henüz uzaktan gördüğümde kaçtığım doğru, bunların yuva çevresindeki davranışları hakkında kesin bir şey söyleyemem ama çok geçmeden yuvamın yakınına dönmem yatışmam için yeterliydi; oralarda kimseyi göremiyor, giriş kapısının çevresinde bir başkasına ait bir iz bulamıyordum. Kimi zaman öyle mutlu oluyordum ki, dünyanın düşmanlığı bitmiş ya da en azından azalmış, güçlü yuvam beni yüceltiyor ve ezelden beri sürüp giden yaşama savaşının üzerine taşıyor sanıyordum. Yuva öngördüğümden de çok koruyordu beni. Bu duygu içimde kimi zaman çok güçleniyor, çocukça bir duyguya kapılıyor ve yuvaya asla dönmemek, giriş çevresinde yerleşmek, geriye kalan yaşamımı girişi gözleyerek geçirmek, içinde olduğum takdirde yuvamın beni nasıl güvenlik içinde tutacağını hayal edip mutluluğumu böyle elde etmek istiyorum. Bu çocuksu düşlerden nasıl da ayılıyorum, bu yuva nasıl bir güvenlik sağlayabilir bana? Yuva içinde beni bekleyen tehlikelere dair bir yargıyı burada, dışarıda edindiğim deneyimlere dayanarak nasıl söyleyebilirim? Yuvada olmadığım dönemlerde, düşmanlarım kokumu nasıl alabilirler? Kokumu aldıkları kesin ama tam aldıkları söylenemez. Bir kokunun tam olarak alınması, gerçek bir tehlikenin önkoşulu değil midir? Demem o ki, burada yaşadığım deneyimler yapmacık, fazla bir değerleri yok; ancak beni yatıştırmak ve bu yalan güvenlik içinde büyük tehlikelerin içine sürüklemek için elverişli. Hayır, uykumu denetim altında tuttuğum da yalan, yaşamımı sona erdirecek yaratık uyanıkken ben uyuyorum. Yaşamıma son verecek düşman umursamaz bir tavırla yavaşça kapımın önünden geçenlerden biridir; kapının sağlam bir biçimde durup benim ardında onların saldırılarını beklediğime emin olmaya çalışanlarla yuvanın sahibinin içerde olmayıp yakınlardaki bir çalının ardında pusuya yattığını bilenler, tüm bunlar kapının önündeki trafiğin içinde olabilir. Çok geçmeden açıkta yaşamaktan

sıkılıyor, gözetleme yerinden ayrılıyorum, dışarıda öğrenebileceğim bir şey kalmamış sanki, şimdi ve sonra da… Buradaki her şeyi bırakıp yuvaya ineyim, bir daha hiç geri dönmeyeyim, dışarıdaki trafiği kendi işleyişine bırakıp işe yaramayan gözetlemelerimle olacakları engellemeyeyim diyorum. Giriş kapısının dışında olup bitenleri incelemekten kabarmış, kendi başına bile büyük bir iş olan yuvaya inişi gerçekleştirmek, kapıyı eski haline koyup ardımda bıraktığım dünyaya dair bir şey bilememek üzüyor beni. Önce kötü havaların hüküm sürdüğü gecelerde avladıklarımı içeri almayı deniyorum, başarıyorum da. Fakat gerçekten başarıp başaramadığım ancak yuvaya indiğimde anlaşılacak, ben anlayamayacağım, belki anlayacağım ama iş işten geçmiş olacak. Bu yüzden hemen vazgeçiyorum, yuvaya inmiyorum. Asıl girişten uzakta bir deney çukuru açıyorum, ancak benim boyumda ve üzeri yosunla kaplı bir çukur. Çukura sürünerek giriyor, yosunları üzerime çekerek bekliyorum. Gün içinde değişik saatlerde kısa-uzun süreler çukurda kalıyorum, sonra yosunları üzerimden atıyorum, ortaya çıkıp gözüme çarpanları kaydediyorum. Birbirinden değişik iyi-kötü deneyimler ediniyorum ama yuvaya inmek için başvurulacak temel bir yasaya ulaşamıyorum. Bu nedenle asıl girişe yönelmiş, yuvaya girmeyi denemiş değilim ama her şeye karşın yakın zamanda bunu denemek zorunda olmam elimi kolumu bağlıyor. Her şeyi terk edip uzaklara gitmek, ne huzur verici ne de güvenli olan, pek çok tehlikenin kol gezdiği, yuvamın güvenliğiyle kıyaslandığında tek bir tehlike gibi görünen yaşamı düşündüğümde, tehlikesiz gibi duran eski yaşamımla yüzleşmekten de çok uzak sayılmam. Bu karara varmak, ancak özgürlük içinde yaşanmış uzun bir yaşamın sağlayacağı akıldışılık içinde mümkün, yuva da bana ait henüz, ilk adımımı attığım anda güvenlik içindeyim. Bu yolda tüm kuşkularımdan arınıyorum, gündüz zamanı, hiç duraksamadan, ne olacaksa razı olarak giriş kapısına gidiyorum ama devamı elimden gelmiyor, kapıyı koşarak teğet geçiyorum, bile isteye dikenli bir çalılığa dalıyorum, ne olduğunu bilemediğim bir suçtan dolayı kendimi cezalandırmak amacındayım. Bu durumda bile haklılığımı yitirmediğimi, elimdeki en değerli şeyi çevredekilere, dağdakine taştakine sunmadan yuvaya inilemeyeceğini bir kez daha kendi kendime itiraf ediyorum. Sözünü ettiğim tehlike hayal ürünü değil, tamamen gerçek. Peşime düşmesi için ayartacağım düşman varlığı da gereksiz, pek küçük, zararsız sayılabilecek bir yaratıkta da bu isteği uyandırabilirim; içinde kötülük olan küçük bir yaratık peşime düşer, kendisi de farkına varmadan tüm dünyayı ardından sürükleyerek getirir. Bu

yaratığın varlığı bile zorunlu değil, olasılıkların en kötüsü olarak benim soyumdan biri bile olabilir bu yaratık, yuvaların değerini anlayabilen biridir, ormanda inzivaya çekilmiş bir barış düşkünüdür ama beri yandan yuva inşa etmekle uğraşmadan bir yuvada oturmak isteyen kötü huylu bir serseridir de. Ne olurdu şimdi gelseydi ve girişi bulup yosunları eşelemeye çalışsaydı, hatta kaldırsaydı yosunları, benim yerime o sıkışarak dalsaydı girişten, içerde ilerlemeye çabalarken bir an ardı açıkta kalsaydı, bunlar gerçekleşse de ben hızla yerimden fırlayıp hiçbir şeyi gözüm görmeden üzerine çıksaydım, etine dişlerimi geçirip tüm gövdesini paralasaydım, kanını içseydim, cesedini diğerleri gibi doldursaydım, bunların hepsinden önce yeniden yuvamda olsaydım, bu kez içten gelen bir hoşnutlukla dolambacımı seyretsem ama önce yosun örtümü çekip bir dinlensem, geri kalan ömrüm boyunca dinlenebilsem! Fakat gelen giden yok, sadece kendimden medet umabilirim. İşin zorluğunu düşünerek duraklayışlarım artık bitti, giriş dışında daireler çiziyorum ama girişten kaçmıyorum. Handiyse ben düşman oldum da yuvaya dalmak için fırsat kolluyorum. Bana güven verecek, benim yerime gözetleme yerine geçecek birini bulabilsem, Tanrı biliyor, gönül rahatlığıyla yuvaya inebilirdim. Bu güven verici kimseyle anlaşma yapardım, yuvaya indiğim andan itibaren uzun bir süre gözetleme işini üstlenir, bir tehlike belirdiğinde yosun örtüye vururdu ama sadece gerçek bir tehlike belirdiğinde. Bu durumda yukarıdaki tüm sorunlar bir çözüme kavuşurdu, bana dert olacak bir yaratık kalmazdı, bana güven verenle yalnız kalırdık. Fakat yaptıklarına karşılık istemez miydi bu kimse? Hiç olmazsa yuvayı görmek istemeyecek miydi? Ona yuvaya girme iznini kendim vermem bile tatsız bir şey. Yuvayı konuklar değil kendim için inşa ettim, sanırım ona izin vermezdim, yuvaya inmeme yardımcı olmayacaksa olmasın. Asla yuvama sokmazdım. Onu tek başına yuvaya inmesi için bırakacaktım ki, olacak iş değildi ya da birlikte yuvaya inecektik ki, bu durumda da bana sağladığı ardımdan gözetleme görevini yapmamış olacaktı. Hem güvenmek de ne demek? Yüz yüze baktığımızda güvendiğim birine onu görmediğim, yosun örtü bizi ayırdığı zaman da güvenebilir miyim? Bir kimseyi gözünün önünden ayırmadığında ya da en azından bu olasılığı elinde tuttuğunda, güvenmek zor iş değildir. Giderek yavaş yavaş da olsa bir güven ortamı sağlanabilir ama yuvanın içinde, apayrı bir dünyadan dışarıdaki birine güvenebilmek olanaksızdır. Ne var ki, böyle kuşkulu düşünceleri sürdürmek bile gereksiz, yuvaya inme sırasında ya da indikten sonra, yaşamda sayısız kez rastladığım sürprizler güvenilir

kimsenin görevini yapmasını engelleyebilir, bunu düşünmek yeterli, görevdeki ufak engeller bile benim için öngörülmedik sonuçlara yol açabilir. Uzun sözün kısası, yalnız yaşıyorum diye hayıflanmamalıyım. Bir yardımdan yoksun kaldığım yok, belki birtakım zararlardan kurtulmuş bile olabilirim. Aslında sadece kendime ve yuvama güvenebilirim. Bunları daha önceden düşünüp, şu anda beni böyle meşgul eden duruma karşı önlemlerimi almam gerekirdi. Yuvamı inşa etmeye başladığım zamanlarda bunu başarmak mümkündü. Birbirinden ayrı iki girişi olan bir ilk dehliz açmalıydım, ben girişin birinden yavaşça içeri süzüldüğümde başlangıç dehlizini bir koşu geçip ikinci girişe varayım, bu durum öngörülerek oraya konulmuş yosun örtüyü kaldırıp birkaç gün olan biteni gözleyeyim! Yapacağım en doğru iş buydu. Aslına bakılırsa, iki giriş tehlikeyi iki kat arttırırdı ama bu sakınca da giderilemez değildi, gözetleme yeri olarak seçilen giriş yeri daracık inşa edilebilirdi. Böyle derken teknik ayrıntılarda boğuluyor, mükemmel yuva düşlerine yeniden dalıyorum. Bu beni biraz olsun sakinleştiriyor, kimse fark etmeden içeri dışarı işleyebileceğim belirgin ya da bulanık yapı biçimlerini kapalı gözlerimle, zevkten esrimiş düşünüp duruyorum.

Olduğum yere uzanıp bu olasılıkları değerlendirirken değerlerini fazla abartıyorum ama gerçek yararlarını değil, yalnız teknik birer buluş olarak değerlerini, neden derseniz, hiçbir engelle karşılaşmadan içeri dışarı işlemek nasıl da saçma! Tedirgin düşüncelerin, özgüven eksikliğinin, küçük düşürücü özlemlerin, bir araya toplanmış kötü özelliklerin bir bileşkesi; bütün bu özellikler hemen şurada bekleyen ve sadece ona güvenmenizle yüreğinize rahatlık duygusu veren yuvanın önünde olduklarından da kötü gözüküyorlar. Şu anda yuvanın dışında olduğum bir gerçek, dönebilmenin bir yolunu aramaktayım, yuvada bunu sağlayacak teknik bazı önlemleri almış olsaydım çok iyi olacaktı. Nedir, belki iyi olmayacaktı. Yuvayı sadece girince güvenlik sağlayacak büyük bir delik olarak algılamak, şu sinirli halimle onun değerini küçümsemek olmuyor mu? Yuva elbette güvenilir bir deliktir, böyle olması da gerekir, varsayalım büyük bir tehlikeyle karşılaştım, o anda kendimi sıkarak tüm direncimi toplar, yuvanın canımı kurtarmak amacıyla inşa edilmiş büyük bir delik olmasını ve bu görevini milim şaşmadan yerine getirmesini isterim; bu tehlike anında yuva üzerindeki diğer görevleri bağışlamaya hazırım. Ne yazık ki, gerçek her istenen anda görülemiyor, hele tehlikeli anlarda gerçeği görebilmek daha da

güçleşiyor, böyle gerçek anlarında yuvam bana oldukça güvenlik sağlıyor ama asla tam bir güvenlik değil bu, çünkü kaygılarım yuvada son buluyor mu? Yuvada duyumsadıklarım daha asil ve içerik bakımından daha zengin kaygılar, bunu kabul ediyorum ama yine de, yuvada beni yeyip bitiren kaygıların dışarıdaki kaygılardan aşağı kalır yanı yok. Yuvamı inşa ederken tek amacım güvenlik olsaydı yanılgılara yer yoktu, ne yazık ki, o büyük çabaya karşılık olarak sağlayabileceğim güvenlik, en azından benim duyumsayacağım güvenlik birbirine denk düşmezdi. Bunu kendi kendime itiraf etmek acı verici ama şu anda bana, kendisini inşa edene kapısını kapatan, giderek kendi içine doğru büzülen giriş karşısında bunu itiraf etmem zorunlu. Gelgelelim, yuva sadece güvenlik için inşa edilmiş bir delik değil. Kale alanımda dikilip çevremdeki tepelenmiş et yığınlarına bakıyorum, yüzüm alandan uzaklaşan on tane dehlize dönük, her bir dehliz yuva içinde kapladıkları yerle orantılı olarak alçak, yüksek, uzun ya da yuvarlak, geniş ya da dar, tümü biraz sessiz, boş, belli ölçülerde yiyecekle dolu diğer alanlara uzanan dehlizler, gittikleri alanlar tamamen sessiz ve boş, işte o anda güvenlik düşüncesi önemini yitiriyor, o anda buranın tırnaklarımla kazıyarak, dişlerimi kullanarak, kan ter içinde çalışarak topraktan yarattığım kale, benden başkasının olamayacak kendi kalem olduğunu biliyorum; bu kale öylesine benim ki, düşmanımdan gelecek son ölümcül darbeyi burada kabullenebilirim, sonuçta kanım kendi toprağıma akar ve sonsuza dek yitmemiş olur. Yarı tatlı uykuda yarı neşeli uyanıklıkta, dehlizlerde geçirdiğim tüm o zamanın anlamı başka ne olabilir? Hazla gerinmelerim, yerlerde çocuk gibi debelenmelerim, düşler görerek yatmalarım düşünüldüğünde, bu dehlizler benim bir kez uyuyup bir daha uyanamayışım göz önüne alınarak inşa edilmiş. Her birini en ince ayrıntısına dek tanıdığım, hepsi benzer olmasına karşın duvarlarındaki girinti-çıkıntılara bakarak hemen ayırt edebildiğim küçük alanlar beni huzur veren bir sıcaklıkla kucaklıyor, hiçbir yuva bir başkasını böyle saramaz. Sonrası sessizlik, sessizlik ve boşluk.

Pekiyi öyleyse, bu duraksamam neden? Yuvamı görememe olasılığından daha büyük olan düşman korkusunun kaynağı nedir? Yuvamı bir daha görememe olasılığı, Tanrıya şükür, gerçekleşecek değil, yuvamın benim için anlamına varabilmek için uzun boylu düşünmem gereksiz, onunla ben bir bütünüz, rahatça, tüm korkulara karşı rahat davranarak buraya yerleşebilirim; kötü olasılıkları gözardı ederek girişi zorlamayabilirim,

hiçbir şey yapmadan beklemem bile yeterli olabilir, sonuçta yuvamla ben aynı şeyiz ve bizi hiçbir şey ayıramaz, birbirimize kavuşacağımıza kuşku yok. Fakat o ana dek aradan çok uzun süre geçebileceği doğru, bu sürede hem aşağıda hem yukarıda kim bilir neler gelir başımıza. Bu zamanı kısaltıp yapılacağı yapmak, sadece benim elimde.

Yorgunluktan düşünme yeteneğimi yitirmiş durumda, başım önümde, titrek bacaklarımla yarı uyur halde, yürümekten çok sürünmeye benzer bir hareketle girişe yaklaşıyorum, yosun örtüyü kaldırıyorum, usulca aşağı süzülüyorum ama dalgınlıkla girişi açık bırakıyorum, unuttuğumu yapmak için yeniden yukarı çıkıyorum. Ama neden çıkıyorum yukarı? Yapmam gereken sadece yosun örtüyü çekip girişi kapatmak, tamam, yeniden aşağıya, sonunda yosun örtüyü çekmeyi başarıyorum. Sadece bu yolla, bu yolu kullanarak aklımdakileri yapabilirim. İşte yosun örtünün altında yatıyorum, yuvama taşıdığım avların üzerinde serilmişim, etlerin kanları ve özsuları çevremi sarmış. Beni rahatsız eden yok, peşime düşen yok, yosun örtü üzerinde en azından şimdilik sessizlik var, sessizlik sürmese de benim bununla ilgilenecek zamanım yok, yerim değişti, dünyadan yuvama indim, yuvamın üzerindeki etkisini hemen duyumsamaya başladım. Bu yeni dünya bana güç veriyor, yukarıdaki yorgunluk burada yok, geziden dönmüş gibiyim, katlandığım zorlukların getirdiği yorgunluktan aklım karıştı. Yuvamı yeniden görmem, yeniden yerleşme zorluklarımı düşünmem, bütün alanları en azından gelişigüzel gözden geçirmem, bir an önce ileriye atılıp kale alanına ulaşmak zorunda olmam, bunların tümü yorgunluğumu telaşlı bir çalışkanlığa çeviriyor, sanki yuvaya adım attığım anda uzun ve derin bir uykuya dalmışım. İşin başlangıcı yüksek yoğunlaşma isteyen bir çalışma, avlarımı giriş dolambacının incecik duvarlı dehlizleri arasından taşımalıyım. Bütün gücümle avları önümde sürüklemeye başlıyorum, ilerletiyorum da ama pek yavaş bir hızla, hızlanmak için etlerden birazını geride bırakıyorum, aralarından güçlükle sıyrılabiliyorum. Artık önümde avların sadece bir kısmı var, bunları ileriye taşımak daha kolay ama bu daracık dehlizlerde etlerin arasında öyle sıkışmış durumdayım ki, tek başımayken bile sıyrılmak zor, yiyeceklerimin arasında boğulmam işten bile değil, bu baskıdan kurtulmak için şimdiden yiyeceklerimi yemeye başlıyorum. Yine de taşıma işi başarıya ulaşıyor, uzun sayılamayacak bir sürede bitiyor, dolambacı yeniyor, kıvançla soluklanarak bir dehlizde duruyorum. Ufak bir bağlantı dehlizinden yararlanarak yiyecekleri,

özellikle bu durumlar için inşa edilmiş bir ana dehlize taşıyorum; dehliz belirgin bir eğimle kale alanına iniyor. Yapacak çok iş kalmadı, iş kendiliğinden ilerliyor, önümde yuvarlanıyor işte. Sonunda kale alanına ulaşıyorum. En sonunda dinlenebilirim. Değişiklik yok, her şey yerli yerinde duruyor, ben yokken büyük bir felaket olmamış, ilk bakışta ayırt edilen küçük hasarlar da hemen onarılacak şeyler. Yine de, dehlizler içinde uzun bir yolculuğa çıkmalıyım ama bu da çok zorlu olmayacak, eskiden yaptığım gibi ya da, şu anda çok yaşlanmış olmadığım halde belleğim zayıfladığı için tam bilemiyorum, dostça gevezeliklerle zaman geçirme benzeri bir şey. Kale alanını gördükten sonra ikinci dehlizi dolaşmak bile içimden gelmiyor, kale alanını gördükten sonra sonsuz zamanım var önümde, zaten yuvamın içinde zaman sonsuzdur, çünkü yuvamda yaptığım her hareket olumlu ve önemlidir, beni koruma özelliği vardır. İkinci dehlizi dolaşıyor, gözden geçirme işini hemen kesip üçüncü dehlize atlıyorum, fakat ikinci dehlizi yine dolaşmadan edemiyorum, böyle davranarak elimdeki işi üretiyor, eğleniyor, kendi kendime gülüyor, sevinçten oynuyor, biriken bir dolu işten şaşakalıyor, yine de çalışmayı savsaklamıyorum. Çünkü dehlizler ve kale alanının bendeki anısı nedeniyle dönüp geldim, uzun süre kendimi düşünüp bekledikten ve dönüşümü geciktirme aptallığını yaptıktan sonra artık canımı bile umursamadım. Eğer buradaysam, tehlike önemli mi? Ben ve yuvam birbirimize bağlıyken, kim bize ne yapabilir? Düşmanlarım yukarıya, girişin tam önüne toplanmış olsunlar, yosun örtüyü parçalayıp geçecek ağız orada hazır beklesin isterse! İşte bu anda yuvamın sessizliği ve boşluğu beni selamlıyor, düşündüklerimi pekiştiriyor. Bu coşkunluk içinde bir uyuşukluk geliyor bana, sevdiğim alanlardan birinde kıvrılıp uyuyorum, her şeyi gözden geçirme geri dursun, gelecekte bu işi sonuna dek götüreceğim, istediğim de burada uyumak değil, sadece içimden gelen dürtüye karşı gelemeden uyuma benzeri bir durum almak istiyorum, anlamak istediğim, yuvamda eskisi denli rahatça uyuyup uyuyamayacağım. Evet, uyunabiliyor ama bu uykudan alamıyorum kendimi, derin bir uykuya dalıyorum.

Birden bir sesle uyanıyorum. Birbiri ardına dizilen uykuların sonuncusundayım sanırım, uyku kendi kendine bitiyor. Son anlarda tamamen hafiflemiş olmalı, aslında hiç de işitilir olmayan bir ıslık uyandırıyor beni. Anladım, pek dikkate almadığım, gözetir derecede ihmal ettiğim o küçük yaratıklar bir yerde yeni bir yol açtılar, bu yol eski bir yolla

birleşti ve hava bu boşlukta sıkıştı, bu da işittiğim gürültüye yol açtı. Nasıl çalışkan, durmadan hareket eden yaratıklardır bunlar! Dehliz duvarlarını iyice dinleyip deney delikleri açarak hasar gören yeri belirlemem gerek, ancak ondan sonra gürültüyü kesebilirim. Belki bu yeni çalışma işe yarar bir hava yolunun açılmasına neden olur, bu yolu seve seve kullanabilirim. Ne var ki, bu küçük yaratıkları bundan böyle daha dikkatli izlemeliyim.

Bu tür araştırmalarda deneyimli olduğumdan hemen işe koyulabileceğimi ve işin uzun sürmeyeceğini sanıyorum. Başka işlerle de ilgilenmem gerektiği doğru ama bu tüm işlerden acil, çünkü dehlizlerimin sessizliği bozulmamalı. Aslında bu masum bir gürültü, yuvaya geri döndüğümde hiç işitmedim ama o anda bile vardı kuşkusuz. Gürültüyü işitebilmem için yuvaya tamamen yerleşmem gerekiyordu, bu sadece gerçek bir ev sahibinin kulaklarına gelebilecek bir gürültü. Sürekli bile değil, oysa bu türden gürültüler süreklidir, bu ise büyük aralar veriyor, hava akımının bir yerde toplanmasından oluşan aralar. Araştırmaya başlıyorum ama bir türlü işe başlayacak noktayı bulamıyorum; birkaç yeri üstünkörü kazıyorum, bu yolla bir şey bulabilmem olanaksız, bu yüzden büyük çabam ve kazdığım yeri yeniden düzeltmem için harcadığım daha da büyük çaba boşa gidiyor. Gürültünün geldiği yere bir türlü ulaşamıyorum, değişmeyen bir incelikte, kimi zaman keskin bir ötüş kimi zaman ıslık gibi çınlıyor. Bu işi şimdilik beklemeye alabilirim, gürültünün çok rahatsız edici olduğu kesin ama kaynağına dair öngörümün doğruluğunda kuşkum yok, demem o ki, gürültünün daha da büyüyeceği yok; şimdiye dek uzun süre beklemedim ama bu gibi gürültüler onları yaratanların çekip gitmeleriyle kendiliklerinden bitebilirler. Ayrıca, tüm araştırmalarınız boşa gider ama bir gün rastlantıyla hasarlı yeri buluverirsiniz. Kendimi böyle avutuyor, dehlizlerde mutlu dolaşmak, geri döndüğümden bu yana ulaşamadığım alanları gezmek, arada sürekli kale alanına dönüp oyalanmak istiyorum ama kendimi tutamıyorum, araştırmalarımı sürdürüyorum. O küçük yaratıklar, başka bir işte çok daha olumlu değerlendirebileceğim zamanımı alıp götürüyorlar. Böyle durumlarda işin teknik yönü bana daha çok çekici geliyor, örnek olarak kulaklarıma gelen seslerin ufak ayrımlarını algılama gücüm var, bunu kullanarak tamamen kayıt edebileceğim bir gürültünün kaynağını kestirmeye çalışıyorum, içimde kestirdiklerimin doğru olup olmadığını araştırma isteği beliriyor. Boş yere araştırmıyorum, bu konuyu çözüme ulaştırmadan güvenlik içinde yaşayamam ama asıl önemli olan, bir

duvardan dökülen ufacık kum zerrelerinin bile yerlerini bilmek zorunluluğu. Üstelik bu gürültü küçümsenecek bir şey değil. Yine de araştırmaya ne kadar süre ayırırsam ayırayım, önemli-önemsiz hiçbir şey bulamıyorum ya da bulabildiklerim kendilerinden daha önemli anlamlar taşıyor. Bu gürültü neden güzelim alanımı seçti diyorum, buradan uzaklaşıp bir sonraki alana geliyorum. Olup bitenler kötü bir şaka gibi, huzursuzluğumun sadece kale alanımda değil diğer alanlarda da belirdiğini kanıtlamam gerek. Gülümseyerek dinlemeye başlıyorum ama çok sürmeden gülümsemem siliniyor, çünkü o keskin ötüş burada da işitiliyor. Aslında yok denecek denli az, sanki benden başkasının işitemeyeceği denli az. Sürekli dinlemenin hassaslaştırdığı kulaklarımla sesi çok daha net işitiyorum, kıyaslamalar yoluyla güvenimi yenileyebileceğim, çünkü bu ses yanda aynı şiddette işitiliyor. Duvara kulağımı dayayarak değil de dehlizin ortasında dikilerek dinlediğimde çok zor, başımı nerdeyse kuma gömerek dinlediğimde ise açıkça bir soluma sesi işitiyorum, aslında nerdeyse işitir gibi oluyorum. Nedir, gürültünün hep aynı yerde kalışı sinirlendiriyor beni, çünkü ilk öngörümle uyuşmuyor bu bilgi; gürültünün kaynağını doğru öngörebilsem, kaynağın bulabileceğim bir yerde belirmesi ve sonunda gücünü yitirmesi gerekirdi. Fakat öngörüm doğru değilse, bu ses nasıl açıklanabilir? Geriye kalan olasılık şu: Belki iki ayrı gürültü kaynağı vardır, şu ana dek ikisinin de uzağında dinlemeye çalıştım, birine yaklaştığımda ondan gelen gürültüler artarken diğerinden gelen gürültüler azaldı. Yeniden dinlemeye girişince, yeni öngörümü doğrulayabilecek sesleri az ve belirsiz olarak işitebiliyorum. Sanırım araştırma yaptığım bölgeyi genişletmem zorunlu. Bu nedenle dehlizden aşağıya, kale alanına inip dinlemeye başlıyorum. Gariptir, aynı gürültü burada da işitiliyor. Haklıyım, bana düşmanlık yapmak niyetinden uzak küçük yaratıklardan kaynaklanan bir gürültü bu, önlerine bir engel koymadıkça hareket doğrultularını değiştirmeyecek küçük hayvancıklar bunlar, kendi uğraşlarıyla ilgililer, bunları biliyorum ama kale alanıma dek yaklaşmalarını aklım almıyor, çok kızıyorum, oysa yapacağım işler için sakin ve akıllı kalmalıyım. Kale alanımın epeyce derinde olması mı, yoksa alanın genişliği dolayısıyla oluşan güçlü hava akımı mı buradan uzaktan çalışmalarını sağladı, acaba deştikleri bölgenin kale alanı olduğunu her nasılsa anlayıp küçük beyinlerinde değerlendirerek mi buradan kaçtılar, bu soruların yanıtlarını bulmak zorundayım.

Şimdiye dek kale alanımın duvarlarının deşildiğini hiç işitmemiştim. Çeşitli hayvanların kale alanından yayılan kokuların ayartısına dayanamayarak buraya sürüyle geldikleri olmuştu elbette, burası avladıklarımı sakladığım yerdi ama onlar toprağı yukarıdan kazarak dehlizlerime dalmış, sonra ürkerek ama kapıldıkları cazibenin etkisinde dehlizlerden aşağı inmişlerdi. Öyleyse şimdi de dehlizlerin duvarlarını oymaya başlamışlardı. Yeniyetmelik ya da gençlik dönemlerinin tasarılarını gerçekleştirmiş olsaydım keşke! Ne çok tasarım vardı. En beğendiğim tasarılarımdan biri, kale alanını kendisini çevreleyen topraktan koparmak, duvarlarını hemen hemen benim boyumda bir kalınlıkta bırakmak ve alanı dört yanındaki topraktan, ne yazık ki ayrılamayacağı bir toprak temel dışında, duvar genişliğinde bir boşluğun ortasında kalmasını sağlamaktı. Bu boşluğu benim için en güzel oturma yeri olarak tasarlamıştım, sanırım bu düşüncem haklı nedenlere dayanıyordu. Bu dairesel boşlukta asılı durmak, yukarı-aşağı hareket etmek, taklalar atıp ayaklarımın altında yeniden toprağı duyumsamak, tüm bu eğlenceleri gerçek kale alanında değil onun gövdesi üzerinde yapabilmek, gözlerimi başka yönlere çevirip dinlenebilmek, eserimi seyretme kıvancımı erteleyebilmek ama bu kıvançtan büsbütün yoksun kalmamak, tam tersine onu pençelerimin arasından asla bırakmamak, ki böyle bir tasarıda bu olmayacak iş değildir, değil mi ki alanın tek bir kapısı olacak, bunların hepsinden önce alanı gözümün önünde tutabilmek, onu görmekten yoksun kaldığım anların acısını böyle çıkarabilmek, alan ya da boşlukta oturma arasında bir seçim yapmak gerektiğinde, ömür boyu oralarda dolaşabilmek için boşluğu seçmek. Bunu yapabilseydim, ne duvarlardan gelen gürültüler ne de kale alanımın dibine dek sokulan toprağı kazma çalışmaları olurdu, kale alanımın huzuru güvence altına alınmış olur, ben sadece bekçilik yapmakla yetinirdim. Küçük yaratıkları sağı-solu kazmalarını dinlemekten kurtulur, hazla esriyerek başka bir şeyi, şu anda yoksun olduğumu, kale alanımın huzurlu sessizliğini dinlerdim.

Ne yazık ki, şu anda bu huzurdan eser yok, hemen kalkıp işe başlamalıyım. Yapacağım işin doğrudan kale alanıyla ilgili duruma gelmesinden mutluluk duymalıyım, çünkü beni kamçılıyor bu, handiyse kanat takıyor bana. Zorunluluğu giderek daha çok anlaşılan biçimde, tüm gücümü sıradan gözüken bu işe harcamalıyım. Şimdi kale alanımın duvarlarına yaslanıp dinliyorum, yukarılar, aşağıları, duvarları, zemini,

girişleri ve yuvamın derinliklerini, kulaklarımı hangi yöne çevirirsem çevireyim, her yönde aynı gürültü var. Bu aralıklarla sürüp giden gürültüyü dinlemek ne zaman ne de çaba gerektiriyor. Kale alanım büyüklük bakımından dehlizlerden farklı, bu yüzden kulaklarımı duvarlardan uzaklaştırdığımda gürültüyü işitmeyişim geçici bir avuntu sağlayabilir. Fakat ben kendimi zorluyor, sık aralıklarla dinleme deneyleri yapıyorum, hiçbir şey işitmeyince mutlu oluyorum. Pekiyi de, gürültüyü yapan ne? Bu yeni gelişme karşısında ilk açıklamaların geçerliliğini yitiriyor. Aklıma düşen diğer açıklamaları da istemeyerek reddediyorum. Bu sesin çalışkan küçük yaratıkların sesi olduğu düşünülebilirdi ama bu deneyimlerimle doğru olmadığını bildiğim bir şey, her zaman var olduğunu bildiğim bir sesi yeni işitmeye başlamış olamam. Yuvamdaki rahatsızlık verici gürültülere karşı hassasiyetim zaman içinde giderek artmış ama kulaklarımın hassasiyeti artmamıştır. Küçük yaratıkların seslerinin işitilmemesi, onların doğasının gereği. Yoksa bu duruma şu ana dek katlanmam ne mümkün? Açlıktan ölmeyi göze alır, onların tümünü yok ederdim. Kimi zaman bir düşünce beliriyor kafamda, yuvada henüz tanımadığım bir canlının yaşadığını sanıyorum. Aşağıda, yuvamdaki canlıları uzun süredir gözlemliyorum ama dünya üzerinde sayısız canlı var, kötü sürprizlere hazırlıklı olmalı. Nedir, bunun tek bir hayvan değil de bir sürü olduğuna da kuşku yok, bölgeme saldıran bir küçük hayvan sürüsüdür bu. Seslerinden anladığım kadarıyla küçük yaratıklardan daha ileridirler ama aslında onlardan daha üstün özellikleri de yoktur, çünkü çıkarabildikleri gürültü aman aman bir ses değildir. Demem o ki, tanınmadık hayvanlardır bunlar. Yolculuk eden bir sürüdür, sadece geçip gitmektedirler, beni şu an için rahatsız ediyorlardır ama kısa sürede geçişleri bitecektir. Beklemem ve boşa çabalamayı bırakmam akıllıca bir şey olabilir. Pekiyi de, bu yabancı hayvanları neden göremiyorum? Birini olsun ele geçireyim diye onca toprak kazdım, hiçbir şey bulamadım. Böyle düşünürken, bunların pek minik hayvancıklar olabileceği aklıma geliyor, benim tanıdığım hayvanlara kıyasla küçük gövdeli ama çıkardıkları gürültü boylarından büyük. Hemen toprağı incelemeye başlıyor, kazdığım toprakları havaya savuruyorum, kum zerreleri havada dağılıyor ama aralarında gürültücü minik hayvancıklardan iz yok. Aklıma bu yöntemlerle bir sonuca ulaşamayacağım yavaşça dank ediyor, bu yolla sadece yuvamın duvarlarını harap etmiş olacağım. Hızla sağı-solu deşmekten açtığım delikleri kapatmaya zaman bulamıyorum, pek çok yerde toprak yığınları görüşü de geçişi de engellemeye başladı.

Bunlardan rahatsız olduğum yok, artık gezinmek ve çevremi seyretmek yok çünkü, dinlenmek de yok, belki sadece bir delikte çalışırken ayaküstü bir uyku, pençelerim yerden sökmek istediğim toprakta gömülü dalınan bir uyku. Artık çalışma yöntemlerini değiştireceğim, gürültünün geldiği yönde büyük bir delik açacağım, diğer varsayımları göz önüne almadan sadece kazacağım, gürültünün kaynağını bulmadan bu kazma işini bırakmayacağım. Bulduğumda, gücüm yeterse gürültünün kaynağı varlığı ortadan kaldıracağım, eğer gücüm yetmezse, bu sorun yine de çözülmüş olacak. Ulaşacağım kesin sonuç ya beni yatıştırır ya da tamamen umutsuz bırakır, artık hangisi olursa, en azından kuşkulu düşünceler de sona ermiş olacak. Bu kararla rahatlıyorum, daha önceki çalışmalarımı aceleyle alınmış kararlar olarak niteliyorum artık, yukarıdaki dünyanın tasalarından arınmamış bir dönüş heyecanı içinde, yuvamdaki huzurun ayrımına tam varamamış, yuvamdan uzun süren ayrılığım yüzünden fazla hassas, böyle tuhaf bir durumla karşılaşınca şaşkınlığa düşmüş biri olarak görüyorum kendimi. Ne var yani? Alçak bir ses, uzun aralıklarla işitilebilen bir ötme, nerdeyse bir hiç. Bu sese alılabilirdim demek istemiyorum, hayır, alışamazdım, şimdilik kaydıyla harekete geçmeden bir süre gözetlemeye devam ederdim, birkaç saatte bir dinler ve sonuçları kayda geçirirdim, nedir, benim gibi duvarlar boyunca kulaklarımı gezdirmek, gürültüyü her işittiğinde kazmaya başlamak, bir şey bulmak için de değil, sadece rahatsızlıktan ötürü bir şeyler yapıyor olmak için çalışmak neden? Sanırım artık her değişecek. Sandığım da yok, gözlerimi kapayıp kendi kendime kızarak itiraf ediyorum bunu, çünkü içimdeki tedirginlik saatlerdir hiç kıpırdamadan duruyor, aklım beni engellemese, rastgele bir yeri, sesin gelip gelmediğine aldırmaksızın, inatla, sadece kazmış olmak için kazmaya başlardım; anlamsız bir iş olurdu bu ya da küçük yaratıkların toprağı kazmasına benzerdi. Akla uygun yeni tasarım hem hoşuma gidiyor hem de gitmiyor. Tasarıda benim görebildiğim bir aksaklık yok, beni doğrudan hedefe götürebilecek bir tasarı. Yine de ona inancım zayıf, öyle az ki ortaya çıkarabileceği kötü sonuçlardan bile korkmuyorum, bu korkunç sonuçlara bile inanamıyorum. Gürültüyü işittiğim andan itibaren toprağı bu yönetme uygun olarak kazmayı tasarlamışım ama sonuçlarından çekindiğim için kazmaya girişememişim gibi geliyor şimdi. Yine de kazmaya başlayacağım, yapacak başka bir şey yok ama hemen işe girişmeden biraz erteleyeceğim. Akıl denen şeye saygınlığını vermek gerekirse, tasarım eksiksiz olmalı, doludizgin işe atılmayacağım. En azından kazıp durarak yuvaya verdiğim

zararı onarmalıyım. Bu da çok uzun sürecek ama yapılmalı. Gerçek bir hedefe ulaşmak amacındaysam, sanırım devasa bir delik kazmalıyım, eğer bir hedefe ulaşamazsam sonsuza dek uzanacak bir hendek. Bu durumda yuvamdan uzun süre uzak kalacağıma kuşku yok. Bu yuva dışında istek dışında kalınan kötü bir süre değil elbette, her istediğimde çalışmama ara verip yuvamı ziyaret edebilirim, bunu yapmasam bile kale alanımın kokusu delik boyunca bana dek gelecek, ben çalışırken çevremi kuşatacaktır. Yine de, yapacağım şey yuvamdan uzak kalmak ve onu hâkim olamayacağım bir kadere terk etmektir. Bu yüzden yuvamı derli toplu bırakmak istiyorum, yuvamın huzuru için bu kadar çabaladıktan sonra, kendim huzuru bozmuş ve yeniden sağlamamış bir duruma düşmek istemem. Hemen çıkardığım toprağı yerine yerleştirmeye başlıyorum, bu iyi bildiğim bir iş. Bu işi sayısız kez, handiyse bir iş gördüğüm bilincinden uzak halde yaptım, kendimi hiç övmeden gerçeği söylersem, toprağı sıkıştırıp düzleme işinde büyük bir ustayım. Fakat bu kez iş güç geliyor. Çünkü aklım çok karışık, tam çalışırken ara verip kulağımı duvara dayıyorum, dinliyorum, büyük bir umursamazlıkla toprağı yerden bile kaldırmadan eğim aşağı yuvarlıyorum. Büyük yoğunlaşma gerektiren son düzleme işine başlayacak gücü bulamıyorum, toprakta çirkin bombeler ve çatlaklar kalıyor, bütünüyle böyle onarılmış bir duvar eski güzelliğini hepten yitiriyor. Bunun geçici bir iş olduğunu yineleyerek avunmaya çalışıyorum, geri döner ve huzuru sağlamış olursam her şeyi bir güzel onaracağım, her iş bir solukluk sürede biter o zaman. Masallardaki gibi tüm iş bir an sürer, bu avunmamın yeri de masallardır ancak. Sık aralıklarla işe ara vereceğime, dehlizlerde dolanıp yeni gürültü kaynakları araştıracağıma, asıl işimi hemen yapıp bitirsem çok daha iyi olacak, yeni gürültü kaynakları bulmam kolay bir iş, gelişigüzel bir yerde dikilip biraz dinlemek yeterli olur. Bu sırada başka keşifler de yapıyorum. Kimi zaman gürültünün kesildiğini sanıyorum, çünkü uzun süreli aralar veriyor; kimi zamanlarda ise ötüş sesi hiç işitilmiyor, sadece kendi damarlarımda dolaşan kanın gürültüsünü işitiyorum, böyle anlarda her iki gürültü kaynağının verdiği molalar birleşip tek bir büyük dinlenme anını oluşturuyor, çok kısa bir süre için sesin bir daha hiç işitilmeyeceği sanılıyor, sanki tüm yaşam bir dönüşüme uğramış gibi oluyor, bir kaynak yerden bitivermiş de bu kaynaktan yuvamın sessizliği akıyor sanki. Bu keşfi denetlemek istemiyorum, bu keşfi kendisine emanet edebileceğim biri olsa ne güzel olurdu, bir koşu tutturup kale alanına geri dönüyorum, yepyeni bir yaşama doğum yaptığımdan bu yana tek lokma yemediğimi anımsıyorum

birden. Toprakla üzeri yarı örtülmüş yiyeceklerden birini çekip çıkarıyorum, hem yeyip hem keşfi yaptığım yere geri koşuyorum, önce tek başıma, yemek yerken tek başıma yaptığım keşiften emin olmak istiyorum, dinliyorum ama bu dinleyiş hemen gösteriyor ki beni rezil eden bir yanılgının içindeyim, çünkü orada, uzaklarda ötüp duruyor ses. Ağzımdan yiyeceğimi tükürüp atıyorum, yiyeceğimi ezip yerin dibine sokasım geliyor, hemen işimin başına dönüyorum ama hangi işi yapacağımı da bilmiyorum. Çalışma gerektiren yerlerde, nasılsa böyle yerler az değil, herhangi bir çalışma yapılmalı, sanki bir denetleyici gelmiş ve onun önünde bir çalışma komedisi sergileniyor. Bu çalışma taklidini uzun süre yapamadan yeni bir keşifte bulunuyorum, gürültü biraz olsun daha güçlü gibi, çok da değil, zaten hep ince ayrıntılar geçerli bu işte ama biraz güçlenme de kesin, kulağım bunu açıkça algılıyor işte. Bu güçlenme sanki bir yaklaşmanın işareti, güçlenmeden çok güçlenmeyi sağlayan ayak seslerini işittiğimi sanıyorum. Bir sıçramayla duvardan ayrılıp bu yeni saptamanın doğuracaklarını tek bir hamlede değerlendiriyorum. Yuvam bir saldırıya karşı direnmek için inşa edilmemişe benziyor, bu amaç vardı elbette ama yaşamdan edindiğim deneyimleri gözardı ederek saldırı, dolayısıyla savunmayla ilgili ayrıntıları savsaklamışım, tam tersini yapmam gerekirken huzurlu bir yaşam için gerekli önlemler denli önemsememişim, yuvamın inşasında huzura güvenlikten fazla değer vermişim. Genel tasarıyı bozmadan bu önlemleri almak mümkünse de, artık bu olanak yoktur. Bu yıllar boyunca mutlu yaşadım, hatta mutluluktan şımardım, aslında içimde bir tedirginlik vardı ama mutluluk içindeki tedirginlik insanı rahatsız etmiyor.

Şu anda yapılacak ilk şey, yuvamı genel bir savunma tasarısı açısından gözden geçirmek, savunma olanaklarını belirlemek, yuvamın yapısını bu yeni tasarıya göre değiştirmek ve sonra, gençliğimdeki gibi zinde bir bedenle işe koyulmaktır. Zorunlu olan budur, itiraf etmeliyim ki bu iş için zaman epeyce geçtir ama yine yapılması zorunlu olan budur; tehlike bana bu denli yaklaşmamış gibi tüm zamanımı tehlikeye yaklaşacak bir delik kazmaya harcayıp savunmayı düşünmeden edemem. Birden eski tasarımı anlamaya başlıyorum, önceleri çok akla yakın gelen bu tasarının mantığa uygun tek yanını bulamıyorum, tüm işimi ve dinlemelerimi bırakıyorum. Gürültünün güçlendiğine dair başka kanıt istemiyorum, araştırmalar bitti, bu işlere paydos. İçimdeki çatışmayı bitireyim, başka isteğim yok. Kendimi

yeniden dehlizlerin yönetimine bırakıp durduğum yerden ayrılıyorum, daha ilerideki dehlizlere, yuvaya döndüğümden beri girmediğim, toprağı kazan pençelerimle henüz yeniden tanışmamış dehlizlere yöneliyorum. İçlerine adım atmamla birlikte, dehlizlerin sessizliği üzerime yıkılıyor ama buna teslim olmadan dehlizlerin içinden geçiyorum. Ne aradığımı bilmiyorum, belki sadece zaman kazanıyorum. Böyle ilerken çok uzaklara gidiyorum ve kendimi girişteki dolambacın içinde buluveriyorum, içimde yosun örtüye kulak verip dinleme isteği kabarıyor, içinde bulunduğum duruma bu denli yabancı bir istek duyabiliyorum. Yukarıya sokulup dinliyorum, büyük bir sessizlik var. Burası nasıl da güzel, kimsenin yuvamla ilgilendiği yok, herkes kendi derdinde, benimle ilgisi olmayan işlerde, nasıl da bu sonuca ulaşabildim. Bu yosun örtü, yuvam içinde saatlerce dinleyip de tek ses işitemeyeceğim tek yer, yuvamın içinde her şey tersine döndü, eskiden bir tehlike kaynağı olan yuvamın girişi artık bir huzur bölgesi ama kale alanım dünyanın ve onun içerdiği tehlikelerin gürültüsü içine girdi. Aslında şu anda bulunduğum yerin güvenli olduğu da söylenemez, hiçbir şeyin değiştiği yok, ister sessiz ister gürültülü, yosun örtü ardında tehlike yine pusu kurmuş bekliyor. Sadece benim bu tehlikeye hassasiyetim yitti, yuvamın duvarlarından gelen sesle öyle çok uğraştım ki. Uğraştım mı? Ses güçlenip yaklaşıyor ama ben yosun örtü altındaki dolambaçta dolanıyor, burada kıvrılıp yatıyorum, sanki yuvamı ötüp duran yaratığa terk ettim, burada, yukarıda kafamı dinlendirmekten başka isteğim yok sanki. Ötüp duran yaratık mı dedim? Gürültünün kaynağı konusundaki düşüncem değişti, yeni bir düşüncem mi var? Bu gürültü küçük yaratıkların kazı çalışmalarından gelmiyor muydu, buna inanmıyor muydum? Henüz bu düşünceden tümüyle uzaklaşmış değilim. Gürültünün kaynağı, doğrudan değilse de dolaylı olarak küçük yaratıkların kazılarıydı. Bunlarla ilişkisi yok diyelim, öyleyse baştan itibaren hiç öngörüde bulunmamak gerek, bu durumda gürültü nedenini buluncaya ya da bu neden kendisini gösterinceye dek beklemekten başka çare yoktur. Öngörüler üzerinde değişiklikler yapılabilir, örneğin bir yerde suların duvarları delip içeri girdiği söylenebilir, ıslık ya da ötüş gibi işitilen ses sadece su çağıltısıdır. Fakat bu konuda hiç deneyimim yok, inşaat sırasında rastgeldiğim ilk suyun yolunu çevirip dışarı vermiştim, bir daha da kumlu zeminde suya rastlamadım, bunlar bir yana işittiğim kesinlikle bir ötüş, çağıltı denemez bu sese. Yine de, serinkanlılığımı yitirmemek için kendi kendime yaptığım telkinlerin hiç yararı yok, düşgücüm bastırılmak istemiyor, kendi kendimi yadsıyamam, ötüşün bir

hayvandan geldiğine inanmak istiyorum, küçük hayvancıklardan değil tek bir hayvandan. Bunun gerçek olmadığını gösteren kanıtlar var aslında: Ses her yerden aynı güçle ve gece gündüz sürekli işitiliyor. Küçük hayvanları merkeze alan ilk öngörüme dönsem daha iyi olur ama kazılarımda onlarla karşılaşmam gerekmez miydi, oysa tek ize rastlamadım, öyleyse geriye kalan seçenek tek ve kocaman bir hayvan; yetmezmiş gibi, bu hayvanın varlığına karşı öne sürülebilecek kanıtlar, hayvanın yokluğunu değil onun tüm tasarımlarımın ötesinde güçlü olduğunu gösteriyor. Ben, sadece bu nedenden ötürü bu varsayımı yadsımıştım. Artık bu yanılsamayı terk ediyorum. Kafamda büyütüp durduğum bir düşünce var: Gürültüyü böyle çok uzaklardan işitebiliyorsam, bunun nedeni hayvanın çılgınca bir çalışma ritmi tutturmasıdır, toprağı öyle hızla oyuyor ki, yolda rahat adımlarla dolaşan biri sanki. O toprağı oyarken yer titriyor, bu titreme oymaya ara verdiğinde de sürüp gidiyor, oymadan kaynaklanan titreme ve ardından sürüp giden titreme çok uzaklarda birleşiyor, gürültünün bu son durumunu işiten ben, sesin her yerde aynı şiddette olduğunu sanıyorum. Hayvanın bana doğru ilerlememesi de bunda etkili oluyor, gürültü bu yüzden değişmiyor, sanki bir türlü anlayamadığım bir tasarı var, bu hayvanın benim varlığımdan haberli olduğunu söylemek istemem ama sanırım çevremi kuşatmak amaçlı bir kazı tasarımı uyguluyor, onu dinlemeye başladığımdan beri Tanrı bilir kaç kez yuvamın çevresini turladı. Gürültünün türü de kafama takılıyor, ıslık mı ötüş mü? Toprağı ben kazsam, gelen gürültü çok başka olurdu. Ötüş ancak şu yolla açıklanabilir: Hayvan oyarken pençelerini kullanmıyor, pençeler sadece kazıda sonradan yardımcı olan organlar, kullandığı araç ağzı ya da varsa hortumu olabilir; nedir, devasa gücü bir yana, bu ağız ya da hortumun bir keskinliğe de sahip olması gerekir. Hayvan tek bir güçlü hareketle hortumunu toprağa saplıyor, büyük bir parçayı koparıp alıyor, bu sırada hiçbir şey işitmiyor olabilirim, bu anda bir sessizlik vardır, fakat yeni bir hareket için yeni bir soluk alıyor birden. Bu soluk yeri göğü inleten bir gürültü niteliği taşımalı, sadece hayvanın gücü yüzünden değil, çabucak iş görmesinden dolayı da; ancak bu soluklanmayı küçük bir ötüş gibi işitiyorum ben. Fakat bu hayvan böyle aralıksız çalışma gücünü nerden alıyor, bunu anlamıyorum. Şu kısa sessizlikler hayvanın kısa dinlenme süreleri olabilir ama büyük bir ara vermedi hiç, gece gündüz kazıyor toprağı, gücünü ve zindeliğini hep koruyarak, gerçekleşmesi için sabırsızlandığı ve gerçekleştirmek için her

gücü elinde bulundurduğu tasarısını gözden yitirmeden. Böyle bir düşmanın karşıma çıkacağını nasıl öngörebilirdim!

Düşmanımın özelliklerini bir yana bıraksam bile, şu anda gerçekleşen bir şeyi önceden düşünmem ve önlemini almam gerekirdi: Yaklaşan biri var! Her şeyin bu kadar uzun süre sessiz ve sorunsuz sürmesi doğal değildi zaten. Düşmanlarımın yuvamın çevresinden eğriler çizerek geçip gitmelerini sağlayan kılavuz kimdi acaba? O uzun süre boyunca kollanıp şimdi böyle bir tehlikeyle yüzleşmemin nedeni neydi? Beni çok meşgul eden diğer ufak tehlikelerin tümü, bu tehlikenin yanında nasıl bir önem taşıyabilir? Yuvanın sahibi olarak, yuvaya yaklaşacakların tümünden büyük bir güce de sahip olduğum duygusuna mı kapıldım? Bu ince yapıya sahip yuvanın sahibi olarak, herhangi bir saldırıya karşı kendimi savunma gücünden yoksun olduğumun bilinmesini isterim. Bu yuvaya sahip olmanın mutluluğuyla şımardım, yuvanın hassas yapısı hassasiyetimi arttırdı, onun bir yeri incinse benim de canım yanıyor. Bunu da öngörmem, savsaklanmış ve başarısız kişisel savunmamın ötesinde, yuvamın savunmasını tasarlamam gerekirdi. En baştan önlem almalı, yuvamın ayrı ayrı ama mümkün olabildiğince çok bölümünü bir saldırı anında diğer bölümlerde toprakla ayrılabilecek hale getirmeliydim, bunu öyle çok toprak kullanarak yapmalıydım ki, saldırgan bu kadar toprağın ardında bir yuvanın gizlendiğini asla sezemesin. Giderek bu toprak yığını savunmanın yanı sıra saldırganı gömmeye de yeterdi. Fakat bu yönde hiç çalışmadım, çocuksu bir züppelikle yaşamayı sürdürdüm, oyunlar oynayıp durdum, tehlike düşüncelerini bile oyun konusu yaptım, gerçek tehlikelere karşı önlem alabilme olanaklarını hep kaçırdım. Oysa uyarılar hep var olmuştu.

Başıma şu andakine benzer bir şeyin gelmediği doğru ama yuvamı inşa ettiğim ilk günlerde bunu az da olsa andıran bir durumla karşılaşmıştım. Yine de arada önemli bir fark vardı, yuvamın inşasına henüz başlamıştım ve o günlerde ancak bir çırak olarak adlandırılabilirdim; ilk dehlizde çalışıyordum, dolambaç genel hatlarıyla tasarlanmış durumdaydı, hepi topu küçücük bir alanı oymuştum ama ne büyüklük ne de duvarların işçiliği açısından içime sinmişti; sözün kısası, henüz her şey başlangıç aşamasındaydı, bunların tümünü sadece bir deney, sabrım tükendiğinde hiç üzüntü duymadan terk edebileceğim bir heves olarak bakılabilirdi. Yaşamda sürekli aralar verişim gibi, bir gün bu çalışmaya bir ara vermiş, yığdığım toprak kümeleri arasında serilip yatmıştım, birden uzaklardan bir gürültü

işittim. O günlerde gençtim elbette, korkudan çok merak uyandı içimde. İşi gücü bırakıp dinlemeye başladım, sonuçta sadece dinliyordum, çekinecek bir durum yoktu, o günlerde altına sinip yatmak ve yukarıyı dinlemek için yosun örtünün altına koştuğum yoktu, sadece dinliyordum işte. Benimkine eş bir toprak kazma işinin yapıldığını anlamıştım, ses benimkine kıyasla biraz güçsüzdü ama uzaklığın ne kadar olduğu kestirilebilecek gibi değildi. Merak etmek dışında, serinkanlı bekliyordum. İçimden, belki ben yabancı bir yuvada inşaat işerine giriştim ve yuvanın asıl sahibi toprağı oyarak bana yaklaşıyor dedim. Bu olasılık doğru olsaydı, oraları ele geçirme ya da ev sahibine saldırma isteğini asla duymaz, hemen çeker gider, yuvamı başka yerde inşa ederdim. Çok gençtim, henüz yuvamı inşa etmemiştim, serinkanlılığımı yitirmeyebilirdim. Bu yargıya varmak kolay olmasa da, işin ilerleyen evrelerinde bir telaş gösterdiğim söylenemezdi. Toprağı oyup gelen yaratık, benim çalışma sesimi işiterek bana ulaşmaya çalışmış, sonra, şimdi olduğu gibi, yarı yolda yön değiştirmişse bile; bunu neden yaptığı belirsizdi; çalışma aralarımda benim sesimi mi yitirmişti, izlediği yolda nirengi olarak alacağı bir nokta mı bulamamıştı, yoksa birden niyetinden mi vazgeçmişti, bilmek mümkün değil. Belki en başta yanılmıştım, bana doğru yönelmemişti bile. Yine de, gürültü yaklaşıyora benziyordu, çünkü güçleniyordu. Henüz bir delikanlı olan ben, bu yaratığın toprakların arasından birden belirdiğini görsem bundan mutlu olmaz değildim ama bu gerçekleşmedi; toprağı uyan yaratığın sesi bir yön değişikliğini işaret eder gibi yavaşça zayıflamaya başladı, giderek zayıfladı ve toprağı oyma yönünü benim tam ters istikametime çevirmiş gibi birden kesildi. Ardından uzun süre sessizliğin içinden bu sesi işitmeye çalıştım, sonra çalışmama geri döndüm. Bu bana yapılmış açık bir uyarıydı ama kısa süre içinde belleğimden silinip gitti, inşaat tasarılarımı da hiç etkilemedi.

O günle bugün arasında yetişkinlik çağım var ama sanki arada hiçbir şey olmamış gibi. Bugün de sık aralıklarla çalışmamı durduruyorum, duvarlara dayanıp dinliyorum, işte toprağı oyan yaratık yine niyetini değiştirdi, tam ters yöne döndü ve yaptığı yolculuktan döndüğünde hak ettiği karşılamayı hazırlamam için bana zaman kazandırdı. Fakat burada her şey her zaman olduğundan daha kötü, büyük yapı savunmasız bekliyor, ben de artık bir çırak değil kocamış bir mimarım, elimdeki güç ve kararlılık bir anda uçuveriyor. Ne kadar yaşlanırsam yaşlanayım, şu andakinden de yaşlanmayı dilediğimin farkındayım, yosun örtünün altından kalkmayı hiç istemeyecek

denli yaşlanabileyim hatta, çünkü buranın rahatlığını şu anda yaşayamıyorum, en ufak gürültüde hemen aşağı koşturmaya başlıyorum. Son durum nasıldı? Ötüş zayıflamış olabilir miydi? Ne zayıflaması, daha da güçlenmişti. Kulağımı gelişigüzel yerlere dayayıp dinliyorum, yine yanılmışım, ötüş nasılsa öyle, hiç değişmemiş. Dışarıda değişiklik azdır, zamanın üzerine çıkılarak sakinlik korunabilir ama burada, aşağıda her an sağa-sola kulak kabartmayı gerektirir tehlikeler. Geri dönüp kale alanına inen uzun yola giriyorum, çevremdeki her şey bana tedirgin ve telaşlı gibi görünüyor, bana bakar ve beni rahatsız etmemek için gözlerini kaçırıyorlar sanki, sonra vazgeçip kurtarıcı kararlarımı anlayabilmek için gözlerimin içine bakıyorlar. Başımı sallıyorum, çünkü tek bir karar bile almış değilim, kale alanına gidişim bir tasarıyı yaşama geçirmek için değil. Tam o anda araştırma deliğimin önünden geçiyor, burayı bir kez daha inceliyorum, gerçekten de delik için uygun bir yer; delik havayı ileten yolların olduğu yöne doğru açılır, bu yollar işimi kolaylaştırırdı, deliği çok ilerilere götürmek zorunda kalmaz, gürültü kaynağının burnunun dibine dek kazmazdım, hava iletim yollarını dinlemem sonuç için yeterli olabilirdi. Artık hiçbir düşünce, bu deliği açmak için bana cesaret veremez. Delik bana hangi kesin kanıtı sağlayacak? Şu anda kesin kanıt aramıyorum. Kale alanındaki derisi yüzülmüş pembe et parçalarından birini seçiyorum, toprak yığınlarının birinin altına kıvrılıyorum, gerçek sessizlikten geriye kalan kadar sessiz burası. Eti yalar gibi tadına bakıyorum, aklım yine uzaklardaki hayvana gidiyor, henüz yiyebiliyorken yiyeceklerimi yemeyi düşünüyorum. Bu, gerçekleştirebileceğim tek tasarı! Öte yandan yabancı hayvanın tasarısının ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Bir yolculuk üzerinde mi, yoksa kendi yuvasını mı inşa ediyor? Eğer yolculuktaysa bir anlaşmaya varmak mümkündür, bana gerçekten yaklaşırsa yiyeceklerimden birazını ona vererek yola devam etmesini sağlayabilirim. Bu toprak yığınları içinde düş kurmakta özgürüm, bu anlaşma da kurduğum düşlerden biri, bunun gerçekleşebilecek bir düş olmadığını çok iyi biliyorum, birbirimizi gördüğümüz, görmek ne demek, yakın bir hayvan olarak sezdiğimiz an aklımız uçup gidecek, aylarca yemek istemeyecek denli tok olsak da yeni bir açlığa kapılacağız, ikimiz de aynı anda pençelerimizi ve dişlerimizi kullanmaya başlayacağız. O anda, her an olduğumuzdan daha haklı olacağız, kim bir yolculuğa çıksa da hazır bir yuvayı gördüğünde gelecek tasarımlarını gözden geçirme gereksinimi duymaz? Hayvanın kendi yuvasında inşa çalışması yapması durumunda, anlaşmanın düşünü bile

kurmak olanaksız. İsterse komşu yuvalarda yaşamamız mümkün olan tuhaf bir hayvan türü olsun, benim yuvam bu komşuluğu kaldıramaz. Hayvanın hâlâ uzakta olduğu belli, biraz olsun geri gitse bu ses hepten kesilebilir hatta, her şey eski günlerdeki düzenine geri döner, yaşadıklarım kötü ama gelecek için yararlı bir deneyim olur, yuvada hatırı sayılır bir tadilata kalkışmama neden oluşturur, huzur içinde yaşayabilirsem ve beni engelleyecek yeni bir tehlike belirmezse, pek çok işe yetecek gücüm var; belki bu yabancı hayvan elindeki çalışma gücünü göz önüne alarak inşa tasarımlarını başka bir yönde devam ettirir. Bunu da anlaşma çabaları değil, hayvanın bizzat kendi kararları ya da benim zora başvurmam sağlar. İki seçenekte de, hayvanın bana dair bildiklerinin miktarı yaşamsal önem taşıyor. Bu yüzden düşüncelerim hangi yönde ilerlerse ilerlesin, hayvanın beni işitmiş olabileceğini akıl almaz bir şey olarak görüyorum. Düşüncelerimde tam olarak tasarlayamasam da, hayvanın benim hakkımda bazı düşünceleri olsa da beni işittiğine inanamıyorum. Ondan habersizken beni işitmiş olamaz, çünkü hiç sesim çıkmamıştı, yuvama yeniden kavuşmam kadar sessiz bir şey olabilir mi? Sonra, araştırma deliklerimi kazdığım sırada, gürültü çıkarmamaya özen göstermeme karşın beni işitmiş olabilir. Ama beni işitmiş olsa, bunu fark etmem gerekmez miydi? Çünkü çalışma sırasında durup onun da beni dinlemesi gerekirdi, oysa olup bitenlerde en ufak bir değişiklik olmamıştı.

KÜÇÜK HAYVAN MASALI

Fare, “Ah be!” dedi. “Gün geçtikçe küçülüyor dünya. Önceleri amma da büyüktü, korkumdan atıldım ileri, koştum; uzaklarda iki yanda uzanan duvarlar görünce sevinçten havalara uçtum. Bu uzun duvarlar da pek çabuk birbirlerine yaklaştılar ama, oluşturdukları son odaya vardım bile; bak odanın sonunda kapan var işte, böyle ilerlersem kapana yakalanacağım gündür.”

“Öyleyse gideceğin yolu değiştir,” dedi kedi, sonra fareyi yedi.

AKBABA

Bir akbaba. Ayaklarımı gagalayan bir akbaba. Çizmelerimi, çoraplarımı parçaladı bile, sıra ayaklarıma geldi. Hiç durmadan gagalıyor, arada biraz korkarak havalanıp bir tur atıyor, sonra inip işine sarılıyor. O sırada bir adam geldi karşımıza, bizi izledikten sonra, neden akbabaya karşı çabalamadığımı sordu. “Bir şey yapmam mümkün mü?” diye yanıtladım onu. “Uçup geldi, duraksamadan gagalamaya girişti; önce kovalamaya çalıştım, hatta boğazına sarılmaya niyetlendim, fakat şunun gücüyle başa çıkılır mı? Yüzüme saldırmaya başlayınca, ben de çaresiz, ayaklarımı feda ettim, zaten tamamen parçalanmalarına da bir şey kalmadı.” “Bu acıya neden katlandığınızı yemin ederim ki anlamadım!” dedi adam, “sadece bir kurşun bu akbabayı temize havale eder.” “Demeyin?” dedim inanmazca, “bunu sizden rica edebilir miyim?” “Elbette,” dedi adam. “Biraz izin verin de eve gidip tabancamı alayım, yarım saat kadar bekleyebilir misiniz dönmemi?” “Kararsız kaldım,” oldu yanıtım, kısa süre acıdan kasılmış halde bekledikten sonra, “yalvarıyorum artık, n’olur elinizden geleni yapın!” dedim. “Tamam,” dedi adam, “çarçabuk gidip geliyorum.” Biz böyle konuşurken akbaba bir bana bir adama bakarak, hiç ses etmeden bizi dinlemişti. Şu anda anladım ki, o da bütün söylenenleri anlamıştı. Aniden havalandı, hız kazanmak için geriye doğru gerildi, en usta cirit atıcıların yapabileceği bir gerilmeyle gagasını ağzımdan içeriye, derinlere doğru sapladı. Ben sırt üstü devrilirken, her çukuru dolduran, kıyılar ve kenarlardan taşarak ötelere yayılan kanımdan kurtulamayarak boğulduğunu görerek huzura kavuştum.

MELEZLEME

Yarı kedi yarı kuzu, garip bir hayvanım var. Babamdan, diğer eşyayla birlikte miras bana, nedir, büyüyüp kendini göstermesi benim elimde oldu. Önceleri kediden çok kuzuydu, şimdi iki hayvandan da eşit özellikler taşıyor. Başı ve pençeleri kedi, gövdesinin biçimi ve iriliği kuzu, gözlerinde yanıp sönen vahşi parıltı, yumuşak ama diri postu, devinimlerinin hem zıplamaya hem sürünmeye benzemesiyle, hem kedi hem kuzu. Pencere pervazına yerleştiğinde güneşten keyiflenip mırıldanmaya başlıyor, çayırlık alana çıkmayagörsün deliler gibi koşmaya başlıyor, böyle anlarda onu tutabilmek ne mümkün! Kedi gördü mü tabanları yağlıyor ama bir kuzuya rastgeldi mi saldırmaya kalkıyor. Mehtap çıktığında oluklarda tur atmaya bayılıyor. Tam anlamıyla miyavlamıyor ama, farelerden iğreniyor. Tavuk kümesi yanında pusuya yatıp saatlerce beklediği oldu ama eline bir fırsat geçtiğinde değerlendirdiğine da tanık olmadık şimdiye dek.

Şekerli sütle besliyorum onu, öyle hoşuna gidiyor ki! Sütü o yırtıcı hayvan dişlerinin arasından büyük yudumlarla alıyor. Çocuklar onunla eğlenmeye bayılıyorlar. Pazar öğleden önce çocukları kabul saati var. Ben hayvanı kucağımda tutarken komşu çocuklar çevremi sarıyorlar.

Durup dururken, şeytanın aklına gelmeyecek sorular yöneltiyorlar bana: Bu hayvan neden varmış, neden başkasının değil de benimmiş, bu hayvandan daha önce de yaşayan bir örnek var mıymış, ya ölünce ne olacakmış, tek başına sıkılmıyor muymuş, yavrusu neden yokmuş, adı neymiş ve benzerleri…

Bu sorulara yanıt yetiştireceğim diye hiç sıkıntıya sokmuyorum kendimi, sesimi çıkarmadan kucağımdaki hayvanı göstermekle yetiniyorum. Kimi çocuklar yanlarında bir kedi getiriyorlar, bir keresinde iki kuzu getiren bile oldu. Yine de bekledikleri olmadı, bir kavgaya tanık olamadılar. Hayvanlar karşılıklı birbirlerini süzdüler ve anladığım kadarıyla birbirlerinin varlıklarını tanrının bir iradesi olarak benimseyerek kabullendiler.

Kollarımın arasındayken korkmuyor hayvan, çevresine bakınma gereksinimi de duymuyor. Bana sokuluyor, kollarımın ararsındayken her yerden daha rahat duyumsuyor kendini. Onu bakımını üstlendiğimiz için ailemize bağlı. Bu bağlılığın olağanüstü bir şey sayılması gerektiği kanısında değilim; dünya üzerinde pek çok sıhrî hısımı bulunmasına karşın

tek bir kan hısımı olmayan bir hayvanın yanımızda bulduğu sevgiyi kutsal saymasından kaynaklanan bir içgüdü.

Kimi zaman beni kokluyor ve bacaklarımın arasından geçmeye çalışıyor, çok gülüyorum bunu yaptığında. Kuzu ve kedilik yetmezmiş gibi bir de köpeklik ha! Bir gün tüm işlerim ters gitmiş, herkesin başına gelebilecek o kötümserlik duygusu yakama yapışmıştı; bu ruh durumu içinde sallanan sandalyeye oturmuş, kucağımda hayvan otururken ne göreyim; hayvanın o büyük bıyıklarından yaşlar akıyor. Acaba hangimizin gözyaşlarıydı? Bu kuzu ruhlu kedinin insana benzer duyguları da mı vardı? Babamdan bana pek az şey kaldı ama bu miras hepsine değer.

Birbiriyle bağlantısı olmayan, iki ayrı korku var hayvanın içinde; hem kedi hem kuzu gibi korkuyor. Bu yüzden postuna sığmıyor. Kimi zaman yanımdaki koltuğa atlayıp ön patilerini omzuma dayıyor, ağzını kulağıma yaklaştırıp bir şeyler söyle gibi davranıyor. Sonra öne eğilip söylediklerini anlamış mıyım, denetlemek ister gibi yüzüme bakıyor. Gönlünü hoş etmek için anlamış gibi başımı sallıyorum. Çok seviniyor buna, yere atlıyor, sıçrayarak odanın içinde dolaşmaya başlıyor.

Bu hayvan için gerçek kurtuluş bir kasap bıçağı belki, nedir, bir miras babamdan, bu kurtuluşu ona bağışlayamam. Bu nedenle beni o mantıklı işe yöneltmeye ne denli çalışırsa çalışsın, kaçınılmaz yazgısı onu nefes alamaz hale getirene dek beklemeli.

BİR KÖY ÖĞRETMENİ

Sıradan, küçücük bir köstebeği bile iğrendirici bulanlar, ki ben de aralarındayım bu kişilerin, birkaç yıl önce bir köyde rastlanılıp o köye geçici bir ün sağlayan dev köstebekle karşılaşsalardı halleri nice olurdu bir düşünün. Bu köy elbette pek çabuk unutuldu, açıklaması hiç yapılmayan, hatta açıklanması için başka olaylarda harcanan çaba da gösterilmeyen bu olay ile aynı unutulmuşluğu paylaşıyor şimdi. Bu unutulmuşluğun nedeni köyün tren hatlarına uzaklığı olamaz. Köyün tren yoluna çok uzak düşüşü bunun için bir özür sayılamaz. Olayın patlak verdiği günler, pek çok insan nice uzaklardan kalkıp gelmişlerdi, hatta uzak ülkelerden bile meraklanıp gelenler olmuştu ama konuyla asıl ilgilenmesi gerekenler en ufak bir merak duymamış ve gelmemişlerdi. Gündelik yaşamın hay huyundan kendilerini kurtarıp bu olaya yakından bakmak isteği duymayan sıradan insanların ilgisi olmasaydı, köstebekle ilgili söylentilerin köyün yakın çevresinden uzaklara yayılması bile mümkün olmayacaktı. Yalnız şunu da belirtmek gerek ki, başka söylentilerin yayılma hızı yanında, bu söylenti epey yavaş kalmıştı, kendisin destekleyenler olmasa kendi sınırları dışına taşamayacaktı. Nedir, bu olayla ilgilenmemek için bu yavaşlık yeterli bir neden olamazdı; aslında bu yavaşlığın temelindeki nedenlerin de ayrıca incelenmesi gerekirdi. Bunlar yapılması gerekenlerken, olaya dair tek yazılı incelemeyi hazırlamakla görevlendirilen kişi köyün öğretmeniydi. Evet, öğretmenlik mesleğinde hatırı sayılır bir uzmandı bu kişi ama bu olayla ilgili gelecekteki çalışmalara temel oluşturacak bir metin yazmaya ne bilgisi ne de yeteneği elverir durumdaydı. Öğretmenin konuyla ilgili hazırlamış olduğu kitapçık basılmış, o günlerde köyü ziyaret eden meraklılara bol bol satılmıştı. Fakat öğretmen, kimsenin desteklemediği o biricik çalışmasının pek de değerli olmadığını fark edecek denli uyanıktı. Buna karşın olayla ilgili çalışmalarını asla savsaklamaması ve bu olayın yıllar içinde içinden çıkılmaz bir soruna dönüşmesine karşın araştırma çabasını sürdürmeyi yaşamının sonul amacı olarak görmesi, bize bu olayın etki gücünün büyüklüğünü, beri yandan kimsenin önemsemediği bir köy öğretmeninde bile nasıl bir irade ve azim gücü bulunduğunu kanıtlıyor. Fakat sözü geçer kişilerin olayla ilgisizliğinin boyutlarını anlamak için, öğretmenin kitapçığına ek olarak yayınladığı bir risale pek güzel anlatmakta. Ne yazık ki, bu risale olayın üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra yayınlandı, artık bu risalenin ne anlattığını, olayın ne olduğunu anımsayan kalmamış gibiydi. Öğretmen bu risalesinde doğru sözcükleri seçme ustalığını olmasa bile

durumun ne olduğunu samimiyetle anlatma başarısını gösterdi, kendisine en çok ilgi göstermesi gerekenlerin büyük ilgisizliğinden yakındı ve onlara dair şu saptamada bulundu: “Yaşlı bir köy öğretmeni gibi konuşan ben değil, onlar.” Bunları yazarken, araştırmaları için yardım istediği bir bilim adamının anımsattı okurlarına. Bilim adamının adını asla vermedi ama yazdığı ayrıntılardan bilim adamının kimliğini sezmek olanaklı. Bu bilim adamının önüne çıkabilmek için bile ne büyük zorluklara karşılaşmıştı. Tüm bu zorlukların üstesinden gelmiş ve bilim adamıyla görüşmeyi başarmıştı ki, onun konuyla ilgili değiştirilemez önyargılara sahip olduğunu görmüştü. Öğretmenin hazırladığı kitapçığa dayanarak sunduğu raporu dinlerken bilgin kendi düşlerine dalmış, sözde dinlediği rapor için biraz bekledikten sonra şu yorumu yapmıştı: “Galiba sizin oraların toprağı sert ve iyice kara renkte. Bu durumda köstebeklerin iyi beslendiğine kuşku yok, onlar da iyice semirip dev yaratıklara dönüşüyorlar işte.” Öfkesinden kendini abartma sanatına başvurmak zorunda hisseden öğretmen, duvarda handiyse iki metrelik bir bölgeyi işaret ederek, “Bu kadar da büyümezler sanırım!” diye üstelemişti. “Büyürler, büyürler,” diye yanıtlamıştı bilim adamı, olayın güldürücü yanlarıyla daha ilgili gibiydi. Böylece, öğretmen bir şey elde edemeden akşam evine dönmek zorunda kalmıştı. Akşamüzeri yola koyulduğunda, eşi ve altı çocuğunun kar altında kendisini beklediklerini ve onlara girişiminin nasıl başarısızlığa uğradığını itiraf etmek zorunda kaldığını da eklemişti risalesine.

Bilim adamıyla öğretmenin konuşmalarını risaleden okuduğumda, öğretmenin yazdığı kitapçıktan haberim yoktu. Hiç durmadan, bu olaya ilişkin tüm yazılanları derlemeyi tasarladım. Eh, bilim adamına sıkı bir dayak çekemeyeceğime göre, bir yazıyla öğretmeni, hiç olmazsa elinden geleni yapan bu samimi adamın iyi niyetli çabasını savunacaktım. Sonradan bu tasarımdan pişmanlık duyduğumu itiraf etmeliyim, çünkü bu tasarımı yaşama geçirmenin beni çok garip bir duruma düşüreceğini hemen fark ettim. Öncelikle, bilim adamını, hele kamuoyunu öğretmenin lehine çevirebilecek denli etkili birisi değildim, ayrıca, önceliğimin köstebeğin varlığını kanıtlamaktan çok kendi iyi niyetini savunmak olduğunu öğretmen de kuşkusuz anlayacaktı; gel gör ki, böyle davranması öğretmen için savunulması gerekmeyen doğal bir işti. Demem o ki, öğretmeni hoş tutayım derken sonunda onun tarafından tamamen yanlış anlaşılacak, ona yardım edeyim derken ben yardım bekler hale düşecektim; bana yardım edecek

birinin çıkması ise korkarım beklenecek gibi değildi. Giderek, bu tasarıya kalkışmakla haddinden fazla yük almış oluyordum. Yazacaklarımın ciddiye alınması için öğretmeni tanık gösteremezdim, çünkü o inanılırlığını çoktan yitirmişti. Koşullanmamak için, yazımı bitirmeden önce öğretmeni kitapçığını okumadım, hatta öğretmenle bir ilişki kurmaktan da kaçındım. Doğal olarak, yazı için yaptığım hazırlıktan dolaylı yollardan haberi oldu öğretmenin, ne var ki, onun lehine aleyhine mi çalıştığımı henüz bilmiyordu. Sonraları kabul etmekten kaçınsa da, o günlerde kinci olasılığın doğruluğuna inanıyordu, çünkü yoluma engeller koymaya çalıştı, bunun kanıtlarına sahibim. Bu engelleme işini yapması kolaydı elbette; birincisi, onun yıllar önce bitirdiği araştırmalara ben yeni başlıyordum, benim ilerleyişime ket vurması pek mümkündü. Çalışma yöntemime bulunabilecek tek kusur da buydu sanırım ama bundan kaçınmam da olası değildi; yine de sakınımlı davranarak, araştırmanın vardığı sonuçları olduğu gibi kabul etmeyerek bu kusurdan uzak durmaya çabalıyordum. Aslında yazım, öğretmenin görüşlerinden tamamen bağımsız bir yolda hazırlanıyordu; belki de bu konuda gereğinden çok hassasiyet göstermiştim, şimdiye dek bu konuda hiç araştırma yapılmamış gibi tanıkları sorguya çekip bilgileri değerlendirme işlerini ilk kez ben yapıyormuşum, sanki ilk sonuçları kendim çıkarıyormuşum gibi davranıyordum. Öğretmenin “Şimdiye Dek Kimsenin Tanık Olmadığı İrilikteki Köstebek” adlı kitapçığını okuduğumda anladım ki, ikimiz de köstebeğin varlığını kanıtladığımızı sanıyorduk ama çok temel noktalarda ayrı düşmüştük. Sonuçta, bu görüş ayrılıkları öğretmenle aramızda, her şeye karşın kurulmasını umduğum, dostluğu engelliyordu, giderek onda beni hedef bir düşmanlık gelişmeye başlamıştı. Bana yaklaşımı hep alçakgönüllü ve saygılıydı ama böyle davranması içindeki dostluktan uzak duyguları daha da belirginleştiriyordu. Özet olarak, öğretmen sorunun gelişiminde benim ona zarar verdiğim kanısını edinmişti; ona yararım olduğu ya da en azından ileride olabileceği konusundaki benim kanıma gelince, ona sorulduğunda bu en hafif nitelemeyle saflıktı, aslında bunun kibirli davranışlarımdan kaynaklandığına inanıyordu. Pek sık belirttiği gibi, şu ana dek ona karşıt düşünceleri savunanlar bunu düşmanlıklarını açığa vurmadan ya da hiç tanık yokken yapmış ve sadece sözle belirtmişlerdi. Bense, onda yanlış bulduklarımı hemen bir kitapçık halinde bastırmıştım. Yetmezmiş gibi, daha önceki karşıtlar yaptıkları genelgeçer çalışmalarda yola çıkış noktası olarak öğretmenin çalışmalarını almışlar, hiç değilse başat kuram olarak onun

araştırmalarını kabul edip sonra kendi sözlerini söylemişlerdi; bense, hiçbir kurama dayanmadan toparladığım, üstelik anlamlarına tam vakıf olamadığım bilgileri öyle bir sonuca vardırmıştım ki, çok temel doğrulara ulaşmış olsam bile bunlar inandırıcılıktan tümüyle uzaktı. Hem kamuoyu hem de bilim adamları için kapılınacak bir inanılmazlık ise, bu işin varacağı en tehlikeli sonuç olurdu.

Açıkça olmasa da öne sürülen bu tür eleştirileri yanıtlamak pek kolaydı aslında; örneğin, öğretmenin broşürü inanılmazlık açısından gerçekten en öndeydi. Öğretmenin kapıldığı kuşkulardan giderilmesi en zor olan ise, onun karşısında kapıldığım çekingenliğin asıl nedeniydi. Öğretmen, köstebeğin sözcülüğüne ilk soyunan olmak onurundan yoksun kalmak istemiyor, benim elinden bu şerefi alacağıma inanıyordu. Ne var ki, ortada ona şeref verecek hiçbir şey de yoktu, sadece komik bir durumda kalmıştı, üstelik bu durum da yavaşça siliniyordu, benim de bu silinmekte olan komiklik durumunu ele geçirmek gibi bir niyetim olamazdı kuşkusuz. Şunu da eklemeliyim ki, kendi broşürümün giriş bölümünde köstebeğin kâşifi gözüyle görülmesi gereken kişinin öğretmen olduğunu (aslında köstebeği bulan da o değildi ya!) belirtmiş, öğretmenin karşılaştıkları dolayısıyla broşürümü kaleme almaya kalkıştığımı açıkça yazmıştım. “Yazdıklarımın amacı,” demiştim broşürümün sonunda, o günlerdeki ruh durumuma pek uygun düşen heyecanlı bir dille, “öğretmenin broşürünün çoktan hak kazandığı tanınırlığı sağlamasına yardım etmektir. Bu tanınırlık sağlandıktan sonra, olaya geçici olarak karışan adım hemen olaydan uzaklaşıp unutulabilir.” Nerdeyse olaya karışmak bile istemez bir havadaydım, öğretmenin bana yönelteceği haksız eleştiriyi o günlerden sezmiş gibiydim. Yazdıklarım boşunaymış, öğretmen beni eleştirisine çıkış noktası olarak bu yazdığım son bölümü kullandı. Söylediği ya da ima ettiklerinin biraz olsun haklı yanları olduğunu yadsıyacak değilim, beni hedef alan yazılarında broşüründeki dille kıyaslanmayacak denli kesin olduğu gözümden kaçmamıştı. Açıkça, yazımın giriş bölümünde ikiyüzlülük ettiğimi öne sürdü. Eğer tüm istediğim onun yazdıklarının tanınır kılınmasıysa, neden sadece onun broşüründen söz açmıyor ve yazdıklarının tersi kanıtlanamaz iddialar olduğunu söylemiyordum, kendimi onun buluşunun önemini anlatmakla sınırlamıyordum da, onun broşürü ortada yokmuş gibi konunun derinliklerine doğru ilerleyen bir yazı üslubu tutturuyordum? Köstebek zaten bulunmuş değil miydi? Konunun ele

alınmamış bir yönü mü kalmıştı? Eğer bu konuyu en baştan keşfetmeye niyetliysem, neden yazının başında konuya çok girmeyeceğim iddiasında bulunuyordum? Yaptığım riyakâr bir ikiyüzlülük, belki ondan bile kötüsüydü. Yapmaya çalıştığım keşfin değerini yok etmekti, dikkatleri keşfe yöneltmeye çabalarken aslında onun zararına çalışıyordum. O araştırmış ve sonuçları bir yana kaldırmıştı. Her şey bir sessizlik perdesinin ardında unutulmaya yüz tutmuşken ben gelip olayı yeniden canlandırmıştım, üstelik onun durumunu da öncekine kıyasla çok zorlaştırmıştım. Kendisi açısından bakıldığında, samimi olduğu savunulmuş ya da savunulmamış, ne fark ederdi? Tek önemli olan işti, köstebeğin kendisiydi. Oysa ben, işin gerçek yüzünü bir türlü anlayamadığım ve değerinden habersiz davrandığım için, üstelik bunlar üzerinde düşünecek sezgilerden yoksun bulunduğum için davaya ihanet der duruma düşmüştüm. Kalkıştığım iş akıl yeteneklerimin dışındaydı. Şimdi karşımda otururken sessiz sakin bana bakıyordu ama aklından geçenler bu saydıklarımdan başkası olamazdı. İşin sadece onun açısından önem taşıdığı doğru değildi elbette, en azından kendisi bu işin parasal yanıyla çok ilgiliydi, hiç de azımsanmayacak sayıda nüfustan oluşan ailesi göz önüne alındığında bu işten para kazanmak istemesi de anlaşılabilir bir tutumdu aslında. Buna karşın, benim konuyla ilgilenememe kendisininkine kıyasla çok önemsiz bularak bakışıyla, paraya tamah edişini gizleyebileceğini sanıyordu. Öğretmenin köstebeğin bulunuşunu sadece kendisine saklamak istediğini ve bu konuda onunla birlikte hareket etmek isteyen herkesi parmağını sallayarak hain sıfatıyla suçlamasını düşünmek hiç de içimi rahatlatmıyordu. Durum sanıldığı gibi değildi, en azından sadece öğretmenin paraya tamah etmesiyle açıklanabilir gibi değildi; derinlerde yatan asıl neden, öğretmenin büyük çabasının ve uğradığı büyük başarısızlığın yarattığı sinirsel tepkiydi. Bu da her şeyi açıklamaya yetmiyordu. Belli mi olur, benim ilgim gerçekten zayıf kalmış olabilirdi, yabancıların konuya ilgisizliği öğretmen için kanıksanmış bir davranış tarzıydı ama duruma baktığında tek tek olaylardan çok bütün bir resim onu karamsarlığa sürüklüyordu. İşte biri, yani ben, çıkmış ve bu konuya el atmıştı ama bunun bile konuyu tam kavranılabilir kıldığı söylenemezdi. Bakın burada inkâr yoluna sapacak değilim; hayvanbilimci değilim elbette, köstebeği ben keşfetmiş olsaydım bilimsel uğraşılara da girişirdim ama keşfetmemiştim işte. Dev gibi bir köstebek ilgiye değer bir şeydir ama tüm dünyanın da onunla ilgilenmesi de beklenemez doğal olarak; bir de köstebeğin varlığı yüzde yüz kanıtlanmış değilse, hiç beklenemez. İtirafa

başlamışken sürdüreyim: Köstebeği ben keşfetmiş olsaydım asla bu denli çok çaba göstermezdim ama öğretmen için gönüllü olarak çaba göstermiştim.

Yazdıklarım başarılı olsaydı öğretmenle aramdaki sorunlar hiç yaşanmayabilirdi ama başarı çok uzaklarda kaldı. Yazı gerektiği biçimde yazılmamış olabilirdi elbette; ben ticaretle uğraşan bir adamım, yazı yeteneklerim öğretmene kıyasla hayli üstün sayılsa da böylesi bir broşürü başarıya ulaştırabilecek denli üstün olmayabilir; öğretmende böyle bir ayrım söz konusu değildi. Yazdıklarımın başarısızlığı başka bir yoldan da açıklanabilir elbette, yayınlanış zamanlarının uygunsuzluğu göz önüne alınabilir. Ne yazık ki, köstebeğin keşfi tamamen unutulacak kadar eskide geride kalmış bir olay değildi, yazdıklarımın güncelliğini yitirdiği önermesi geçersiz kalıyordu. Sadece baştaki yoğun ilgi sönmeye başlamıştı. Yazımla ilgilenenler üzerinden zaman geçmiş bir tartışmanın küllerinden daha nelerin alevleneceğini sıkkın bir bakışla irdelemiş, daha çok ilgilenenler ise öğretmenin broşürüyle karıştırmış olacaklardı. Bu son duruma örnek tanınmış bir tarım dergisinde, şansıma en arka sayfada ufacık harflerle yazılan şu sözlerdi: “Dev köstebeğe dair broşür tarafımıza bir kez daha yollanmış. Yıllar önce pek gülmüştük bu yazıya. O günden beri ne yazanın zekâsı ilerledi ne de bizimki geriledi. Bu kez gülemeyeceğiz. Sadece öğretmen derneklerine soracağız: bir köy öğretmeninin dev köstebeklerle ilgilenmekten başka yapacak, daha yararlı işleri yok mudur?” Hiç de bağışlanmayı hak etmeyen bir karışıklık. “Dev köstebek” ve “köy öğretmeni” dışında bu yazıdaki tek sözcüğü doğru düzgün okumamış bu beyler, topluma yol gösteren, herkesin çıkarlarının koruyucusu olarak konuşuyorlardı bir de. Bu kişilere karşı başvurulacak pek güzel önlemler vardı elbette ama öğretmenle aramda bir türlü kurulamayan dil bağı, düşündüğüm önlemlerin alınmasına engel oldu; tek yapabildiğim, dergiyi elimden geldiğince öğretmenden gizlemek oldu. Ne yazık ki, öğretmen kısa sürede dergideki yazıyı öğrendi, bunu Noel’de ziyaretime gelmek istediğini bildiren mektubundaki bir cümleden anlamıştım: “Dünya yeterince kötü, insanlar da bu kötülüğü ellerinden geldiğince arttırıyorlar.” Demek istediğine göre, ben dünyanın kötü tarafında saf tutmuştum, kendi kötülüğümle yetinmeyip diğerlerinin kötülüğüne de yardım ediyordum, genel kötülüğün saklandığı delikten çıkıp zafer kazanmasına yardımcı oluyordum. Artık almam gereken kararı almış, başıma gelecekleri

soğukkanlılıkla beklemeye başlamıştım. Karşıma geçip her zamankinden daha kaba selam verişini, sessiz kalışını, garip astarlanmış ceketinin cebinden çıkardığı dergiyi açıp bana uzatışını, hep o soğukkanlılıkla izledim. Dergiyi, “Biliyorum,” diyerek geriye uzattım. İç geçirerek, “Biliyorsunuz!” dedi, tüm öğretmenlerde olduğu gibi, başkalarının yanıtlarını yineleme alışkanlığını edinmişti. “Bu yazılanları karşılıksız bırakıp sessiz kalacak değilim,” diyerek konuşmasını sürdürdü. Sinirli bir biçimde parmağını derginin üzerine vuruyordu, ben karşıt görüşü savunuyormuşum gibi gözlerimin içine baktı, söylemeye hazırlandığı şey içine doğmuş gibiydi. Pek çok kez, söylemeye niyetlendiğim şeyleri sözlerimden değil davranışlarımdan yola çıkarak sezdiğini, kendisini bu sezgilere terk etmeyip dikkatini başka yönlere çevirdiği görmüştüm. O zaman söylediklerimi nerdeyse sözcüğü sözcüğüne yineleyebilirim, çünkü söylediklerimi bir köşeye not etmiştim: “Canınız ne istiyorsa yapmakta özgürsünüz! Artık yollarımız aynı değildir. Büyük olasılıkla bu duruma sıkılmayacaksınız. Dergide yazılanlar bana bu kararı aldırmadı, sadece verilmiş karara destek oldular. En başta, yaptıklarımla size destek olabileceğimi sanıyordum, şimdi bakıyorum da, istemesem de, size sadece zararım dokundu. Kararımın gerçek nedeni budur. Neden bu duruma geldiğimizi anlayamıyorum, başarının da başarısızlığın da açıklamaları çoktur, lütfen yalnızca benim aleyhimdeki açıklamaları kullanmayın. Kendinizi düşünün, siz de tüm iyiniyetinizle yola çıkmanıza karşın başarıya ulaşamadınız. İşin gülünç yanını öne çıkartıyor değilim, ilişkimizin de başarısızlıkla sonuçlanmış olması, sizin kadar benim de başarısız olduğumu kanıtlıyor. Artık bu konuyla uğraşmaktan vazgeçmem korkaklık yüzünden değildir, size ihanet ediyor da değilim. Bu vazgeçiş kendi isteklerime karşı aldığım bir karardır, size saygıma gelince, bunu yazdıklarımdan anlamış olmalısınız. Kimi açılardan bana da öğretmenlik yapmış oldunuz, köstebeğinizi de çekici bulmaya başlamıştım. Yine de bu konuyla uğraşmaktan vazgeçiyorum, çünkü köstebeğin kâşifi sizsiniz, benim çabalarım sizi varmak istediğiniz şöhretten uzaklaştırıyor ve peşim sıra sürüklediğim başarısızlığı size de bulaştırıyor. En azından sizin düşünceniz bu. Öyleyse bitsin artık. Kendimi size karşı borçlu hissettiğim tek bir şey var, sizden özür dilemek, isterseniz bu özrü şu dergide de yayınlamaya hazırım.”

O gün söylediklerim bunlardı; kimi yerleri samimiyetle söylenmemişti ama samimi yerleri da hemen anlaşılır gibiydi. Söylediklerim umduğum etkiyi sağlamıştı. Yaşlı kişilerin çoğunda gençlere karşı geliştirilmiş samimiyetsiz bir tavır bulunur. Onlarla birlikte sessizce yaşayabilir, ilişkinizin sağlam temellerine dair düşler kurabilir, akıllarından geçirdiklerinin en önde görünenlerini anlayabilir, ağızlarından eksik etmedikleri barış ve huzur sözcüklerini onaylayabilir, bunların hepsini yaşamın doğal akışı içinde karşılaşılabilecek şeyler olarak görebilirsiziniz ama birden ortaya çıkıp o barış ve huzur havasını elzem kılan bir olay gerçekleştiğinde, andığım yaşlılar bir yabancı gibi karşınıza dikilir, sizden daha iyi ve derinlikli düşündüklerini gösterir, gerçek yüzlerini açığa çıkarıveririler, ancak o anda karşılaştığınız bu gerçek yüz karşısında, dehşet içinde yeni düzenin ayrımına varırsınız. Dehşet dedim, çünkü böyle bir anda bir yaşlının söyledikleri gerekten daha gerçek, anlamlıdan daha anlamlı ve doğal olandan daha doğal olarak belirmesidir. Anlattıklarımda neyin samimiyetsiz olduğuna gelince, yaşlıların her zaman bu söylediklerini yineleyip durmalarıdır. Köy öğretmeninin de böyle davranacağını sezmem nedeniyle, söyledikleri beni hiç şaşırtmadı. “Ah delikanlı!” diyerek ellerimi ellerinin arasına alıp okşamaya başladı. “Bu konuyla ilgilenmek nerden geldi aklına? Bu iş kulağıma ilk geldiğinde, karımla oturup konuştuğumu hatırlıyorum.” Masadan geriye çekilip kollarını iki yana açtı ve yere bakmaya başladı, yerde karısı duruyordu da onunla konuşuyor gibiydi. “Karıma ‘Bunca yıldır,’ dedim, ‘tek başımıza uğraşıp duruyoruz ama şimdi büyük şehirden yüce gönüllü bir yabancı bize destek vereceğe benziyor, bir tüccar o, adı da şu. Sevinmeye hakkımız var artık, şehirden bir tüccar azımsanacak gibi değildir. Bize bir köylü inanacak olsa ve düşündüklerini söylese hiçbir yardımı olmaz, çünkü bir köylü ne yaparsa yapsın kötü yapar; köy öğretmeni haklıdır da dese, bize tükürükler savurarak haksızlığımızı da söylese, iki durumda da yaratacağı etki aynıdır. Bir köylü yerine on bin köylü harekete geçse, bunun sonuçları bizim açımızdan daha da kötü olur. Oysa şehirli bir tüccar değişiktir, onun dostları vardır, laf olsun diye söyledikleri bile dilden dile yayılabilir, bizim konumuza el atacak yeni yardımcılara ulaşabilir, örneğin aralarından biri çıkıp köy öğretmenlerinin de öğretebileceği şeyler vardır diyebilir. Bir bakarsın, ertesi gün giyim kuşamlarından hiç de bunu beklemeyeceğiniz insanlar bu sözü birbirlerine fısıldayıp durmaktadırlar. Derken işimiz için gerekli olan para da sağlanıverir, birileri para toplar, birileri de gelip bu parayı sana verirler. Bir

söz dolaşır, köy öğretmeni köyünden alınıp kurtarılsın. Birileri gelir bir gün, giyim kuşamını dikkate almadan köy öğretmenini aralarına kabul ederler, karısı ve çocukları da öğretmenin paçasından ayrılmadıkları için onunla birlikte giderler. Şehirlilere hiç dikkatle baktın mı? Hiç durmadan söyleşip dururlar, bir sıra oluşturmayagörsünler, söyleşme sağdan sola ilerler hemen, sonra oradan gerisin geri gelir. Tıpkı böyle söyleşerek bizi bir arabaya alırlar, tümüne birden teker teker selam verecek zamanı bulacağımız bile kuşkuludur. Arabacı koltuğunda oturan kişi kelebek gözlüğünü düzeltir, kırbacını şaklatır ve hemen yola koyuluruz. Orada toplananlar, biz hâlâ köydeymişiz gibi veda amacıyla köye doğru el sallarlar. Şehirdeki sabırsız beyzadelerin doluştuğu arabalar bizi yarı yolda karşılarlar. Onlara yaklaştığımızda arabalarının içinde doğrulur, bizi iyice görebilmek için başlarını ileriye doğru uzatırlar, daha önce para toplayan kişi düzeni kuruverir hemen, herkes sessizliğe uyar. Şehre dizi halinde arabalar içinde gireriz. Bitmek bilmez karşılama törenlerinin sona erdiğini zannetmişizdir ama otele vardığımızda törenlerin henüz yeni başladığını fark ederiz. Şehirlerde, en ufak çağrıyla bir sürü insan toplanıverir. Biri bir şeyle ilgileniyorsa, diğerleri de ilgilenmeye başlar. Nefes alırken başkalarının düşüncelerini de kendi içlerine çekerler. Arabaları olmayanlar otelin önünde bekleşir, arabaları olanlar da saygılarında arabalarını kullanmazlar, onlar da otel önünde bekleyenlere katılırlar. Parayı toplayan kişi bunların tümünü kuşbakışı izler durduğu yerden.’”

Öğretmeni hiç ses çıkarmadan dinlemiş, bu sırada yazımdan geriye kalan tüm nüshaları masanın üzerine yığmıştım. Basılanlardan eksik kalan nüsha pek azdı, çünkü son günlerde sağa sola yolladığım tüm nüshaları bir yazıyla geri istemiş, büyük kısmını yeniden elimde toplamıştım. Ulaştıklarım çoğu, kendilerine sözü edilen yazının gelip gelmediğine dair hiçbir şey anımsamadıklarını bildiren nazik yanıtlar vermişlerdi. Benim beklentim de bundan başkası değildi zaten. Sadece bir kişi, yazımı antika değeri taşıyacağı günler için saklamak izni istemiş, önümüzdeki yirmi yıl boyunca yazıyı kimselere göstermeyeceğine dair söz vermişti. Yazı nüshalarımı geri istediğim notu öğretmen görmemişti. Bana anlattıklarının, ona bu notu göstermemi kolaylaştırdığına sevinmiştim. Gerçi bu konuşmayı yapmasa da notu ona gösterebilirdim, çünkü notumu pek özenle kaleme almış, köy öğretmenini ve çıkarlarını gözden uzak tutmamaya çaba göstermiştim. Nottaki genel hava şu cümlelerle özetlenebilirdi: “Savunduğum

düşüncelerden vazgeçtiğim ya da bu düşünceleri kanıtlanamaz bulduğum için yazdıklarımı geri istiyor değilim. Geri isteyişim tümüyle kişisel ve zorunlu nedenlerden kaynaklanıyor. Yine de, ele aldığım konuyla ilgili duruşumla ilgili olabilecek en ufak bir sonucun bile çıkarılmasına izin vermiyorum. Bu konuda özellikle dikkatinizi çeker, gerektiğinde çevrenizdekilere de bunu iletmenizi rica ederim."

Notu elimde saklayarak şöyle dedim: "Niyetiniz, iş arzu ettiğiniz yönde ilerlemediği için beni azarlamak mı? Bunu neden yapacaksınız ki? Birbirimize iki nazik insan gibi veda etmemiz daha güzel değil mi? lütfen anlayın artık, bir keşifte bulunduğunuz doğru ama bu diğer tüm keşifleri unutturacak büyüklükte bir keşif değil. O bilim adamlarının kurallarını tam olarak bilmiyorum ama sanmıyorum ki karınıza anlattığınız benzeri bir kutlamayla sizi aralarına alsınlar. Kendi yazımdan umduğum yarar şuydu: Bir profesörün dikkatini çeker de, profesör genç bir öğrencisini bu konuyla ilgili araştırmalar yapmakla görevlendirir, öğrenci yanınıza gelir, sizin ve benim araştırmalarımızı gözden geçirir, sonunda derlediği bilgileri yeni bir araştırma konusu olmaya değer görürse (tüm genç öğrencilerin içlerinin kuşkuyla dolu olduğunu asla unutmamak kaydıyla), bu öğrenci bir broşür yayınlayarak sizin görüşlerinizi bu broşürde bilimsel kurallar içinde açıklardı. Umduklarım gerçekleşseydi bile, çok şey elde etmiş olmazdık. Belki bu garip konuda söz alan öğrencinin yazdıklarıyla da alay edilirdi. Bunun nasıl kolay olabileceğini işte şu tarım dergisi örneğinden çıkarabilirsiniz, bilimsel dergilerin daha da acımasız olacağını unutmayınız. Bunda anlaşılmayacak bir yan yok, profesörler kendilerine karşı, sonra bilime ve gelecek kuşaklara karşı büyük sorumluluk üstlenmişlerdir, her yeni buluşu kolayca kabul etmeleri beklenemez onlardan. Bu bakımdan, bizim belli bir öndeliğimiz var. Bunları bir yana bırakıp, öğrencinin broşürünün başarılı olduğunu varsayalım. Ne olurdu? Adınız birkaç kez överek anılır, belki bunun toplumsal mevkiinize de katkısı olur, 'Köy öğretmeni uyanık bir adammış,' denir, şu tarım dergisi de, dergilerin de insanlar gibi bellek ve vicdan duyguları varsa, sizden özür diler. İyi yürekli bir profesör uğraşıp bir burs bulur sizin için, şehre yerleşmenizi ve bir şehir okulunda öğretmenlik yaparken şehrin bilimsel olanaklarından yararlanmanızı sağlamaları da bu hikâyenin olası sonuçlarından olur.

Yine de açıkça söyleyeyim, bu konuda çaba göstermekten başka bir şey yapacaklarını sanmıyorum. Gerçek şu ki, sizi şehre çağıracaklar, siz de basit

bir ricacı olarak gideceksiniz, diğer yüzlercesi gibi bir ricacı. Tören falan hak getire, sizinle samimiyetle konuşup çabalarınızı takdir edecekler ama bir bakacaklar ki epeyi yaşlanmışsınız, bu yaşta bir adamı öğrenime başlatmak akıl işi değildir diyecekler. Zaten siz de önceden tasarlanmış bir program içinde çalışmaktan çok rastlantıyla bir keşif yapmışsınız, bu keşif dışında bir konuda araştırma yapmak niyetinde değilsiniz. Bu nedenlerden dolayı sizi köyünüzde bırakacak ama başlattığınız yolda çalışmayı sürdüreceklerdir, çünkü bir kez takdir edilen bir yol kolayından terk edilmez. Ne yazık ki, bundan sonra yapılan araştırmalardan pek bir şey öğrenemeyecek, öğrenmeye çalıştıklarınızdan da pek bir şey anlayamayacaksınız. Her keşif, bilimler ailesinin içine alındıktan itibaren keşif niteliğini yitirir, o aile içinde eriyerek kaybolur, artık onu seçebilmek için insanın bilimsel eğitimden geçmiş bir göze sahip olması gerekir. Keşif varlıklarından bile haberimiz olmayan bilimsel temel düşüncelere bağlanır, artık konuşmalarda bu temel gerçeklerin sırtında göklere dek yükselmeye başlar. Bizim aklımız bunları alabilir mi? Bilim adamlarının konuşmalarını işittiğimizde keşfimizden söz edildiğini sanırız ama onların konuştuğu bambaşka bir konudur; ya da başka bir konudan söz edildiğini sandığımızda bizzat keşfimizden söz edilmektedir.

Söylediklerimi anlayabiliyor musunuz? Köyde kalırsanız aldığınız parayla ailenizi daha iyi geçindirebilirdiniz ama keşfinizi elinizden alacaklar, siz de buna karşı koymanın bir yolunu bulamayacaksınız, çünkü keşfiniz gerçek değerini sadece şehirde bulabilecektir. Belki size karşı değerbilirce davranılır, keşfin yapıldığı yere küçük bir müze kurulur, burası köyün en önemli ziyaret yeri olur, size de bu müzenin anahtarını saklama görevi verilir; açıkça görülen ödüllerin size verilmesi için, şu bilime hizmet edenlerin taşıyabildikleri madalyalardan birini takarlar göğsünüze. Bunların tümünün olması mümkün de, siz bunları mı istemiştiniz?”

Yanıtı aramakla zaman yitirmeden en doğru sözleri söyledi öğretmen: “Benim adıma bunları yapmaya çabaladınız demek?”

“Sanırım,” diye yanıtladım, “o günlerde bilinçli olarak davranmamıştım, dolayısıyla kesin olarak bunları amaçladığımı söyleyemem. Size yardımcı olmak istemiştim ama başarılı olamadım, giderek bu yaşamımdaki en başarısız işti diyebilirim. Artık bu işin peşini bırakmak, olabildiğince ben karışmadan önceki durumuna geri çevirmek amacındayım.”

“Öyle olsun bakalım!” dedi köy öğretmeni, piposunu çıkardı, cebinde taşıdığı tütünleri doldurmaya başladı. “Şu nankör işe kendi kendinize girdiniz, şimdi yine kendi başınıza işin içinden sıyrılmak istiyorsunuz. Bu işte pek yanlış bir yan yok.” “Hiç de inatçı değilim,” dedim, “bu vazgeçişte yanlış bir yan mı var sizce?” “Hayır, asla yok!” dedi köy öğretmeni. Piposundan dumanlar tütüyordu, kokudan rahatsız olup kalktım, aşağı yukarı yürümeye başladım. Köy öğretmeninin suskun duruşuna, beni ziyaret ettiğinde odamdan başka yere gitmek istemediğine, daha önceki karşılaşmalarımızdan alışmıştım. Önceleri bu davranışlarını yadırgamıştım, benden bir şey daha rica edecek diye düşünmüştüm, önerdiğim para yardımlarının bir tekini bile geri çevirmemişti zaten. Ne var ki, ziyaretini bitirmeye geldi mi, ancak kendi canı istediğinde yapmıştı bunu. Piposundaki tütünün tamamını içmeden kalkmaz, kalktığında bir yaylanır ve iskemlesinin çevresinden bir tur atar, ince boğumlar biçimindeki bastonunu eline alır, elimi samimi bir tavırla sıkar ve giderdi. Ne var ki, bugünkü suskun oturuşu sinirlerime dokunuyordu. Eğer bir işten bir daha görüşmemek üzere el çekmek önerisinde bulunursanız ve bu öneriniz hemen kabul edilirse, halledilmesi gereken az sayıdaki pürüzü hemen giderir, suskun ağırlığınızın karşınızdakinin sırtına yüklenmesine çabucak bir son verirsiniz. Ufak tefek köy öğretmenine arkadan bakıldığında, onu odadan dışarı çıkarmanın asla mümkün olmadığını düşünebilirdiniz.

BİR KÖPEĞİN ARAŞTIRMALARI

Yaşamım nasıl da değişti, beri yandan nasıl da değişmemiş durumda. Şu an geriye bakıyorum da, köpekler arasında yaşayıp onların dert ve tasalarını paylaştığım, onlardan biri olduğum günleri aklıma getirdiğimde, dikkatle bakıldığında doğru yürümeyen bir yerin hep olduğunu, o pek önemli ulusal toplantılarda içimi basan sıkıntıyı anımsarım; kimi zaman, aslında çok sık dost ve tanışlar arasında da bu sıkıntıya kendimi kaptırır, kendime yakın bulduğum bir köpeği görmek, nasıl oluyorsa ona yeni bir gözle bakmak bile aklımı durdurur, korkuya kapılmama neden olur, çaresiz kalır, hatta gelecekten umudumu keserdim. Sonraları biraz yatışır, bu durumdan haberdar olan dostlar yardıma koşar, sakin yaşamıma geri dönerdim; böyle günlerde, hiç eksik olmayan söz konusu olayları daha sakin karşılar, yaşamımın içine daha rahat kabul edebilirdim. Olup bitenlerden yorulsam da başka zarar görmezdim; soğuk, kendini uzaklara çeken, içten pazarlıklı olsa da alelade bir köpek yaşamını sürdürebilirdim. Böyle köpek olma aralıkları olmasa bugüne dek gelebilmemi nasıl açıklayabilirim; gençliğimdeki keyifsiz olayları anımsadığımda ve yaşlılığın yine keyifsiz olaylarına katlanmaya çalıştığımda yardımcım olan ruh dinginliğine nasıl ulaşabilir, itiraf etmem gerekirse bu silik, belki daha sakınımlı bir deyimle, göz alıcı denemeyecek doğal yeteneğimden bugünkü sonuçları nasıl bulup çıkarabilir, tüm yaşamımı bu aralıkların ışığında kurgulayabilirdim? Kendi yalnız dünyama çekilmiş, bir sonuca varmayacağı kesin olsa da benim için zorunluluk olan araştırmalarımla zamanımı geçirerek yaşıyorum, nedir, ulusumu uzaktan panoramik olarak görebilme yetimi de yitirmiş değilim, bana kimi dedikoduların ulaştığı gibi benim sesim de onlara ulaşabiliyor. Bana saygı duyuyorlar, yaşam biçimimi onaylamasalar da tam olarak dışlamıyorlar, giderek çocukluk zamanlarını anımsadığım genç köpeklerin sağdan soldan koşup gelerek bana saygılı selamlar vermekten geri kaldıkları da yok.

Şu gerçeğin unutulmaması gerek: Gizlenmesi mümkün olmayan tuhaflıklarıma karşın, soyuma yabancı bir yanım yok. Gerekli zaman, istek ve yeteneğe sahip olduğum için düşünüyorum da, biz köpeklerin benzersiz bir özelliği var. Bizim dışımızdaki sayısız yaratık her yanı kaplamış, değersiz yaratıklar bunlar, sessiz, ses çıkarmaya kalktıklarında anlamsız böğürmeler çıkarabilen canlılar; biz köpeklerden pek çoğu bunlara ilgi duyup inceliyor, onlara adlar takıyor, onların kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmaya çabalıyor. Bana dokunmadıkları sürece ne yaparlarsa

yapsınlar umurumda değil, iki grubu birbirinden ayırmıyor, onlar yokmuş gibi davranıyorum. Ne var ki, gözden kaçmayacak bir şey var, bu yaratıkların arasındaki dayanışma duygusu biz köpeklere kıyasla yok denebilecek denli az, birbirlerine yaklaştıklarında sessiz kalışları, handiyse bir düşmanlık denebilecek duygularla birbirlerinin yanlarından geçişleri ve ancak aşağılık çıkar bağlarıyla birbirlerine bağlanmaları, bu çıkarlardan doğan kavgalar hemen kendini belli ediyor. Biz köpeklerden nasıl da farklılar! Şunu söylemek mümkün sanırım, biz köpekler tek bir topluluk halinde yaşıyoruz, aslında yıllar içinde gelişmiş pek çok köklü değişim nedeniyle nasıl da birbirimizden farklı yönlerimiz vardır. Ama tek bir topluluk oluşturuyoruz! İçimizden gelen güçlü bir duygu bizi birbirimize yaklaştırır, dışarıdan gelebilecek hiçbir etki bizi bu duygudan uzaklaştıramaz; benim bildiğim birkaçı, hatta artık gündemden düşmüş sayısız diğerleri, tüm yasalarımız, ulaşabileceğimiz bu birlikte olma mutluluğunun sağlanmasına yöneliktir. Nedir, madalyonun bir de diğer yüzü var. Başka hiçbir canlı türü, köpekler denli dağınık durumda yaşamaz, başka hiçbir canlıda bizdeki denli çok tür, sınıf ya da uğraşı farkına rastlanmaz. O coşkunluk anlarında başardığımız bir arada yaşama isteğimizle bizler, birbiriyle ilgisiz ve hemen yanınızdaki köpeğin bile kavramakta güçlük çekeceği uğraşılarda bulunuyor, köpeklere ait olmayan hatta köpeklere karşı çıkarılmış yasalara uyarak birbirimizden ayrı yaşıyoruz. Ne kunt yasalardır bunlar, bunları görmezden gelmek istenir (çok doğal olan bu isteği de anladığımı söylemeliyim) bu da benim yapabileceğim bir şey değil. Ben diğerleri gibi davranamıyorum, ulusumdan olanlarla bir arada yaşama isteğini duyup bu birliği bozacak durumlar karşısında sessizliğimi koruma yolunu tutamıyor, kuralı bozmayacak küçük bir istisna olarak bakamıyor, bizi birbirimizden uzak tutmaya çalışan güçlere değil bize mutluluk veren güçlere döndüremiyorum yüzümü.

Aklıma çocukluğumda yaşadığım bir olay geliyor: Çocukluğunda herkesin kapıldığı o coşku dolu mutluluk anlarından birine kapılmıştım, henüz gençtim, her şey içime sevinç dolduruyordu, çevremdeki her şey benim için gerçekleşiyordu sanki; çevremde büyük olaylar gerçekleşiyordu ve bu olaylar benim sorumluluğumdaydı sanki, bunları benim öykülemem ve diğerlerine aktarmam gerekiyordu; sanki ben bu olayların peşinde koşturup durmasam dayanaklarını yitirip yerlere serileceklerdi.

Farkındayım, yıllar geçip olgunlaşma gelince kaçınılmaz olarak geçecek çocukluk rüyalarıydı bunlar, o günlerde kapıldığım çekici düşler; bunları haklı çıkaracak olağanüstü bir olayla da karşılaşmıştım. Sonraları tanık olduğum olayları göz önüne aldığımda bu olaya olağanüstü demek de pek doğru değil ama yaşadığım olay bende öyle sarsılmaz ve sonra gelecek olaylara yön verici bir etki bırakmıştı ki, bu olaya olağanüstü sıfatını vermekte pek de sakınca yok. Sözün kısası, bir gün bir köpek topluluğuna rastladım; belki ben rastlamadım da onlar bana buldular. Uzun süre karanlıkta koşmuştum, ilerde gerçekleşeceklerin önsezisi canlanmıştı benliğimde, sürekli kendini içimde duyurduğu için yanıltıcı bir önsezi de denebilirdi buna; uzatmayayım, karanlıkta koşmuş, ne görerek ne de duyarak sağa sola varmıştım, içimdeki önsezinin kılavuzluğuna terk etmiştim kendimi ve tam o anda bulunmam gereken yere varmışım gibi bir duyguyla durmuştum; gözlerimi artık tamamen aydınlanmış güne kaldırmıştım. Havada biraz sis vardı aslında, çevreyi esrikleştirici kokular sarmıştı, karışık seslerle bu yeni güne selam verdim. O anda, sanki sesim onlara bir çağrıymış gibi, hiç işitmediğim gürültüler çıkaran yedi köpek bir köşeden çıkıverdiler. Köpek olduklarını gözlerimle görmesem ve anlam veremediğim gürültüyü onların çıkardığını kulaklarımla işitmesem, arkama bile bakmadan kaçardım oradan ama yerimden kımıldamadım. O günlerde köpek soyuna özgü müzik yeteneğinden haberim yoktu, henüz yeni gelişmekte olan araştırma yeteneğim bu keşfi yapmış değildi, müzik doğduğum andan itibaren pek doğal, hatta zorunlu bir olgu olarak tüm çevremi kaplamıştı elbette, bu olgudan uzak kalmayı aklımın ucundan bile geçirmemiştim; sadece çocuk aklımın ermeyeceği dolaylı biçimde bu olguya dikkatim çekilmek istenmişti o kadar. Bu yüzden yedi mükemmel müzisyenle burun buruna gelmek benim için şaşırtıcı, giderek temelden sarsıcı bir durum olmuştu. Ne konuştukları ne de şarkı söyledikleri vardı, hatta genel olarak sustukları bile söylenebilirdi, nedir bu boş mekânda müthiş bir müzik kotarıyorlardı. Her şeyleri müzikti, adımlarını atmaları, başlarını sağa sola döndürmeleri, koşmaları ve soluklanmaları, birbirlerine göre yer değiştirmeleri, örnek olarak, her birinin ön ayaklarını bir öndekinin omzuna dayayarak sıraya dizilmeleri, en baştakinin diğerlerinin yükünü sırtında taşıması, yere yaklaştırdıkları gövdelerini birleştirerek bir halka yapmaları, bunların tümü müzikti. Tüm bu işler sırasında asla yanlış bir devinim yapmıyor, özgüveni eksik gözüken ve yapılanlara uyum göstermede zorlandığı anlaşılan yedincide bile yanlış devinime

rastlanmıyordu. Diğerlerinin inanılmaz özgüveniyle kıyaslandığında özgüvenden tamamen yoksun bile denebilirdi yedinciye, ne var ki, daha da azı olsaydı özgüvenin zararı dokunmayacaktı, çünkü diğerleri, o usta köpekler müziğin dizemini hiç bozmuyorlardı. Yine de tüm bunlar tam anlamıyla görülemiyor, net biçimde seçilemiyordu. Birden belirmişler, ben de bir köpek olarak onları samimiyetle selamlamıştım, yanlarında sürükledikleri gürültüden şaşırdığım doğruydu ama sonuçta köpektiler işte, hepimiz gibi köpeklerdi, yolda karşıma çıkan köpekleri nasıl gözetliyorsam onları da aynı biçimde gözlemiştim, üstelik hemen yanı başımdaydılar. Benden epey yaşlıydılar, benim de ait olduğum uzun tüylü posta sahip köpek türünde değildiler ama yine de bedensel özellikler açısından tamamen yabancı denemezdi onlara, hatta çok iyi bildiğim bir köpek türünden oldukları bile söylenebilirdi. Ben bunları aklımdan geçirirken müzik ağırlığını arttırdı, beni içine çekip köpeklerin türünü düşünmekten uzaklaştırdı, yukarı, aşağı, dört bir yandan gelip beni bastıran ve ezen, tam bitti derken yeni bir yükselişle üzerime çullanan müzikle, evet sadece bu müzikle, istememe, hatta inat etmeme karşın, acıdan kıvranıyormuşum gibi ulumak zorunda kalıyor, tam beni elinden bırakıyor derken yeniden ele geçiriyordu. Artık yorgun düşmüştüm, tüm gücüm tükenmek üzereydi, müziği işitemez olduğumdan özgür kalmış gibiydim, yedi köpeğin bir askeri birlik misali düzenli devinimlerini gördüm. Yanlarına yaklaşılacağa benzemese de onlara seslenmek, beni bilgilendirmelerini rica etmek istedim, o günlerde herkes sorular yöneltebileceğimi sanacak denli küçük bir köpektim. Tam bunları yapacaktım, çünkü yedi köpekle aramda bildik köpeksi iletişim duyumsamıştım ki, müzik yeniden belirdi, aklım başımdan gitti, ben de o yedi müzisyen köpekten biriymişim gibi dönmeye başladım, nedir, ben bu müziğin kurbanıydım aslında, bağışlanmayı ne denli dilesem de müzik beni sağa sola savurmayı sürdürdü, sonuçta, hemen oralarda yetişen ama benim o güne dek farkına varamadığım bir çalı kümesinin içine hapsetti, beni nefessiz kavrayarak başımı yere bastırdı, ileride ne denli yüksek tınlasa da biraz soluklanma arası vererek nihayet özgür bıraktı beni. Aklımın almadığı, yeteneklerimin tamamen dışındaki bu sanattan çok, tanrı biliyor, bu sanata sahip köpeklerin cesaretine şaşırıyordum, çünkü yaptıkları müziğin etkisine kendilerini de nasıl da rahat terk ediyorlardı, nasıl sessizce icra ediyorlar, nasıl oluyor da müzik onları benim gibi nefessiz bırakmıyordu. Şu anda sığındığım delikten baktığımda, hiç kuşku duymadan söyleyebilirim ki, soğukkanlı değil, pek gergin bir hava içinde

çalıştıklarını görebiliyordum. Dışarıdan çok güvenli hareket ettiği sanılan bacaklar her adımda sonsuz bir korkulu kasılmayla çalışıyor, mutsuzluktan kaynaklanan kramplar beliriyor, durmadan birbirlerine bakıyorlar, bir an için denetlenebilen ve ağızlarına sokulan diller hemen dışarıya çıkıyordu. Böyle heyecanlanmalarına neden olan başarısızlık korkusu değildi elbette, onların kalkıştığı işe başlayan, buna cesaret edebilenin korkuyla ilişkisi kalmazdı artık. Korkmaları için neden var mıydı? Şu anda ve burada yaptıkları için onları zorlayan biri mi vardı? Artık onları akıl almaz biçimde yardıma muhtaç durumda gördüğüm için dayanamadım, bu delice hengâmenin içinde sesimi duyurmak için haykırarak gizlendiğim yerden çıktım ve sorularımı yönelttim. Akıl dışı bir şeydi bu, bana yanıt vermeyerek yokmuşum gibi davrandılar. Diğer bir köpeğin seslenişine yanıt vermeyen köpekler en büyük suçu işlemiş olurlar, bunu en küçük köpekler bile işlemiş olsa en büyük cezaya çarptırılırlar. Yoksa bunlar köpek değiller miydi? Olamaz, şimdi dikkat kesilmiş olarak baktığımda, aralarında yavaşça birbirlerine seslendiklerini işitebiliyordum, birbirlerine gayret aşılamaya çalışıyorlar, güçlüklere ve yanlışlara karşı birbirlerini uyarıyorlardı. Onlara seslenirken asıl hedef aldığım en küçük köpek sık aralıklarla beni süzüyordu, bana yanıt vermeyi pek arzuluyordu da diğerleri tarafından engelleniyor gibiydi. Fakat buna izin verilmemesinin nedeni neydi? Yasalarımız tarafından hiç duraksamadan yapılması emredilen bir fiil bu kez neden yapılmıyordu? Bu soru içimde başkaldırıyordu, nerdeyse müziği unutmuştum. Bu köpekler yasaları umursamıyorlardı. Yaptıkları iş ne denli büyük bir büyüye dayanırsa dayansın, yasalara uymaları gerekiyordu; bu gerçeği o küçük çocuk aklımla bile anlamıştım, daha sonraları çok daha fazla şeyi anladım. Eğer kökende suçluluk duygusu varsa, suskunluk haklıydı kuşkusuz. Yoksa bu suskunluk nasıl açıklanabilirdi? O ana dek müziğin yüksek sesi anlamamı engellemişti, artık anlayabiliyordum, bütün utanma duygularından sıyrılmışlardı; bu aşağılık yaratıklar dünya üzerindeki en gülünesi ve en utanç verici hareketini yapıyor, arka ayakları üzerinde dikelmiş yürüyorlardı. Lanet olsun! Giysilerinden soyunuyor, gizli kalmaları gereken yerlerini açıkça sergiliyorlardı; bundan mutlu oluyor, gizli içgüdülerine uyarak ön ayaklarını bir an indirseler, yaptıkları bir hataymış, doğal olana karşı gelmekmiş gibi korkuya kapılıyor, ön ayaklarını hemen havaya kaldırıyorlardı. Sadece bakışları, günaha girdiklerini kabul edermiş havasında özür diler gibi bakıyordu. Dünyanın düzeni mi bozulmuştu? Nerdeydim? Neler oluyordu?

Söz konusu olan benim varlık nedenimdi, bu yüzden daha çok hareketsiz duramazdım, etrafımı kaplayan çalılıklardan sıyrıldım, tek sıçrayışla dışarı çıktım, amacım köpeklerin arasına dalmaktı; küçücük bir öğrenci olan ben öğretmen olacak, yaptıkları işin asıl yüzünü onlara gösterecek, daha çok günah işlemekten onları engelleyecektim. Kendi kendime, "Şu kocaman köpeklerin yaptığı işe bak!" diye yineliyordum. Tam çalılıktan fırlayıp köpeklerle aramdaki uzaklığı birkaç adıma indirmiştim ki, az önceki gürültü bir kez daha üzerime bindi. İçimdeki itkiyle artık aşina gelen bu gürültüye karşı koyabilirdim; gürültünün büyük ama başa çıkılabilir gücüyle saf, hep aynı büyüklükte gelen ses, gürültünün içindeki müzikal tını belirginleşip bana pes ettirdi. Bu köpeklerin yaptığı müzik, nasıl oluyor da aklımı başımdan alıyordu! Hareketimi sürdüremiyor, anlara akıl veremiyordum; bacaklarını günah olan biçimlere sokabilir, başkalarını da kendilerine bakmak gibi küçük günahlara yöneltebilirlerdi; bense küçük bir köpektim sonuçta, onlara akıl vermek gibi bir işi kim bekleyebilirdi benden? Giderek kendimi olduğumdan da küçük gördüm, şu köpekler yanıma gelip yaptıkları hakkındaki düşüncelerimi sorsalar, ufacık bir enik gibi ağlayarak yaptıklarının doğruluğunu kabul ediverirdim. Benim bu kararsızlık anım sürerken, onlar tüm gürültü ve aydınlığı yanlarında sürükleyerek gözden kayboldular.

Önceden de söylediğim gibi, yaşadıklarımda şaşılacak bir yan yoktu, yaşamın uzun yolu boyunca önünüze öyle değişik şeyler çıkar ki, bir çocuğun gözüyle bütün içinde soyutlandığında olduklarından da şaşırtıcı gözükürler. Sözünü ettiğim olay, deyim yerindeyse, bir omuz silkişiyle unutulup geçilecek şeylerdendi. Ne olmuş, yedi müzisyen sabah karanlığında bir araya toplanmış konser vermiş, küçük bir köpek yolunu yitirip onların bulunduğu yere gelmiş, müzisyenlere rahatsızlık vermiştir aslında, müzisyen köpekler sanatlarını özellikle korkutucu bir tavırla icra ederek onu kaçırmaya çalışmışlar ama nafile. Küçücük köpek, sorularıyla rahatlarını kaçırmıştır. Bir yabancı köpeğin sadece çevrelerinde dönenmesiyle huzurları bozulan müzisyenler, bir de onun sorularını yanıtlayıp rahatsızlıklarını daha da büyütseler miydi? Yasalar soru soranların yanıtsız bırakılmamasını emretseler de, nerden geldiği belli olmayan böyle küçük bir köpeğin soruları dikkate alınmalı mıydı? Üstelik belki kendisini hiç anlamamışlardı, sorularını onların aşina olmadıkları havlamalarla açığa vuruyordu çünkü. Belki de onu anlamış, kendilerine

rağmen ona yanıt vermişlerdi de, küçük köpek aklıyla yanıtı müzikten ayırt edememişti. Arka ayaklar üzerinde yürüme sorununa gelince, bu başka bir konuydu, böyle yürüyerek ciddi bir suç işliyorlardı. Fakat sonuçta yalnızdılar, yedi dost samimi bir toplantı içindeydiler, kendi meclislerinde yapayalnız sayılabilirlerdi, dostların olduğu yerde ne yaparsanız yapın hoşgörüyle karşılanmak gerekir ve küçücük bir meraklının bu meclisin içine alınması söz konusu bile olamaz. Bu olayda da tek bir şey bile gerçekleşmemiş gibi değil miydi? Tam olarak böyle değilse de yakın. Ebeveynlerin yavrularına sağda solda daha az sürtüp daha çok susmayı ve yaşlılara daha çok saygı duymayı öğretmeleri gerekirdi.

Bunlar yapıldıktan sonra, konu üzerinde durulası niteliğini yitirir. Fakat sadece büyükler için, küçükler için önemli halini sürdürür. Ben de oraya buraya gitmeye, olanları hikâye etmeye, sorular yöneltip suçlamalarda bulunmaya, başımdan geçenleri araştırmaya başlamıştım; herkesi olay yerine çekiştirmek, benim ve yedi müzisyen köpeğin durdukları yeri göstermek, onları nerede ve nasıl dans ettiklerini anlatmak istiyordum. Beni başlarından atacaklarına biri olsun benimle gelseydi, sanırım, her şeyi tüm açıklığıyla anlatabilmek için saflığımı yitirmeye razı olur, arka ayaklarım üzerinde dikilmeye bile çalışırdım. Değil mi ya, yaptığı ne denli kötü olursa olsun, bir çocuğun yaptıkları hep bağışlanır. Ne var ki, ben çocuksuluğumu asla terk etmedim, bu çocuksulukla birlikte yaşlandım. Bugünlerde çok daha az önemli bulduğum bu karşılaşmayı o günlerde nasıl heyecanla anlattığımı, içinde yaşadığım topluluğun aymazlığına karşın nasıl en ufak ayrıntısına dek irdelediğimi ve bu olayı bir ölçü olarak kullandığımı anımsıyorum da, o günlerde konuyu herkes gibi iç daraltıcı bulmama ama tam da bu yüzden herkesten değişik olarak inceleyerek çözebilmek ve bakışlarımı yine gündelik yaşama döndürebilmek özgürlüğüne kavuşturmak için uğraşmışsam, bu günlerde de aynı o günlerdeki gibi çocuksu davranarak, arada hiç de büyük fark olmadan çalışıp çabalıyorum.

Her şey tanık olduğum o konserle başladı. Bundan şikâyet ettiğim yok, içimden gelen ses kendini burada duyurmasaydı bile, mutlaka bir başka yoldan kendisini gösterecekti. Sadece bu denli çabuk olması beni başlarda biraz üzüntüye boğdu, çocukluğumun büyük kısmını yaşamadım, kimilerinin yaşamının uzun süresince koruduğu yavru köpeklik evresi bende birkaç ay gibi kısa bir sürede bitmişti. Çok üzülmemek gerek ama, yavru köpeklikten de önemli şeyler vardır. Belki yaşlılığımda kazanılacak

bir çocuksuluk bana uzaktan el sallamaktadır. Gerçek bir yavrunun kazanabileceğinden çok daha büyük bir mutluluk bu, ancak yaşlılıkta katlanabileceğim bir mutluluk.

O günlerde, araştırmalarıma en basit şeylerden başlamıştım, bakacağım malzeme hiç de az değildi, ne yazık ki değildi. Çünkü bu malzeme bolluğu özellikle karanlık saatlerde beni umutsuzluğa düşürüyordu. Köpeklerin nelerle beslendiklerini araştırmaya başlamıştım. Elbette bu çok basit bir konu değil, bizim ezelden beri öğrenmeye çalıştığımız bir konudur, düşünsel çabamızın temeli budur, bu alanda sayılamayacak denli çok araştırma ve gözlem vardır, bunlar birleşip büyük bir bilim dalı oluşturmuşlardır; öyle bir bilim dalı ki, devasa boyutları tek bir köpeğin değil tüm bilim köpeklerinin boyunu bile aşıyor ve sadece köpek evrenin tümü tarafından, o da ancak el yordamıyla kavranabiliyor. Ezelde beri elimizde bulunan bir birikim yavaşça parçalanmakta, büyük çabayla yeniden birleştirilmesi gerekmektedir; öyleyse benim araştırmalarımın zorluklarından, bu araştırmalar için gerekli ama gerçekleşmesi mümkünsüz önkoşullardan hiç söz etmesek daha iyi olur. Bunları önüme karşı düşünce olarak sürmesinler, çünkü hepsinin farkındayım; gerçek bilimle uğraşmak gibi bir niyetim de yok, gerçek bilime karşı gerçek bir saygı taşıyorum içimde ama bunu çoğaltmak için ne yeterli bilgim, ne iç huzurum, ne de son yıllarda isteğim var. Yemeğimi yemekle birlikte, bu konuda en ufak bir araştırma isteği duymuyorum. Bu açıdan bütün bilimlerin temeli olan o önerme, anaların memeden kestiklerinde yavruların söyledikleri o özlü söz geliyor aklıma: “Islatabildiklerinin hepsini ıslat.” Diyeceğim, bu önerme tüm yaşamımızı kapsamıyor mu? Ezelden beri sürdürülen tüm araştırmaların bu önermeye ekleyebileceği ufacık olsun bir şey var mı? Araştırmalardan ele geçirilenler küçük ayrıntılar sadece, önermeye bir şey eklemeyen. Bu önerme, biz köpek soyu varlığını sürdürdükçe yaşayacak. Bizim ana besinimizle ilgili çünkü. Aslında yardımcı başka çarelerimiz de var ama zora düştüğümüzde bu, en dibe vurmamışsak o yıllarda, bu çare yaşatır bizi. Ana besinimiz toprak üzerindedir, toprak da bizim sidiğimize muhtaçtır, kendi besinini bizim sidiğimizden alır ve bize ana besinimizi verir; be besinin belirmesi, sakın unutulmasın, kimi sözcükler, şarkılar ve hareketlerle hızlandırılabilir kuşkusuz. Yine de, bana kalırsa tümü bunlardan ibaret, bu konuda söylenebilecekler de bundan ibaret. Bu açıdan bakıldığında köpek soydaşlarımla aynı düşüncede buluşuyorum, bu

önermeye karşı ileri sürülebilecek devrimci önermelerin tümüne şiddetle karşıyım. Arzum ayrıcalıklı davranılmak ya da mutlaka haklılığımın teslim edilmesi de değil, soydaşlarımla bir ortak paydada buluşabilirsem gerçekten mutlu olurum, bu konuda buluşuyoruz da. Fakat benim girişimlerim apayrı bir yönde. Deneylerimle vardığım sonuca göre, ana önermenin dediğine uyulup ıslatılır ve işlenirse toprak bize besini sağlar, bu sağlayış da bilimin bize tamamen ya da kısmen söylediği yasalarda açıklanmış nitelikte, yerde, zamanda ve miktarda gerçekleşir. Buna karşı çıktığım yok, sorduğum sadece şu: "Pekiyi, toprak bu besini nerden sağlıyor?" Bu soruyu işitenler genellikle anlamadıklarını söylerler ve genel yanıt hep şu olur: "Yediklerin az geliyorsa, bizim besinimizi paylaşabilirsin." Bu yanıta lütfen dikkat edin. Sahip olduğumuz besinleri paylaşmak, biz köpek soyunun erdemlerinden değildir. Yaşam zorludur, toprak her zaman verici değildir, bilim yanıtlar bakımından zengin ama yaşamda işe yaramak bakımından pek çoraktır; besini elde eden bunu tutup da bir başkasına vermez, buna bencillik değil köpek yasalarından biri denir ancak, oybirliğiyle kabul edilmiş bir köpek yasasıdır bu; ortaya çıkışı benmerkezciliğin yenilişiyle ilintilidir, çünkü aramızda varsıl olanlar hep azınlıkta olagelmiştir. Bu saydıklarımın ışığında bakıldığında, "Yediklerin az geliyorsa, bizim besinimiz paylaşabilirsin," yanıtı basmakalıp bir söz, ancak şaka olarak karşılanabilecek bir deyiştir. Bunu aklımdan çıkarmış değilim. Nedir, o günlerde durmaksızın sorular sorarak çevrede dolaşmam sırasında, bana karşı ciddiyetten uzak yanıtların bir yana bırakılması gözümde daha çok önem kazanmıştı. Aslında bana besininden veren hâlâ çıkmamıştı, öyle birden besin bolluğuna düşmek kolay mıydı, o anda birinin elinde fazladan besin bulunsa bile gözü açlıktan kararmış, kimseyi görmez hale gelmiş oluyordu. Yine de yanıt olarak kullandıkları deyişte şaka yapmıyorlardı, üstelik yeterince çabuk davrandığımda ellerinden birkaç kırıntıyı kapabildiğim bile oluyordu. Neden bana karşı böyle ayrıcalıklı bir davranışta bulunuyor, beni başkalarından ayırıp gözetiyorlardı? İyi beslenememiş, zayıf, besin peşinde koşmaktan aciz olduğum için mi? ama bir sürü zayıf köpek çevrede koşturup duruyor, pek çok köpek onların besinlerini ellerinden almakta bir sakınca görmüyorlardı, yanlış anlamayın, açgözlülükten değil ilke olarak böyle davranmak gerektiğinden. Evet, beni başkalarına kıyasla ayrıcalıklı bir yere koyuyorlardı, bunu tama olarak kanıtlayamazdım, daha çok böyle davranıldığına ilişkin bir izlenimim vardı. Onları böyle olumlu davranmaya iten benim sorularım mıydı? Onları zekice mi buluyorlardı? Hayır, zekice

bulmak bir yana, onları çok aptalca buluyorlardı. Buna karşın bana iyi davranmalarının nedeni, yine benim sorularımdı. Sanırım sorularımla yüz yüze gelmektense ağzımı yiyecekle doldurup beni konuşamaz durumda bırakmak niyetindeydiler, bunu yapmasalar bile niyetleniyorlardı. Bu denli rahatsız ediciysem, beni uzaklara sürüp başlarından atmaları ya da sorularımı yasaklamaları daha doğru olmaz mıydı? Bunu yapmak akıllarına gelmiyor, sorularımı işitmek istemeseler de beni uzaklaştırmayı düşünemiyorlardı. Benim alay etseler, kafası karışık küçük bir köpek olarak niteleseler, itip kaksalar da, aslını arasanız, en çok saygı gördüğüm günlerdi, sonraları asla bu denli saygı görmedim. Her gittiğim yerde iltifatlar görüyor, bana kötü davranmaya çalışırken aslında büyük iyiliklerde bulunuyorlardı. Bu iyi davranışların tek nedeni, görünüşe göre, benim rahatsız edici sorularım, durmak bilmeyen tutkumdu. Sabırsız merakımı yumuşatmak istedikleri için beni sevgiye boğuyor, yanlışlığı belli bir yoldan çevirmek için uyuşturarak, zor kullanmadan çevirmek istiyorlardı. Bu yumuşaklığın yanı sıra, benden korku denmese bile çekingenlik denebilecek bir duyguyla kendilerini esirgemek istemeleri de davranışlarını belirliyordu. O günlerde bunların nerdeyse tümünü sezmiştim. Bu günlerde ise, o günlerde bana böyle davrananlardan bile daha kesin olarak biliyorum, doğruya doğru, beni kandırarak yolumdan çevirmek istediler. Başarılı olamadılar, hatta istediklerinin tam tersi oldu, merakım daha da incelerek arttı. Giderek ben onları kandırıp kendi yoluma çekmeye çalışır oldum ve bunu belli ölçüde başardım. Diğer köpeklerin yardımıyla sorularımın yanıtlarını bulmaya başlamıştım. “Toprak besini nerden sağlıyor?” diye sormuştum ya, bunu sorduğumda ne toprak ne de toprağın gündelik tasası umurumda değildi. Az zamanda farkına varmıştım ki, beni köpeklerden başka hiçbir şey ilgilendirmiyordu. Değil mi ya, köpeklerden başka ne olabilirdi? Bu geniş ve bomboş evrende köpeklerden başka kimden yardım isteyebilirdim? Sorular ve yanıtları, tüm bilgi köpeklerde saklı değil miydi? İş bu bilginin gün ışığına çıkarılabilmesinde, köpeklerin kendi kendilerine itiraf ettiklerinden ne denli çok şey bildiklerini kabul etmelerindeydi. En iyi besinin olduğu yer en gizli yerdir, en iyi köpek de en sessiz köpek olur her zaman. Köpek soyundan akrabanızın çevresinde dolanır, hırstan kudurur, kendi kuyruğunuzun peşine düşersiniz sonunda, ona sorar, rica eder, yalvarır, sonunda sinirden ısırır, birdenbire beklediğiniz şeyi hiç çaba harcamadan ele geçiriverirsiniz. Sizi dinleyen samimi kulaklar, dostça dokunuşlar, saygılı koklamalar, içten kucaklayışlar, karşılıklı inlemeler,

hepsi birbirine karışıp tek bir şey halini alır, sanki her şey bu tel şeyin oluşması içindir. Haz içinde bir kendinden geçiş, her şeyi unutuş ama asıl elde edilmek istenen şeyin, bilginin ele geçirilemeden kalışı. Yanıtı istenen sesli ya da sessiz bir soruya, yanıltıcı davranışlar tükendiğinde olsa olsa sağır yüzler, yan bakışlar ve sisler içindeki gözlerle yanıt verilir. Küçücük bir köpekken müzisyen köpeklere seslendiğim ama onlardan suskun kaldığı zamandan hiç de farklı değil.

Bana şunların söylenmesi mümkündü: “Köpek soydaşlarından şikâyet edip duruyorsun, çok önemli sorular karşısında sessiz kalmalarından yakınıyorsun, itiraf ettiklerinden ve gündelik yaşamda kullandıklarından daha çok bilgi sahibi olduklarını iddia ediyorsun, nedenlerini elbette açığa vurmadıkları bu suskunluk sana yaşamı zehir ediyor, yaşamı katlanılmaz hale getiriyor, bu yaşamı ya değiştirmek ya da terk etmek zorundaymış gibi hissediyordun, haklı olabilirsin ama sen de bir köpek değil misin, onların köpek bilgisi sende de var olduğuna göre bu bilgiyi açığa çıkarsana, soracağına yanıt ver. Bu yanıtları açığa çıkarttığında, kim sana engel olabilir? O devasa köpek korosu bunu yaptığın anada dağılıp gidecek, o zaman istemediğin kadar çok itiraf ve yanıt elde edeceksin, şikâyet ettiğin yaşam daraltısı birden ferahlığa erecek ve biz bütün köpekler, bir arada yüce bir özgürlüğün kapısından geçeceğiz. Bunda başarısız olduk diyelim, şimdiye kadarki durumumuzdan daha kötü olmayacağız ya! Gerçekliğin tam anlaşılması yarı gerçeklikten daha kötü sonuç verdi diyelim, susanların yaşa yolunda daha haklı oldukları ortaya çıktı, içimizde şimdiden beliren umutsuzluk geridönüşsüz biçimde kesinleşti, çok mu kötüdür bu? Eğer yaşaman gerektiği gibi yaşamak istemiyorsan, kendi istediğin gibi yaşamayı bir kez olsun denemeye değmez mi? öyleyse neden başkalarını sessiz kaldıkları için kınarken, kendin de sessiz kalmayı sürdürüyorsun?” Buna yanıtım çok kolay: Çünkü ben bir köpeğim. Çok önemli konularda içine kapalı kalan ve kendi soruları karşısında da sessizliği seçen bir köpek. Doğrusunu isterseniz, büyük köpekler arasına karıştığımdan bu yana, gerçekten yanıt beklediğim için mi soruyorum o soruları? Bu aptalca umudu yaşatıyor muyum içimde? Yaşamımızın temellerinin neler olduğunu hissediyor, bunların ne kadar derinlere işlediğini fark ediyor, bu karanlık temelleri inşa edenleri anlıyor, buna karşın sorularım yüzünden tüm bunların terk edileceğini mi sanıyorum? Hayır, Tanrı bilir artık böyle bir şey beklediğim yok. Aynı kanı paylaştığım soydaşlarımın neler hissettiklerini

biliyorum, bende de onların yoksul ama daima genç, hep isteyen kanı var. Ortak noktamız sadece kanımız değil bilgimiz de, belki sadece bilgimiz de değil bunun anahtarı da ortak. Bu anahtarı diğerleri olmadan elde edemem, yardımsız bunu başarmam olanaksız. Asil ilikleri içeren en sağlam kemiklere, ancak bütün köpek soyunun ortak ısırışıyla diş geçirilebilir. Şimdi söyleyeceklerimde bir abartma bulunacağı kuşkusuz, çünkü bir mesel yapacağım; bütün dişler hazırlanıp ısırmasalar da, kemik kendi kendine açılıp iliği ortaya, en güçsüz köpeğin bile alabileceği biçimde sunacaktır. Meselime sadık kalırsam, sorularımın varmaya çalıştığı hedef akıl almaz büyüklüktedir: Bütün köpekleri bir araya toplamak, onların harekete geçmeye hazır oluşunun baskısıyla iliğin ortaya sunulmasını sağlamak, sonra diğer köpekleri pek sevdikleri yaşamlarının içine salmak ve iliği tek başıma emmek. Akıl almaz bir şey bu, besinimi tek bir kemiği iliğinden değil de tüm köpek soyunun iliğinden almak gibi. Ne var ki, sadece bir mesel bu. Anlatmaya çalıştığım ilik besin değil, tam tersine zehirdir.

Sorularımla sadece kendi kendimi harekete geçiriyor, gereksindiğim gücü sorularıma yanıt olan tek şeyden, sessizlikten alıyordum. Araştırmalarım sonunda kesinleşen o gerçeğe, daima sürecek olan köpek sessizliğine daha ne kadar katlanacağım? Bütün soruların ötesine geçip can alıcı önem taşıyan soru bu: Daha ne kadar katlanabileceğim? Bu sadece kendi kendime sorduğum, benden başkasını rahatsız etmeyen bir soru. Ne var ki, tek tek tüm sorulardan daha kolay yanıtladığım bir soru bu. Sanırım ömrüm doğal sonuna ulaşana dek buna katlanacağım, sorularımın huzursuzluğu giderek yaşlılığın huzuru içinde eriyecek. Belki susacak, çevrem huzur veren bu suskunlukla çevriliyken öleceğim, soğukkanlılıkla o günü bekliyorum. Biz köpek soyundan olanlar, kötülük için hayranlık verici yüreklere ve zamanından önce kolay eskimeyecek ciğerlere sahibizdir; tüm sorulara, hatta kendi sorduklarımıza bile karşı bir suskunluk duvarı oluşturabiliriz.

Son günlerde bütün yaşamımı bir kez daha gözden geçiriyor, belki de bütün yaşamımı değiştiren o büyük hatayı anımsamaya çalışıyorum ama bulamıyorum. Böyle bir hatayı yapmış olmalıyım; bu hatayı yapmadığım halde, bütün yaşamım boyunca sürdürdüğüm çabalara karşın başarıya ulaşamamışsam eğer, bu durumda tamamen umutsuzluğa kapılırım, çünkü istediğim şeyin tamamen olanaksız olduğunun kanıtıdır bu. Yaşamın boyunca yaptığım şeyleri bir anımsa! Özellikle, “Toprak besini nerden sağlıyor?” sorusuyla ilgili araştırmalarını bir düşün! Aslında yaşamı

tutkularıyla birlikte yaşamayı seven ben küçük köpek, bütün zevklerin çevresinden bir yay çizerek kaçıyor, beni ayartan her şeye karşı başımı ayaklarımın arasına gizliyor, hemen çalışmaya başlıyordum. Bilgeliğe ne amaç ne yöntem bakımından yaklaşan bir çalışmaydı benimki, öyle çok bir şey öğrendiğim de yoktu. Çünkü ana kucağından çok erken kopmuş, kendi başımın çaresine bakmaya alışmıştım, tamamen özgür bir yaşam sürüyordum, oysa bu tür bir tam özgürlük düzenli eğitimin en büyük düşmanıdır. Öyle çok şeye tanık oldum ve işittim, o kadar çok köpekle tanışıp konuştum ama anlamını tam kavrayamadığım fazla bir şey çıkmadı. Ayrı ayrı öğrendiklerim arasında hiç de kötü bağıntılar kurmadım, bu da biraz olsun bilgeliğin yerine geçti; ayrıca, tam özgürlük eğitim için sakıncalı olsa da tek başına yürütülen araştırmalar için öndelik bile sayılabilir. Benim için tam özgürlük kesinlikle gerekliydi, çünkü benden önceki araştırmacılarla benden sonraki çağdaş araştırmacılar arasında bir bağ kuramıyordum. Sadece kendime güvenebilirdim. İşe en başından başlamış, gençlere mutluluk ama yaşlılara acı veren o bilinçle, rastlantıyla da olsa geleceğim sonuç çizgisinin aslında kesin çizgi olacağını bilinçle kavrayarak işe başlamıştım. Öteden beri ve şimdi araştırmalarımda tamamen yalnız mıydım? Hem evet hem hayır. Her zaman ve her yerde benim gibi yaşamış, belki hâlâ yaşayan köpeklerin bulunmaması olanaksız. Durumum bu denli umutsuz olamaz. Diğer köpeklerden en ufak bir farkım yok. Her köpekte benim gibi bir sorma içgüdüsü vardır, bende de diğer köpekler gibi bir susma içgüdüsü var. Herkesin sorma içgüdüsü vardır. Yoksa sadece sorarak bu sarsıntılara, biraz hazzın karıştığı yaşamım boyunca süren sarsıntılara yol açmam nasıl mümkün olabilirdi? Bu sarsıntılar olmasaydı, bu kadar çabaya karşılık daha çok şey elde etmem gerekmez miydi? Sorma içgüdümün temelini kanıtlamam gerekli mi? Başka bir köpekten nasıl farklı olabilirim, bu nedenle diğer köpeklerle aramdaki soğukluğa karşın, köpek soyunun her üyesi görüş farklarını gözardı edip beni kabul edecek, benim açımdan da aynı durum söz konusu. Birçok etkenin oluşturduğu bir fark işte, soydaşlar arasında önemli ama soy bakımından pek de önemli olmayan bir fark. Pekiyi de, bu etkenlerin geçmişte de benimkine benzer bir fark yarattığı, benden çok daha mutsuz sonuçlara yol açtığı görülmemiş midir? Görülmediği iddiası, varolan kanıtlarla çelişmektedir. Biz köpek soyundan gelenler inanılması güç mesleklerde çalışırız, elimizdeki güvenilir bilgi dağarcığı olmasa akla uygun düşmeyecek mesleklerde hem de. Örnek olarak hava köpeklerini

gösterebilirim. Bunu ilk işittiğimde gülüp geçmiştim. Olacak şey mi? Öyle küçük bir köpek türü olacak ki, gövdesi benim kafamla ancak kıyaslanabilecek, yaşlanıp hantallaştığı zaman bile iri sayılamayacak, elbette güçten yana zayıf, gövdesi tam gelişmemiş, üstelik özenle tıraşlanmış gövdesiyle bu yaratık düzgün sıçrama yeteneğinden bile yoksun olacak ama anlatıldığına göre hep havada olacak, tüm zamanını nerdeyse hiçbir şey yapmadan dinlenme durumunda geçirecek. Yok, buna inanmamı beklemek küçük bir köpeğin merakını ahlaksızca sömürmekten başkası değildir. Nedir, çok geçmeden başka bir kaynaktan, başka bir hava köpeğinden söz edildiğini işittim. Acaba tüm köpekler birlik olmuş benimle alay mı ediyorlardı? Derken müzisyen köpeklere rastladım, o günden sonra her şeye mümkün olabilir gözüyle bakmaya başladım, önyargılarla kavrama gücümü sınırlamadım, en olmaz denilen söylentinin bile peşini bırakmadım, saçmalıkta en ileri gidenler bana tamamen saçma yaşamın içindeki anlamlı görünen şeylerden olası ve araştırmalarım için daha verimli gözüktü. Hava köpekleri de böyleydi. Onlara dair yeni bilgiler öğreniyordum, bugüne dek birini bile görebilmiş değilim ama varlıklarına inanıyorum artık, dünyaya dair oluşturduğum bakışta önemli bir yere sahipler. Pek çok şeyde olduğu gibi, bu konuda da beni ilgilendiren onların yetenekleri değil. Böyle köpeklerin havada dans edebilmeleri elbette olağanüstü, buna kim karşı çıkabilir, bu konuda diğer köpeklerle aynı fikirdeyim. Benim açımdan bakıldığında, bu konudaki asıl olağanüstülük, hava köpeklerinin suskun saçmalıklarıdır. Bu saçmalığın hiçbir temeli yok, havada dans ediyorlar işte, yaşam da akışına devam ediyor, çevrede de kimi sanatçılardan söz ediliyor, o kadar işte. Nedir, içleri iyilikle dolu bu köpekler neden havada dans ederler? Bu mesleğin anlamı var mıdır? Ağızlarından açıklamaya benzer bir söz neden çıkmaz? Neden bir köpeğin gurur duyduğu bacaklarından vazgeçerler de yukarılarda dans edip dururlar? Neden topraktan ayrı yaşayıp üretime katkıda bulunmazlar ve diğer köpeklerin sırtından geçinirler? Sorularımla bu konudaki düşüncelerde bir canlanma sağladığım için kendi kendimle övünebilirim. Bu köpeklerin yetenekleri için düşünülmeye, bu yeteneğin temelindeki gerçekler araştırılmaya başlandı. Sadece başlandı ama, başlangıçtan öteye de geçeceği yok, ne var ki, bu da bir başarıdır. Asla gerçeğin ortaya çıkacağı noktaya dek ilerlenmeyeceği açık ama bu konudaki yalanlar bile birtakım gerçekleri sezdirmiyor değil. Çünkü yaşamda karşılaştığımız saçma olaylar, hele bunların en saçma olanları gerçek bir temele oturtulabilir. Kuşkusuz tümüyle olamaz bu, işin

şeytansı tarafı da buradadır, yine de kendimizi tatsız sorulardan uzak tutmaya yetecek kadar başarılabilir bu. Hava köpeklerine dönelim: İlk başta sanılacağı gibi burnubüyük değiller, köpek soyundan türdeşlerine gereksinimleri var, ancak kendinizi yerlerine koyduğunuzda onları anlayabilirsiniz. Bu köpekler açıktan açığa olmasa bile, bunu suskunluk ödevi nedeniyle yapamasalar bile, değişik biçimde sürdürdükleri yaşamlarını bağışlatmak ya da hiç olmazsa dikkatli bakışları kendilerinden uzaklaştırmak zorundadırlar; işittiklerime göre, bunu inanılması güç bir boşboğazlıkla yapmaya çabalıyorlar. Hiç durmadan bir şeyler anlatıyorlar, bedensel işlerle araları olmadığı için zaman ayırabildikleri felsefe konularını, kimi zaman da yükseklerden gördüklerini anlatıyorlar. Başıboş yaşamlarından beklenebileceği gibi zekâları hiç de işlek değil, felsefeleri de gözlemleri de değersiz, bilimin bunlardan yararlanması olanaksız, zaten böyle değersiz yardımlara da gerek yok, yine de hava köpeklerinin amacı nedir sorusu ortada duruyor. Yanıt, bilime hizmet ettikleridir. “Hizmet dediğiniz şey, değersiz üstelik sıkıcı sözler değil midir?” sorusunu sorun, bilime hizmet ettiklerinden başka yanıt alamazsınız, üstelerseniz, oyalama, sinirlenme ya da gülmeyle karşılaşırsınız, kendinizi tutamayıp bir kez daha sorun, değişik bir yanıt alamayacaksınız. Aslında bu denli inatçı davranmayıp kabullenmek, halen yaşayaduran hava köpeklerinin yaşam haklarını kabullenmek gibi olanaksız bir şeyi değilse de, göz yummayı kabullenmek iyi olacaktır. Bundan fazlasını beklemek doğru değildir ama bekleniyor işte. Hiç durmadan artan hava köpeklerine göz yumulması isteniyor. Bunların nereden geldiklerini bilmek olanaksız. Çiftleşerek mi çoğalıyorlar? Güçleri buna yeterli mi? Güzel bir kürkten fazlası yok onlarda, nasıl çiftleşecekler! Gerçekleşmesi olanaksız bu işi ne zaman yapacaklar pekiyi? Çünkü hep tek başlarına, hep havadadırlar, tenezzül edip toprağa ayak bassalar da kısa sürer bu, birkaç sinameki adımdan sonra yalnız hallerine döner, ayrılamadıkları ya da ayrılamadıklarını ileri sürdükleri düşüncelerine dalarlar. Çiftleşerek üremediklerine göre, toprak üzerindeki yaşamlarından gönüllü olarak vazgeçip havadaki rahat ve dışarıdan pek hünerli gözüken bu kupkuru yaşamı seçebilecek köpeklerin varlığına inanmak gerekmez mi? Bu mümkün değildir, çiftleşme gibi hava köpekleri arasına gönüllü katılım da olanaksızdır. Nedir, hava köpeklerinin sayısı durmadan artmaktadır. Öyleyse şu sonuca varmak gerek: Bize aşılmaz görünen tüm engellere karşın, bir kez varolmuş bir köpek türüne

kadar tuhaf davranışlara sahip olsa da soyu tükenmiyor, en azından diğer türlere karşı yaşamını başarıyla savunuyor.

Durum bundan ibaretse, hava köpekleri gibi kendisine özgü, dış görünüş olarak tuhaftan da tuhaf, yaşama gücünden yoksun bir tür için geçerli olanlar benim türüm için de geçerli olamaz mı? Ayrıca, benim dış görünüşüm hiç de onlar gibi tuhaf değil, buralarda pek sık rastlanan, basmakalıp görünüşe sahip bir köpeğim, ne övülecek ne de gülünecek bir görünüşüm var, kendime özen göstermeyi savsaklamadığım gençlik çağlarımda, bunu sürdürdüğüm mutlu dönemlerimde hayli yakışıklı bir köpek sayılabileceğim bile söylenebilir. En çok önden görünüşüm övgü konusuydu, bacaklarımdaki zarafet ve başımı dik tutuşumdaki güzellik, ayrıca gri-beyaz-sarı renklerdeki, sadece en uçta kıvrım yapan postum çok beğenilirdi. Bunlarda hiç tuhaflık yok, tuhaflık sadece benim karakterimde ama bunun kökleri de, hiç kuşkusuz, köpek soyunun genel karakterinde gizli. Hava köpekleri bile pek sık rastlanır olmadığına, sonsuz denebilecek köpek evreninde onlarla az karşılaşıldığında, bu denli az sayılarına karşın yine de çoğalıp türlerini sürdürebildiklerine göre, demem o ki, ben de yok olmaya aday bir köpek sayılmam. Değil mi ya, köpek soydaşlarıma özgü bir kader olmalı, onların yaradılışlarının bana özel bir yararı dokunmayacağını kabul etmem gerek, onların karakterlerini asla tam olarak çözemeyeceğim. Benim gibi köpekler susma duvarı ardında bunalanlarız, bu duvarı yıkıp geçmek istiyoruz, bizden başka köpekler bu duvardan rahatsız olur gibi değiller; aslında bu sadece dış görünüş, konser verire benzemekle birlikte, gerçekte heyecandan titreyen müzisyen köpeklerde olduğu gibi dış görünüş ama güçlü bir görünüş bu, çevresinde dolanmaya başladığınız anda her hamlenizi alay ederek karşılayan bir görünüş. Benim türümden köpekler nasıl sürdürüyorlar yaşamlarını? Benim gibilerin tüm bunlara karşın yaşamaya çabalamaları nasıl açıklanabilir? Sanırım her birimizde değişik bu sorunun yanıtı. Gençliğimde yanıt soru sormakta sanmış, benim gibi çok soru soranları bulduğumda her şey çözülecek diye düşünmüştüm. Kendime rağmen bu yolda çaba harcadım, kendime rağmen diyorum, çünkü öncelikli ilgi alanım benim sorularıma yanıt verenlerdi, aradan sıyrılıp bana soru soranları hiç sevmiyordum. Bir soru daha, gençliğinde soru sormayan var mıdır? Bu kadar çok soru arasından gerçek olanları nasıl belirlemeli? Her soru bir diğerine benzer, incelenmeye değer olan sorunun ardında yatan niyettir, çünkü bu niyet kendini açığa vurmaz, soruyu soran için bile gizli

kalır. Yetmezmiş gibi, soru sormak köpek soyunun özelliklerindendir, hepsi de karmakarışık biçimde sorar dururlar, gerçek soruları bu yığının içinde gizlemek ister gibilerdir. Genç sorucular arasında kendi türümden olanları bulamayacağım kesin, artık aralarına karıştığım hep susan yaşlılar arasında da. Bu sorular nedir pekiyi? Beni başarısızlığa yazgılayan bir yol, belki köpek soydaşlarım benden zekiler ve yaşama katlanabilmek için böylesi yöntemlere başvuruyorlar; bunlar öyle önlemler ki, kendi deneyimlerime dayanarak konuşursam, yaşama katlanmalarını güçlükle sağlıyor, sadece onları yatıştırıp uyutuyor, soy karakterlerinde değişime yol açıyor ama son bakışta, onların önlemleri de benimkiler gibi kesin çözümü sağlamaktan uzak, çünkü çevreme baktığımda gerçek bir başarının izini göremiyorum. Üzülerek söylüyorum ki, köpek soydaşlarımı tanımlamadan en uzak sözcük başarıdır. İyi de, köpek soydaşlarım neredeler? İşte uzun şikâyetimin ana konusu: Neredeler? Her yerde ve hiçbir yerde. Belki yakın komşumdur, birkaç sıçrayışta yanına varabilirim, bir sesleniş uzaklıktadır, belki o bana sık sık geliyordur ama ben ona gitmiyorumdur. Pekiyi, gerçekten soydaşım mı? Bilemiyorum, ben soydaşım olarak göremiyorum onu, belki soydaşımdır. Belki soydaşımdır. Belki öyledir ama bu da akıldışı bir şey olur. Yanımda değilken aklımın sınırlarını zorlayan oyunlar oynayarak onun soydaşım olduğunu düşlüyorum, kimi kuşkulu ipuçları ele geçirir gibi oluyorum ama yanıma gelip kendisini gösterdiği anda kendi ipuçlarıma gülüp geçiyorum. Komşum yaşlı bir köpek, ufak yapılı olan benden bile ufak, postu kısa kahverengi tüylü, başı yorgunluktan dolayı dik duramıyor, sol arka bacağı eski bir sakatlık nedeniyle aksıyor, adımları da sürünür izlenimi veriyor. Uzun süredir onunla görüştüğüm kadar hiçbir köpekle görüşmüyorum, onunla arkadaşlık edebildiğim için mutlu sayılırım, uzaklaştığında ardından arkadaşça sesleniyorum, bunu yaparken sevgi değil beni iten, bu yüzden kendi kendime de kızıyorum; çünkü seslenip peşinden koştuğumda, düpedüz topallayan bu yaşlı ve sessiz köpeği iğrendirici bulacağımdan eminim. Kimi zaman, onunla kendimi arkadaş olarak görerek kendi kendimle alay ettiğimi düşünüyorum. Konuştuğumuzda, aramızda gerçek bir samimiyet oluştuğunu söylemek zor, aslında genel ortama göre akıllı, hatta bilgili sayılabilir, ondan öğrenebileceğim şeyler de var ama benim beklediğim akıl ve bilgi mi? Genel olarak sadece çevremizde olup bitenler üzerinde konuşuyoruz, yalnız yaşamamın kazandırdığı bir uzakgörüşlülükle, sıradan bir köpeğin sıradan koşullarda yaşamını sürdürebilmesi ve sıradan tehlikelere karşı bile yaşamını koruyabilmesinin

nasıl akıl gerektirdiğinin farkındayım. Bilim buna yardımcı olabilecek yasaları bize veriyor ama bunu genel hatlarıyla bile kavramak bile kolay değil, aslı güçlük ise kavrandıktan sonra başlıyor. Ya bu yasaları kendi çevremize uyarlamak? Bu konuda size yardım edecek birilerini bulmak da güçtür, her geçen an yeni görevler sırtınıza binmektedir, önünüzdeki her toprak parçası kendi görevlerini size dayatır, hiçbirimiz bir yerde daimi ikamet ettiğini ve yaşamının tekdüze akıp gittiğini iddia edemez, gereksinimleri her geçen gün azalan bile bunu iddia edemem. Öyleyse bu sonsuz çaba neden? Neden olacak, her geçen an daha çok susmak ve hiç kimsenin bizi bu suskunluktan kurtarmaması için.

Sık aralıklarla, köpeklerin çağlar boyunca sürdürdükleri ilerleyiş övülür, bununla kastedilen de, sanırım, bilimdeki ilerleyiştir. Elbette bilimin ilerleyişinin önüne geçilemez, hatta bu ilerleyişin ivmesi de günden güne artmakta ama bunda övülecek ne var? Bu övgüde yaşlanıp ölüme yaklaştıkça için övülen birinin havası var gibi. Böyle bayağı bir durumun övülecek yanını göremiyorum doğrusu. Gördüğüm çöküşten başkası değil, çöküşten söz ederken bizden önceki kuşakların bizden daha iyi durumda oldukları gibi bir düşünceyi öne sürüyor değilim, sadece onların daha genç olduklarını söylemek istiyorum; onların bize üstünlükleri de buydu, bellekleri bugünküler gibi tıka basa dolu değildi, onları konuşturmak çok daha kolaydı, bunun başarılamaması bir yana, hiç olmazsa başarılması olasılığı vardı; zaten sadece bu olasılığın varlığı yüzünden geçmişe dair hikâyeleri dinlemek bize büyük keyif verir. Üzeri iyice örtülmüş bir ima işittiğimizde, sırtımıza binen yüzyılların yükü olmasa, sıçrama isteği duymamız bu yüzden. Yine de hayır, bugün için ne denli kötü konuşursam konuşayım, geçmiş kuşakların durumu bizden iyi değildi, hatta kimi bakımlardan bizden geri ve zayıftılar. Hiç kuşku yok, mucizeler her canı isteyenin eline alacağı biçimde sokakta gezmiyordu ama köpekler, bunun başka açıklaması da yok, bugünkü köpekler gibi değillerdi, doğaları daha yumuşaktı; gerçek sözlerin bu doğayı değiştirebilmesi, isteğe göre biçimlendirebilmesi, giderek tam tersine dönüştürebilmesi olanağı vardı; bu söz de o günlerde vardı, herkesin dilinin ucundaydı, herkes bu sözü öğrenebilirdi ama ya şimdi? Şimdi birinin kalbine dokunmak isterseniz, kalbi yerinde bulamazsınız. Bizim kuşağımız yok olmaya yazgılı bir kuşaktır ama o eski kuşaklardan masumdur. Kuşağımın çekingenliklerini anlayabiliyorum, aslında bir çekingenlik bile değil bu, binlerce gece

öncesinin görülmüş ve binlerce kez unutulmuş bir düşünün yeniden unutuluşu sadece, bu binlerce kez unutmadan ötürü kim suçlayabilir bizi? Nedir, atalarımızın çekingenliklerini de anlamıyor değilim, biz onların yerinde olsaydık farklı davranmazdık sanırım, şunu söylemek geliyor içimden: Suçu üstlenmek zorunda kalan bizler olmadığımız için çok mutluyum, bizim yaptığımız, başkaları tarafından kötüleştirilmiş bir evrende nerdeyse masum bir suskunluk içinde ölüme doğru ilerlemek. Atalarımız ana yollardan uzaklaştıklarında, saptıkları yolun kendilerini sonu gelmez bir yöne sürüklediklerinden habersizdiler; yaptıkları sadece kısa bir süre için köpek gibi yaşamanın keyfini sürmekten ibaretti. Henüz tam bir köpek yaşamı sürmüyorlardı ama o anda bile bu yaşamın çekiciliğinden başları dönmüştü, ileride, en azından biraz ileride neler olacaktı kim bilir, bu yüzden ana yoldan uzakta gezintilerini sürdürdüler. Tarihin akışı içinde sezebildiğimiz gerçeği, ruhun yaşama göre çok daha tez değiştiğini, bu yüzden köpeksi bir yaşamdan keyif almaya başladıkları anda köpek ruhlarının yaşlanmaya başladığını, köpeksi keyifler içinde yuvarlanıp giden gözlerinin kendilerine gösterdiği gibi çıkış noktasına çok yakın olduklarının bir hayal olduğunu anlamamışlardı. Bugün gençlikten söz edebilmenin mümkünü var mı? Onlar gerçekten genç köpeklerdi ama tüm arzuları onları yaşlı köpekler olmaya yöneltiyordu, ellerinden gelen bir şey yoktu; kendilerinden sonraki kuşaklar, en çok da bizim kuşağımız bunun kanıtıdır. Bu konuları komşumla konuşmuyorum elbette, ama onunla, bu yaşlanmış köpeğin tipik örneğiyle karşılıklı oturduğumda, şimdiden yüzülmüş deri kokusu yayılan postuna ağzımı yaklaştırdığımda, o anlarda bunları düşünmeden duramıyorum. Bunları onunla da başkasıyla da konuşmak, saçmalamadan mümkün değil. Konuşmanın nasıl ilerleyeceği belli, kimi ufak karşı çıkışlarda bulunacak ama sonuçta benim haklılığımı kabul edecek (en iyi silah karşındakine hak vermektir), eh, bu durumda sorunun kendisi de uyutulmuş olacak, öyleyse sorunu uykudan uyandırmak için bunca zahmet neden? Yine de, komşumla basmakalıp sözlerin ötesine geçen bir anlaşma sağlayabiliriz, bunu düşünmekten bir türlü kendimi alamıyorum, buna dair bir kanıtım yok aslında, sanırım temelli yanılıyorum; neden derseniz, uzun süredir ciddi biçimde konuştuğum tek köpek o, ona inanmam gerek. “Bilemiyorum ama her şeye karşın benim yoldaşımsın, değil mi? Tüm çabana karşın bir başarı kazanamadığın için kendi kendini suçluyor musun? Senin başına gelenin aynısı benim başıma da geldi. Yalnız kaldığımda ağlamaya başlıyorum. Haydi, iki kişi aynı kaderi paylaştığında

yaşam daha az acı verici oluyor,” diye düşünüyorum, gözlerinin içine bakıyorum böyle anlarda. Gözlerini kaçırmıyor benden ama bu gözlerden bir anlam bulup çıkarmak olanaksız, sadece donuk ifadesiyle bakıyor bana. Belki onun sorma tarzı bu donuk bakışlarıdır, onun beni uğrattığı gibi ben de onu hayal kırıklığına uğratıyorumdur. Genç bir köpekken başka soruların peşine takılmasaydım ve kendi kendime yeten bir köpek olsaydım, sanırım sorularımı yüksek sesle sorar ve zayıf da olsa bir söz alırdım ağzından, karşımda susup kaldığı bugüne kıyasla daha başarılı olurdum. Fakat herkes böyle susup durmuyor mu? Bir zamanlar küçük de olsa araştırmalara girişmiş, bunun sonuçları yitirilmiş ya da unutulmuş olsa da ufak sonuçlar elde etmiş, benim zaman içinde geriye doğru giderek kendilerine asla ulaşamayacağım soydaşlarımı, bir sonuca varmayı beklemeden zorunlu oldukları biçimde davranan herkesi kendi yoldaşım saymaktan beni alıkoyan nedir? Fakat bunu yaptığım zaman, asla diğerlerinden ayrılmadan onların arasında yitip gitmem, büyüklerin arasından sıyrılıp fırlamaya çalışan bir çocuk gibi davranmaktan vazgeçmem gerekir. Onlar da benimi gibi kendilerini sıyırmaya çalışıyorlardı; burada aklımı kurcalayan konu, kimsenin sıyrılmasının mümkün olmayacağını onlara söyleyen bir zekâlarının olmasıdır. Bu düşüncelerin komşum köpeğin üzerimdeki etkisinden kaynaklandığı kesin, aklımı karıştırıyor, nerdeyse melankoliye kaptırıyor beni; çünkü o epeyi neşeli, hiç değilse kendi bölgesinde kaldığı zamanlarda şarkılar söyleyip eğlendiğini işitiyorum. Elimdeki bu arkadaşlıktan da vazgeçsem, riyakâr bir biçimde köpek topluluğunun peşine takılacağıma tüm zamanımı araştırmalarıma versem çok daha iyi yapmış olurum. Komşumun bir sonraki gelişinde bir köşeye kıvrılıp uyur numarası yapacağım, bunu her gelişinde yineleyeceğim, ta ki benimle görüşmekten sıkılıncaya dek.

Artık araştırmalarıma bir başıboşluk hâkim oldu, dikkatimi eskisi gibi toplayamıyorum, hemen yoruluyorum, bir süre önce hızla konuşurken şimdi ancak tembelce sürükleniyorum. “Toprak besini nerden sağlıyor?” sorusunu araştırmaya başladığım günleri anımsıyorum. O günlerde diğerlerinin arasında yaşadığım kuşkusuzdu, neresi kalabalıksa oraya yanaşıyordum, herkesi araştırmalarıma tanık etmek arzusundaydım, bu tanıklar araştırmalarımdan bile önemliydi, araştırmalarımın genel bir etki yaratacağından ümidim vardı henüz, bu da araştırmalarıma dört elle sarılmamı sağlıyordu. Şimdi yalnız kaldım, artık işim bitik. Oysa o günlerde

öyle güçlüydüm ki akıllara gelmemiş bir işe kalkıştım, bütün yasalarımıza ters düşen, o günlerdeki görgü tanıklarının akıl almaz olarak niteledikleri bir girişimde bulundum: Sınırsız alanda uzmanlaşmaya doğru ilerleyen bilim alanının yalın bir noktasını belirledim. Bilim gerek duyduğumuz besinin en büyük sağlayıcısının toprak olduğunu bildiriyor, bu önkabulden sonra, birbirinden farklı besinlerin hangi yöntemlerle en bol elde edilebileceğinin koşullarını anlatıyor. Toprağın besinimizi sağladığına kuşku yok elbette ama söylenildiği denli yalınkat, hiçbir araştırma alanı bırakmayacak denli saf bir bilgi değil bu. Her gün yinelenen en sıradan olayları düşünelim. Şu anda yaptığım gibi bütün gün boş boş pineklesek, toprağa baştansavma yöntemlerle yaklaşsak, yattığımız yerde topraktan ne çıkacak diye merakla beklesek, karşılığında sadece bizim olan bir besin elde edeceğimiz bellidir, yeter ki toprak bir şey sunsun bize. Fakat bunu bir yasa olarak kabul etmek olanaksızdır. Bilim karşısında özgür düşünceyi savunanlar ki bunların sayısı giderek azalmakta ve bilimperestlerin sayısı günden güne artmaktadır, özel yöntemler kullanmadan araştırsalar bile toprak üzerinde bulduğumuz besin dâhil, yediklerimizin çoğunun havadan geldiğini fark edeceklerdir; pek çoğumuz maharetli bir biçimde yediklerimizi henüz toprağa değmeden havada kapıyoruz üstelik. Bu söylediklerimle bilimi küçük düşürmek amacında değilim, sonuçta besini oluşturan topraktır yine de. Toprağın besinin bir bölümünü içerisinden çıkarıp bir bölümünü havadan indirmesi arasında önemli bir fark da yoktur, her iki durumda da toprağı işlemenin önemini vurgulayan bilimin belki bu ikisini birbirinden ayırma sorunuyla da ilgilenmesi gerekirdi, çünkü şu sözü unutmamalı: “Şans yanındaysa bu kez de dertlerinden kurtuldun!” Bana öyle geliyor ki, bilim pek belli etmeden bu sorunlarla ilgilenmektedir, neden derseniz, besinin sağlanmasında iki ayrı ana yöntemden söz ediyor, ilki toprağın işlenmesi, ikincisi bu işlemin şarkı ve danslarla tamamlanması, diğer deyişle olgunlaştırma aşaması. Tam anlamıyla açık olmasa da, benim yaptığım tanıma uyduğu hemen hemen belli olan bir ikili bölme yöntemi var bunda. Toprağın işlenmesi iki çeşit besinin de elde edilmesini sağlıyor, iki durumda da gerekli; şarkılar ve danslar ise toprağın işlenmesiyle birinci elden ilgili olmayıp, besininin yukarıdan aşağıya çekilmesiyle ilgili. Bu görüşümü gelenekler de destekliyor. Pek farkında olmasa da, soydaşlarımız bu konuda bilimin yanlışını işaret ediyor, bilim de savunma yapmaya cesaret edemiyor sanki. Eğer bilim haklı olup yaptığımız geleneksel danslar toprağı güçlendirmek için olsaydı, kaçınılmaz mantıksal düzene göre, tüm

yapılanları toprağa karşı yapılması, söylenenlerin toprağa fısıldanması, o hoplayıp sıçramalarla edilen dansın toprağı hedef alarak düzenlenmesi gerekirdi. Bildiğim yanlış değilse, bilimin amacı da bundan başkası değildir. Garip olan şu ki, soydaşlarımız törenlerde yukarıyı hedef alır gibiler. Bunun bilime aykırı olduğu söylenemez, bilim böyle davranmayı yasaklamıyor, bu konuda özgürüz; bilimin tek istediği toprağa dair öğretilenlerin uygulanması ama bence, aynı düşünce dizgesine göre pek çok isteğin daha sıralanması gerekirdi. Bilim konusunda hiç de derin düşünemeyen ben bile, soydaşlarımızın mistik sözcükleri kullanarak büyük bir heyecanla yukarıya seslenmesini, eskilerden kalma türküleri yukarıya bakarak söyleyip hop zıp dans etmesini, sanki ayak bastığı yeri unutmak ve hatta bir daha oraya dönmemek istermiş gibi hareket etmesine bilimin nasıl göz yumduğuna akıl erdiremiyorum. Harekete geçtiğim nokta, bilimin bu çelişkilere nasıl izin verdiğini araştırmak oldu, bilimin öğrettikleriyle kendimi sınırlayıp toprağa daha çok yapışıyor, dans ederken ayaklarımla toprağı eşeliyor, Toprağa yakınlığımı yitirmemek için başımın açısını zorluyordum. Daha sonra ağzımın girebileceği büyüklükte bir çukur kazdım, tüm türkülerimi toprağa söylemeye başladım, ağzımdan çıkanları sadece toprak işitti, çevremde başka tek bir işiten olmadı.

Araştırmalarımdan kayda değer bir sonuç elde edemedim, tam besin bulamadığım için bir sonuca yaklaştığımı duyumsadığımda önüme bir besin çıkarılıyordu, önceleri tuhaf davranışlarımın yarattığı şaşkınlıktan doğan bir üstünlüğüm vardı ama zaman içinde bunun farkına varıldı, benim yakınmalarıma gereksinim duyulmuyordu artık. Giderek eskisinden çok besini önüme getirmeye başladılar, sonra kestiler besini. Şimdiye dek tek bir genç köpekte bile rastlanmamış bir çalışkanlıkla araştırmalarımı kayda geçiriyordum, araştırmalarımı ilerletecek bir iz yakaladığımı sanıyor birden ama o iz sisler arasında yitip gidiyordu. Bilimsel anlamda hazırlıksız başlangıcım, araştırmalarımı yavaşlatıyordu kuşkusuz. Örnek mi, besinin birden kesilmesinin nedeni araştırmalarımdan değil de toprağın bilim öğrettiklerine ters yöntemlerle işlenmesi olamaz mıydı? Eğer bu doğru ise, araştırmalarım en baştan çürük bir temel üzerinde yükseliyor demekti. Belirli koşullara uyarak, toprağı hiç işlememek kaydıyla, sadece yukarıya yönelen törenlerle besinin yukarıdan inişini, sonra sadece toprağa yönelmiş törenlerle besinin kesilişini kanıtlamış olsaydım, gerçek bir ilerleme sağlamış olurdum. Bu deneye girişmemiş değilim aslında, nedir, bu deneyi

varacağım sonuca tam güvenmeden başlamıştım, deney koşullarım eksiksiz hazır sayılmazdı; çünkü toprağın her koşul altında işlenmesine dair sarsılmaz bir inancım vardı, bunun tersini düşünenler haklı bile olsa kesin bir kanıta ulaşmaları olanaksızdı; toprağın sulanması içgüdüsel olarak yönelinmiş bir hareket olduğuna ve belli koşullar altında engellenemediğine göre kanıt olanaksızdı. Daha tali bir deneyde ise daha belirgin bir başarı kazanmış, biraz dikkat çekebilmiştim. Besinin yukarıdan inmesine izin verecek ve havada kapma hareketini gerçekleştirmeyecektim. Deney boyunca, besinin inişi sırasında havaya sıçrıyor ama bu sıçramayı öyle ayarlıyordum ki, besini yakalayamıyordum ve besin pat diye yere düşüyordu, beni hiç umursamadan yere düşen besinin üzerine açlıktan çok düş kırıklığından kaynaklanan bir hırsla atlıyordum. Çok ender durumlarda bir mucize gerçekleşiyor, besin yere düşmeden havada kalıyor ve benim peşime takılıyordu. Fakat uzun sürmüyordu bu takip, besin beni biraz kovaladıktan sonra yere düşüyor ya da ortadan yitip gidiyordu; en sık karşılaştığım durumda ise, açlık dolayısıyla deneye olması gerekenden önce son veriyor ve besini mideye indiriyordum. Yine de o günlerde mutluydum, çevremde gizli konuşmalar belirmişti, soydaşlarım arasında bir tedirginlik vardı, sorularıma karşı eskisi denli kapalı değillerdi sanki, benim bakışlarımın bir yansıması olsa da onların gözlerinde de yardım isteyen bir parıltı belirmişti, zaten başka bir beklentim de yoktu, mutluydum işte. Ne var ki, birden öğrendim, diğerleri de benimle birlikte öğrendiler, yaptığım deney bilim tarafından çoktan gerçekleştirilmiş, hatta ulaştıklarımdan çok daha üstün bir başarı elde edilmişti; kendine hâkim olmanın zorlukları yüzünden uzun süredir yinelendiği olmamıştı, sözde önemsizliği yüzünden yineleneceği de yoktu. Deneyim sadece önceden bilinen bir şeyi kanıtlamıştı, toprak besini düz değil eğri, hatta sarmal biçimde yukarıdan almaktaydı. Ortada kalmıştım ama cesaretim hâlâ vardı, çok gençtim çünkü, başıma gelenler yaşamımın bu büyük eserini gerçekleştirmek için beni kamçılamıştı. Deneyimin bilimce yararsız kılındığına inanmıyordum ama benim inanıp inanmamam neyi değiştirirdi? Tek yol bir kanıt bulmaktı, ben de kanıt peşine düşmek istiyordum, bu yüzden tali sayılabilecek deneyimi en görünür noktaya yerleştirmek niyetindeydim. Besinin önünde durmayıp geriye kaçarsam toprağın onu eğik biçimde de olsa içine almayacağını, besinin peşim sıra geleceğini kanıtlamak istiyordum. Ne yazık ki, bu deneyi gerçekleştiremedim, besinin önümde beklediğine tanık olup da bilimsel araştırmaları sürdürmek katlanılabilir gibi değildi. Fakat ben bunu

başarmak, perhize dayanan deneyimi sürdürmek istiyordum; buna dayanabilmek için her türlü besini görmekten kaçınacak, ayartılara kapılmayacaktım. Kendimi bir yere çekip gözlerimi kapatsam, gece gündüz açmasam gözlerimi, besini yerden kaldırmayı da havada yakalamayı da bıraksam, kesinle söyleyemeyeceğim ama öyle olduğuna inandığım gibi, besin, toprağın hiç de verimli sonuçlar doğurmayan zorunlu sulanmasını, türküleri alçak sesle söylenmesini (perhiz yapacağım için deneyime dans etmeyi karıştırmamıştım) ve diğer tüm işlemleri gereksiz kılarak yukardan inse, dişlerimin arasına girse, yenmesini rica etse, bunlar gerçekleşse, işte o zaman bile bilimin öğrettikleri tam olarak çürütülemezdi, çünkü bilimin bir kez gerçekleşen istisnalar için yeterli esneklik payı bulunur ama ya soydaşlarım, onlar bu deneyin sonucu için ne derlerdi? Eninde sonunda, ortaya çıkan sonuç tarihi geleneklerimizin öğrettiklerinden değişik bir şey olacaktı kuşkusuz; tarihin söylediğine göre, bir köpek hastalık ya da melankoli nedeniyle besini aramaya, hazırlamaya ve yemeye yanaşmazsa diğer köpekler bir araya gelip büyülü sözcükler fısıldarlar, besin de alışılmış yolundan saparak gelip hasta köpeğin ağzından içeri girer. Faka benim ne sağlığım bozuktu ne de gücümde bir eksilme söz konusuydu, iştahım günlerce yemek düşünmemi sağlayacak kadar yerindeydi, inanıp inanmamakta özgürdünüz ama perhizi özgürce seçmiştim ben, aslında besinin yukarıdan inmesini sağlayacak durumdaydım, bunu yapmak da istiyordum ama diğer köpeklerin yardımını istemiyordum, bunu kendi kendime yasaklamıştım.

Yemek üstüne sohbetleri, yemek esnasında işitilecek dil şaklamalarını ve kemiklerden gelen çıtırtıları işitmeyeceğim sapa bir çalılık seçtim, son kez karnımı iyice doyurup çalının dibine uzandım. Yapabildiğim kadar gözlerimi kapalı tutacaktım, besin gelmediği sürece gece devam etmiş olacaktı, bu durumda deneyim günler, hatta haftalar sürebilirdi. Kuşkusuz büyük bir güçlük vardı kalkıştığım işte, az uyumam, mümkünse hiç uyumamam gerekiyordu, çünkü besini büyülü sözcüklerle yere indirmem yetmeyecekti, besinin geldiğini görebilmek için sürekli tetikte beklemeliydim; diğer yandan, uyku istesem de kolay ele geçmeyecek bir şeydi, uyusaydım eğer, açlığa uyanık olduğum zamanlardan daha kolay katlanabilecektim. İşte bu nedenlerden dolayı zamanı özenle böldüm, sık aralıklarla ama kısa sürelerle uyumaya karar verdim. Bunu başarabilmek için başımı güçsüz bir dala yasladım, dal başımın ağırlığıyla kısa sürede

çatırdamaya başlıyor ve beni uyandırıyordu. Bu durumda yattım, uyudum, uyandım, düşlere daldım ve kendi başıma türküler söyledim. İlk anlarda hiçbir şey olmadı, besinin yollandığı yerlerde benim giriştiğim deneyin farkına varılmamış olacaktı, bu yüzden sessizlik bozulmadan sürdü. Köpek soydaşlarımın yokluğumu anlayıp peşime düşecekleri ve beni engelleyebilecekleri düşüncesi deneyimi başlarda biraz yavaşlattı. İkinci düşüncem, bilimsel açıdan verimsiz gözüken bir toprağın bile sadece sulama sonucunda besini önüme serip beni baştan çıkartabileceği korkusuydu. Fakat buna benzer bir olay gerçekleşmedi, ben de deneyimi sürdürebildim. Bu korkularım sayılmazsa, başlarda pek sakindim, hatta o güne dek böyle sakin olduğumu hiç anımsamıyorum. Aslında bilimi yalancı çıkartmak için deneylere girişmiş olmama karşın, içimde bilime hizmet eden bir kişinin yaşayabileceği türden bir haz vardı, bu hizmeti gören kişinin geleneksel serinkanlılığı içimi doldurmuştu. Kapıldığım düşler için bilimin bağışlayıcılığını hak etmiştim, ne de olsa araştırmalarım da bilim içinde bir yere sahiptiler, araştırmalarımın kazanacağı başarı her ne olursa olsun, hatta bu başarı yüzünden bile köpeklerin evreni için yitik bir köpek sayılamayacağım düşüncesi, bana zengin bir avunma kaynağı sağlıyordu. Bilimin arkadaşlığını hissediyordum, ulaşacağım sonuçları o değerlendirecekti, içime doğan bu söz bile deneyimin başarıya ulaşması anlamına geliyordu, o ana dek kendimi köpekler toplumundan soyutlanmış hissedip soydaşlarımın kalesine kuduz bir köpek gibi saldıran bana büyük bir saygıyla kucak açılacak, bir araya gelmiş köpek bedenlerinin sıcaklığı beni saracak, zorla omuzlara alınacak, orada sağa sola savrulacaktım. Hepsi açlığın etkisiyle düşünülmüştü. Böyle düşünürken, kalkıştığım deney bana öyle büyük bir iş gibi göründü ki duygularım coştu, kendime acıdım ve o çalılığın dibinde sessizce ağlamaya başladım. Bu davranışım pek de anlamlı değildi, hak ettiğim bir ödülü beklediğime göre neden ağlıyordum? Belki de sadece rahatlama hissettiğimden. Ne zaman kendimi rahat hissetsem, pek seyrek olurdu bu, ağlamadan duramazdım. Elbette uzun sürmedi, bu hisler gelip geçti. O güzelim duygular açlığın etkisiyle silinip gittiler, çok geçmeden tüm hayaller yerlerini açlığın mide bağırsaklarımda yarattığı acı hissiyle beni baş başa bıraktılar. O zaman sonsuz kez, “Açlık bu!” diye düşündüm, açlıkla benim ayrı varlıklar olduğumuza, benim istenmeyen bir sevgiliyi başımdan atar gibi kolaylıkla açlığı uzaklara sürgün edebileceğime inancımı yitirmemiştim; aslında tatsız gerçek kesindi, açlıkla ben aynı varlıktık. “Açlık bu!” açıklamasını yapan ben değildim, içimdeki açlıktı,

benimle alay ediyordu açlık. Gerçekten kötü zamanlardı. O zamanları anımsadıkça tüylerim diken diken oluyor, sadece o zamanlarda yaşadığım acıdan dolayı değil, bir türlü bununla başa çıkamadığım, yeni bir şey elde etmek istiyorsam aynı acıyı bir kez daha yaşamam gerektiğini bildiğim için, çünkü bugün de en büyük araştırma aracı olarak açlığı görüyorum. Dünya açlığın açtığı yolda ilerliyor, en büyük amaca en büyük zorlukla başa çıkılarak ulaşılabilir, biz köpeklerin evrenindeki en büyük zorluk da açlıktır. Bugün o zamanları en ince ayrıntılarıyla anımsadığımda, yaşadıkça bunu anımsamaktan zevk alacağımı da bildiğimden, ilerde beni bekleyen acı verici anları da düşünmeden edemiyorum. Böylesi bir deneyden sonra kendine gelebilmek için bütün bir yaşamın geçmesini beklemeli, o zamanların açlığıyla şimdiki zaman arasında bütün yetişkinlik çağım var, yine de kendime geldiğimi söyleyemem. Bir sonraki perhizimde daha dayanıklı olacağım, çünkü bu konuda deneyimliyim, bu işin ne kadar zor olduğunun farkındayım ama artık bir perhize dayanacak kadar güçlü değilim, az önce saydığım korkulu anlara katlanabilmem daha da zor. İştahımın artık az olmasının bana yararı olmayacak, sadece deneyin değerini azaltacak ve belki deneyin biraz daha uzun sürmesini sağlayacak. Bu ve diğer önkoşulların farkındayım, ilk deneyden bugüne dek geçen sürede kimi ön denemelere kalkışmadım değil, açlığı pek sık aralıklarla yeniden denedim ama deneyimi sonuna dek sürdürecek güçten yoksundum, gençliğin her an saldırmaya hazır enerjisi çoktan uzaklaşmıştı benden. Gerçi perhizimi sürdürdüğüm o günlerde bile erimeye başlamıştım. İçimi kemiren kaygılar vardı. Atalarımız beni tehdit edercesine görünüyorlardı. Açıksa söyleyemesem de, olup bitenlerden onları sorumlu tutuyordum, köpek tarzı yaşama yol açan onlardı; tehditlerini karşı tehditlerle yanıtlayabiliyor ama bilgilerine saygı duyuyordum; artık bilemediğimiz kaynaklardan geliyordu onların bilgileri; işte bu yüzden, onlara karşı savaşma isteği taşısam da yasalarına doğrudan karşı çıkamayacak, bu yasaların bıraktığı boşluklarda ilerleyecektim, bu boşlukları kestirmede ustaydım doğrusu. Perhiz konusunda çok ünlü bir söylevden ilham alıyordum, bu söylevde bilge atalarımızdan birisi aç kalmanın yasaklanmasını istemiş, diğer bir bilge onu bu düşüncesinden vazgeçirmeye çabalamıştı. İkinci bilge, “Aç kalacak birini nerede bulacaksın?” diye sormuştu. Birinci bilge bu sorunun doğruluğuna inandığından, yasakta ısrar etmemişti. Fakat bu konuda şöyle bir soru gerekli olmuyor mu: “Aç kalmak, bu konuşmaya karşın yine de yasak değil mi?” Pek çok yorumcu

hayır diyor buna, aç kalmakta özgürmüşüz, ikinci bilgenin yolunu izliyor, bu yüzden hatalı bir yorumun yol açacağı kötü sonuçları önemsemez görünüyorlar. Perhizime başlamadan bunu biliyordum. Ama o anda açlıktan kıvranarak, zihnim epeyce bulanık halde çözümü arka ayaklarımda ararken, onları çiğner ya da emerken, bu işlemi nerdeyse kalçalarıma dek sürdürürken, andığım konuşmanın yerleştiği zemin bile yanlış gözüktü bana; yorumbilime lanet ettim, bu bilime kanıp kalkıştığım işler yüzünden kendi kendime kızdım, bir çocuk bile anlardı bu konuşmada açlık yasağından başka bir anlamın bulunduğunu. İlk bilge açlığı yasaklamak istemiş, açlık hemen o anda yasaklanmıştı; ikinci bilge aslında ona hak vermiş, hatta açlığı aklın bile almayacağı bir saçmalık olarak nitelemiş, yani ilk yasağın üzerine köpek doğasına dair yeni ve daha güçlü bir yasak eklemişti. İlk bilge bunu görünce yasak üzerine açıkça konuşmaktan vazgeçmiş, köpeklere durumu anlatarak kavratmayı ve onların açlıktan kendi kendilerine kaçmayı emretmelerini sağlamayı yeğlemişti. Öyleyse, ortada tam üç yasak birden vardı, ben bunların tümünü çiğnemiştim. Ebet, gecikmiş bir kararla da olsa açlığıma son verebilirdim ama acılarım arasında kandırıcı bir ses perhizimi sürdürmem için bana cesaret vermiş, ben de yabancı bir köpeğin peşinden koşar gibi şehvet dolu bir duyguyla bu sesin ardına takılmıştım. Ormandaki iğne yapraklar üzerinde yuvarlanıyordum, uyku artık çok uzaklardaydı, her yandan gürültüler geliyordu, sanki ben perhize başlayana dek uyuyan dünya uyanıyordu. İçimde bir daha asla yiyemeyecekmişim gibi bir duygu belirmişti, çünkü bu serseri gürültülerle dolu susturmam için yemem gerekecekti ama bunu yapamayacaktım; en büyük gürültü de karnımdan geliyordu, sıkça karnıma dayıyordum kulağımı, gelen sesler dehşete kapılmama yol açıyordu, işittiklerime inanasım gelmiyordu. Giderek durum kötüleşti, baş dönmesi gibi bir şey başıma çöreklendi, artık yeni bir düzen tutturan gövdem saçma bir çözüm yolu olarak yemek kokularını burnumda duymamı sağladı, üstelik çoktandır ağzıma koymadığım çocukluğumun tatlı yemeklerinin kokularıydı bunlar; kokulara karşı savaş vermek için aldığım kararı unutmuştum, aslında unutmamıştım ama kararım da hareketlerimin bir parçasıymış gibi benimle birlikte sürünmeye başlamıştı, birkaç adım ilerliyor, besini kendimi sakınmak için istermiş gibi çevremi koklayıp duruyordum. Aslında hiçbir şeyin olmadığını ben de biliyordum, yaptığım tüm o küçük hareketler bir daha hareket edemeyeceğimden korktuğum içindi. Son umutlarım, içimdeki tüm kamçılayıcı sesler yitmişti, burada

yoksunluk içinde ölecektim, çocuk aklımla kalkıştığım bu araştırmaların bana ne yararı olacaktı? İş ciddiye binmişti, araştırmalar değerlerini açığa çıkarabilirlerdi ama hani neredeydi bu araştırmalar? Sadece ağzını umutsuzca boşluğa açmış bir köpek vardı, hâlâ çabuk ve tek de bilinçli olmadan toprağı sulayıp duruyordu ama belleğindeki tüm büyülü sözler dağarcığından birini olsun anımsamıyordu, küçük bebeklerin annelerin altına saklanırlarken söyledikleri o dizeyi bile anımsamıyordu. Olduğum yerde köpek soydaşlarımdan birkaç adımlık değil de sonsuz uzaklıktaymışım gibi geliyordu bana, ölümüm de açlıktan değil bu öksüzlüğümden olacaktı. Değil mi ya, benim yokluğumu kimsenin umursadığı yoktu, ne yeraltında ne yer üstünde ne de havada kimse beni önemsemiyordu, bu aldırmazlık yok ediyordu beni, ölümümü müjdeleyen bu umursamazlıktı, söyledikleri gerçekleşmez üzereydi. Bu konuda onlarla aynı düşüncede değil miydim? Ben de durmadan aynı şeyi söylemiyor muydum? Bu öksüzlüğü ben istememiş miydim? Doğruya doğru köpek yoldaşlarım ama burada can vermek için değil gerçeğe ulaşmak için, bu yalanlar evreninden kurtulabilmek için, kimsenin diğerinden gerçeği öğrenemeyeceği bu evrenden kurtulmak için, hatta yalanlar içinde büyüyen kendimden bile kurtulmak için. Belik gerçek öyle uzaklarda değildir, ben de sandığım kadar yalnız kalmamışımdır, başkaları değil sadece ben kendi kendimi terk etmişimdir, bu işi başaramayıp ölen kendim tarafından terk edilmişimdir.

Fakat sinirleri bozul bir köpeğin sandığı gibi çabuk ölünmüyor. Bayılmıştım, o kadar; ayılıp gözlerimi açtığımda karşımda yabancı bir köpek duruyordu. Açlığı hissetmiyordum, aslında güçlü olduğumu sanıyordum, eklemlerime bir esneklik gelmiş gibiydi ama dikilmeye çalışmıyordum, bunu denemiyordum bile. Az öncekinden çok şey gördüğüm yoktu; karşımda güzel ama olağandışı denemeyecek bir köpek dikiliyordu, başka bir şey gördüğüm yoktu, yine de başka bir şeyleri görür gibiydim. Altımdaki kanı gördüm, önce yiyecek sandım ama benim kustuğum kandı. Bakışlarımı kandan alıp yabancı köpeğe baktım. Zayıf, bacakları uzun, koyu kumral renkteydi, ufak beyaz benekleri, güçlü ve sorgulayıcı bakışları vardı. “Burada ne yapıyorsun?” diye sordu, “haydi git buradan,” diye ekledi. “Şimdi gidemem,” dedim başka bir açıklama yapmadan, ona her şeyi açıklamam olanaksızdı, üstelik acele bir işi var gibiydi. “Gitmeni rica ediyorum!” diye ısrar etti, sinirle bir bacağını

kaldırıp diğerini indirdi. “Sakın bana dokunma!” dedim, “haydi yoluna devam et, benimle ilgilenme, zaten diğerlerinin de ilgilendiği yok!” “Senin iyiliğin için rica ediyorum.” “Ne için rica edersen et!” dedim, “istesem bile gidemem.” “Hayır, hayır,” dedi gülümseyerek, “gidebilirsin. Sana bakınca ne kadar güçsüz olduğun hemen anlaşılıyor, şimdi hemen buradan gitmek için yavaşça harekete geçsen iyi olacak, eğer duraksarsan sonra koşman gerekecek.” “Bu sadece benim bileceğim iş!” dedim. “Ama benim de!” diye yanıtladı beni, karşı duruşumdan canı sıkılmış gibiydi. Şimdilik beni burada bırakmayı kabullenmişe benziyordu ama fırsatı kullanarak bana sevgi gösterisinde bulunmayı istediği de anlaşılıyordu. Başka zaman olsa bu köpeğin sevgi gösterisine seve seve katlanırdım ama o anda nasıl olacağını hayal bile edemedim, içime bir dehşet duygusu geldi. “Defol!” diye haykırdım, başka savunma seçeneğim kalmadığı için sesim olduğundan da güçlü çıkmıştı. “Tamam, canım, kızma,” dedi yavaşça çekilirken, “ne tuhaf köpeksin, beğenmedin mi beni?” “Kendini beğendirmek istiyorsan hemen defol buradan, beni rahat bırak!” diye bağırdım ama onu inandırmak istediğimden çok daha az emindim kendimden. Açlık yüzünden keskinleşmiş duygularım onda bir şeyler sezinliyordu, başlangıç durumunda bir şeydi ama giderek büyüyüp yaklaşıyordu, kendimde doğrulup kalkacak gücü bulamasam bile bu köpeğin beni buradan uzaklaştırma gücüne sahip olduğunu anlamıştım. Bu yüzden kaba yanıtlarım üzerine başını üzgün sallayan köpeği giderek büyüyen bir özlemle süzmeye başladım. “Kimsin?” diye sordum, “Bir avcı,” diye yanıtladı. “Neden beni burada bırakmak istemiyorsun?” diye sordum. “Bana engel oluyorsun çünkü,” diye yanıtladı “sen burada durduğun sürece avlanamam.” “Denesene, belki avlanabilirsin.” “Hayır, olmaz,” dedi, “üzgünüm ama buradan uzaklaşman gerek.” “Bugün avlanma sen de.” Yine, “Olmaz,” dedi, “avlanmam gerek.” “Benim gitmem senin avlanman gerek, bu gerekliliklerin neden olduğunu biliyor musun?” “Hayır,” dedi, “ama bunda anlaşılacak bir şey yok ki, bunlar doğal şeyler.” “Hiç de değil,” dedim, “baksana, beni buradan uzaklaştırmak seni üzse de bunu yapıyorsun.” “Evet,” dedi. Ben de öfkeyle, “Evet,” diye yineledim. “Bu bir yanıt değil. Buradan beni uzaklaştırmaktan mı yoksa avlanmaktan mı vazgeçmek daha kolay?” Hiç duraksamadan, “Avlanmaktan,” dedi. “Bak,” dedim, “çelişkiyi sen de gördün değil mi?” “Nasıl bir çelişki bu?” diye sordu, “güzel küçük köpek, başka türlü davranmamam gerektiğini anlamıyor musun?” Artık buna bir yanıt veremedim, bir yandan dehşetin harekete geçirdiği yeni bir yaşam

uyanmıştı içimde, beri yandan, benden başka kimsenin farkına varamayacağı ayrıntılara bakarak köpeğin göğsünün derinliklerinden gelen bir şarkıya başlayacağını anlamıştım. “Şarkı söyleyeceksin,” dedim, ciddiyetle, “Evet,” dedi, “biraz sonra söyleyeceğim ama şimdi değil.” “Ama başlıyorsun işte,” dedim. “Hayır,” dedi, “biraz sonra başlayacağım, şimdi değil. Sen hazırlanmana bak.” “Sen söylemiyorum desen de işitiyorum işte.” Sustu. Bir şeyleri fark eder gibiydim, benden önce hiçbir köpeğin anlayamadığı bir şeydi bu, en azından geleneklerimizde buna dair bir iz yoktu, korku ve utanç içinde yüzümü altımdaki kan birikintisine gömdüm. Yabancı köpeğin kendisi bile farkına varmadan şarkı söylemeye başladığını anlamıştım, yetmezmiş gibi, şarkının melodisi özgün yasasına uygun olarak havada ilerliyor, yabancı köpek olayın tamamen dışındaymış gibi sadece beni hedef alıyordu. Bugün o anda hissettiklerimi bütünüyle reddediyor, sinirlerimin gerginliği yüzünden yanıldığımı düşünüyorum ama bu yanılgının mucizevî bir tarafı da vardı, perhizimin içinden alıp gerçek dünyaya getirebildiğim tek gerçeklik de bu, en azından kendimiz olmaktan biraz sıyrıldığımızda nerelere dek ulaşabileceğimizin bir kanıtı var elimde. Doğal olan, o durumda hasta yatmam ve ayağa kalkacak gücü bulamamam olurdu ama çok geçmedi, kendi melodisi olduğu için yabancı köpeğin sahip çıkması gereken melodi beni etkisi altına almaya baladı. Melodi güçlendikçe güçlendi, belki de gücünün sınırı yoktu, o anda bile kulaklarımı parçalayacak denli güçlüydü. En kötüsü de sadece benim için var olmasıydı, ormanın karşısında sessiz kaldığı bu yüce melodi benim için oradaydı; bu melodi önünde hâlâ burada hareketsiz kalmakta ve kendi pisliği içinde debelenmekte ısrar eden ben de kim oluyordum? Titreyerek doğruldum, kendimi şöyle bir yokladım, bu durumdayken nasıl koşabilirim diye bir an duraksadım ama melodi beni önüne aldı, inanılmaz uzunlukta sıçramalarla koşmaya başladım. Tanıdığım köpeklere hiçbir şey anlatmadım, anlatabilirdim ama yanlarına geldiğimde çok halsizdim, sonraları anlatmamak daha doğru göründü. Kendimi tutamayıp ima ettiklerim ise konuşmaların içinde yitip gittiler. Bedenim kendisini birkaç saatte toparlamıştı, ne yazık ki, ruhum hâlâ olanların acısını hissetmekte. Yine de, araştırmalarımı köpeklerin müziği üzerine genişlettim. Bilim bu konuda da boş durmamıştı; müzikbilim, yanlış bilmiyorsam, besinbilimden daha geçerli, hiç olmazsa daha sağlam temeller üzerindeydi. Neden derseniz, bu alanda besin alanına kıyasla daha serinkanlı çalışmalar yapılması ve yapılan çok sayıdaki gözlemlerin bir sistem içine

yerleştirilebilmesiydi, besin alanında ise güncel sorunlar kuramsal çalışmaların önüne geçiyordu. Bu yüzden müzikbilime duyulan saygı besinbilime duyulana kıyasla çok büyüktü, fakat birinciye duyulan saygı ikincisi kadar halkın içine nüfuz edememişti. Ormandaki sesi işitmeden önce müzikbilime, diğer hiçbir bilime olmadığım kadar yabancıydım. Müzisyen köpeklerle deneyimim bu konuya dikkatimi çekmemiş değildi ama o günlerde deneyimsizdim. Üstelik bu bilime yanaşmak hiç de kolay değildi, müzikbilime zor bir bilim dalı olarak bakılır, bu bilimin kapısı kalabalığa karşı nazik ama tutarlı biçimde kapalıdır. Bir de, müzisyen köpeklerde dikkati çekenin müzik olduğunu sanmıştım ama sonraları köpeklerin sessizliği daha ilgi çekici gelmişti, başka yerlerde onların dehşet verici müziğine benzer sesler de işitemiyordum, öyleyse bu konuyu önemsemeyebilirdim ama onların doğasında var olan, çevremdeki köpeklerin hepsinde birden karşıma çıkıyordu. Köpeklerin doğasını araştırmada, besin üzerine yoğunlaşmak bana en dolaysız yöntem gibi gözükmüştü. İki bilimi ayıran sınır alanı, o günlerde bile kuşku vericiydi, besini yukarıdan çağıran da müzikbilimin alanlına giren türküydü sonuçta. Müzikbilime gerektiği gibi giremeyişim, bilimin her zaman küçümsediği yarı-bilgin olmaktan kurtulamayışım, beni her zaman rahatsız etmişti. Bunu asla unutamayacağım. Bir bilgin beni sınava alsa, bunu gösteren kanıtlar ne yazık ki var, başarı şansım neredeyse yok. Anlattığım yaşam koşullarının yanı sıra, kuşkusuz bilimsel yetersizliğim bunun nedeni, belleğim güçsüzlüğü, en çok da bilimsel amaçları gözden kaçırmamak zorunluluğunu yerine getirememem, bunları kendi kendime açıkça, kıvanarak itiraf ediyorum, çünkü bilimsel yetersizliğimin derinliklerinde bir içgüdünün yattığını sanıyorum, kötü olmayan bir içgüdü. Kendime övünme iznini verirsem, bu içgüdü en büyük bilimsel yeteneklerimi yok etti, gündelik yaşamda yalın denemeyecek sorunlar karşısında zekâsıyla sivrilen, vardığım sonuçlar göz önüne alınırsa, bilimi değilse de bilginleri pekâlâ anlayabilen benim gibi bir köpeğin pençesini bilimin ilk basamağına atmaya, daha ilk hamlede güçsüz kalması, garipsenecek bir olay değil mi? Doğrudan bilimin ama bugün geçerli olan değil başka bir bilimin, bilimlerin sonuncusu olacak bir bilimin uğruna özgürlüğümü elden bırakmamaya beni yönelten bu içgüdüdür. Özgürlük! Evet, şu andaki görünümüyle cılız, kurumaya aday bir bitki. Fakat yine de özgürlük işte, elimizde olan bir varlık.

I.
AKADEMİ İÇİN BİR RAPOR ÖYKÜSÜYLE İLGİLİ PARÇACIKLAR

Rotpeter'i hepimiz tanırız, onu bir oyuncu olarak dünyanın yarısı tanır zaten. Şehrimize konuk oyuncu olarak geldiğinde, kendisini daha yakından tanımayı, yüzü yüze konuşarak tanımayı kendime görev bilmiştim. Şehrimizde huzura kabul edilmek büyük bir sorun değildir. Ünlülerle tanışmak için herkesin çaba harcadığı daha büyük şehirlerde ciddi bir sorun olabilir bu ama şehrimizde hayranlık toplayan şeye salondan bakmakla yetinilir. Bu yüzden, otel kapıcısının verdiği bilgiye göre, ben şu ana dek sanatçıyı ziyarete gelen tek kişiydim. Menajer Herr Busenau beni büyük güleryüzle karşıladı. Onun durumunda biri için, böyle alçakgönüllü, nerdeyse çekingen denebilecek biriyle karşılaşacağım hiç aklıma gelmezdi. Rotpeter'e ayrılan dairenin girişinde oturmuş, yumurtayla yapılmış bir yemek yiyordu. Henüz öğlen bile olmamıştı ama üzerinde akşam gösterilerinde giydiği frak vardı. Yabancı, hatta önemsiz bir ziyaretçiydim ama beni gördüğü anda en yüksek dereceden nişanlar sahibi, hayvan terbiyecilerinin şahı, büyük üniversitelerden onursal doktorluklar alan bu kişi yerinden fırlayıverdi, elimi sıktı, bana oturacak yer gösterdi. Kaşığını masanın örtüsüne silerek samimi bir hareketle bana uzattı, kalan yemeği paylaşmaya davet etti. Teşekkür ederek reddetmeme karşın, yemeği bana kendi elleriyle yedirmeye kalkıştı. Onu zorla sakinleştirip tabağı ve kaşığı geriye ittim. Menajer belirgin bir yabancı aksanıyla, "Şeref verdiniz de geldiniz," dedi. "Gerçekten şeref verdiniz. Üstelik tam zamanında geldiniz. Çünkü Rotpeter, ne yazık ki, her zaman ziyaretçi kabul etmiyor, çoğu zaman insan yüzü görmeye katlanamıyor, böyle zamanlarda kimseyle yüz yüze gelmek bile istemiyor, ben bile sadece iş görüşebilmek için karşısına çıkabiliyorum, demem o ki, sahnede görüşebiliyorum kendisiyle. Gösteri biter bitmez hemen ortadan kaybolmam gerekiyor. Rotpeter tek başına eve gidip odasına kapanıyor, genellikle ertesi akşama dek odasından çıkmıyor, şu yolculuklarda yanımıza aldığımız sepetler vardır ya, onlardan meyve dolu bir tanesi odasında hazır bekler, böyle günlerde odasında bu meyveleri yer, kuşkusuz ki onu gözümün önünden ayırmamam gerek, bu yüzden hemen karşıdaki daireye yerleşir, perdelerin arsından onu gözetlerim."

Sayın Rotpeter, burada, hemen yanı başınızda oturmuş konuşmanızı dinleyerek şerefinize kadehimi kaldırırken, siz iltifat olarak kabul etseniz de sadece gerçekleri söylediğimi belirterek, bir şempanzeyle karşı karşıya bulunduğum aklımdan çıkıveriyor. Kendimi düşüncelerimden alıp gerçeğe döndüğüm anda, gözlerim kime konuk geldiğimi bildiriyorlar.

Evet.

Böyle sessizleşmeniz nedendir? Biraz önce şehrimiz üzerine pek doğru gözlemlerde bulunmuştunuz, şimdi ise sessiz kalıyorsunuz.

Sessizleştim mi?

Yoksa rahatsızlandınız mı? Menajerinizi çağırmamı ister misiniz? Belki yemek saatiniz gelmiştir.

Hayır, hayır! Bakın geçti. Size ne olduğunu da söyleyebilirim. Kimi anlarda insanlara karşı büyük bir iğrenme duygusu kaplıyor içimi, kusmamak için büyük çaba harcıyorum böyle anlarda. Doğal ki tek tek kişilerle, örneğin sizin buradaki pek hoş varlığınızla ilgili değil söylediğim, benimki bütün insanlara yönelmiş bir şey. Tuhaf da değil aslında, maymunlarla sürekli bir arada yaşasaydınız, siz de bu iğrenme nöbetlerine kapılacaktınız. Üstelik beni böyle iğrendiren insan soydaşlarımın kokusu değil, benim sonradan kazandığım insan kokusu, eski yurdumun kokusuyla karışan insan kokusu. Buyurun lütfen, siz de koklayın. İşte şurayı, tam göğsümü! Kılların arasından daha derinlere sokun burnunuzu. Lütfen, daha derinlere, lütfen.

Tam alamadım ama öyle olağandışı bir koku duymadım. Bakımlı bir gövdenin kokusu sadece, haklısınız, burada büyük şehirden insanların burunlarını ölçü alamayız. Bizim çevremizden uçup giden nice kokuyu sizin burnunuz ayırt edebiliyordur kuşkusuz.

Eskiden alırdım bayım, eskiden. Artık olanaksız bu.

Siz başladığınıza göre, bu soruyu sormam yakışıksız olmaz sanırım: Gerçekte, ne kadar zamandır aramızda yaşıyorsunuz?

Beş yıl, Nisan ayının beşinde tam beş yıl olacak.

Müthiş bir başarı. Beş yıl içinde maymunluktan böyle uzaklaşabilmeniz, insanlığa ulaşan gelişim çizgisini en başından sonuna dek hızla aşmanız, doğrusu bu işi şimdiye dek başarabilen bir başkası görülmemiştir. Bu koşuda sizin üzerinize birisi yok.

Evet, çok şey başardığımı biliyorum, kimi zaman ben de şaşırıyorum yaptıklarıma. Nedir, serinkanlı düşünebildiğim anlarda öyle büyütülecek

şeyler olmadığını görebiliyorum. Nasıl yakalandığımı biliyor musunuz?

Kişiliğinize dair her yazıyı okudum. Önce ateş edip yaraladılar sizi, sonra da yakaladılar.

Doğru, iki kurşun yedim; bir kurşun yanağıma, ilk zamanlar kurşunun açtığı yara şu anda göründüğünden epeyce büyüktü, diğer kurşun da kalçamın tam altına rastladı. Pantolonumu çıkarayım da bu yara izini de görün. İşte buraya girdi o kurşun, iki yaradan asıl ağır olanı budur, bu kurşunu yiyince ağaçtan aşağıya düştüm, gözlerimi açtığımda bir baktım, bir geminin güvertesindeyim, bir kafese tıkmışlar beni.

Kafeste. Bir geminin alt güvertesinde. Yazılanları okuyunca, insan daha değişik bir şeyleri hayal ediyor ama olayları sizin ağzınızdan dinleyince gerçekleri görüyor.

Bayım, bunları insanın kendisinin yaşaması bambaşka. O güne dek, çıkışsız kalmak nasıl bir duygudur, bildiğim yoktu. Tıkıldığım dört duvarı olan bir kafes değildi, üç duvar bir sandığa bağlanmıştı, sandık da dördüncü duvarı oluşturuyordu. Kafes öyle kısaydı ki, ayakta bile duramıyordum. Yapabildiğim tek hareket, dizlerimi büküp bir köşeye sinmekti. Öfkemden dolayı kimseyi görmek istemiyordum, dolayısıyla yüzümü sandığa dönerek oturuyordum, dizlerim tutmaz olsa da gece-gündüz böyle oturuyordum, parmaklığın demir çubukları sırtıma batıyordu. İlk dönemlerinde vahşi hayvanları böyle tutmayı yeğlerler, deneyimlerime yaslanarak, insanlar açısından bunun yararlı olduğunu yadsımayacağım. Nedir, o günlerde insanların nasıl düşündükleri hiç umurumda değildi. Önümde bir sandık vardı. Tahta duvarı aç, dişlerinde bir delik oy, senden bir bakışı bile esirgeyen ve ilk keşfettiğin anda mutlu ulumalarını zor zaptettiğin delikten dışarı sızıver. Nereye gideceksin ki? Tahta duvarın ardında orman mı var?...

II.

BİR MEKTUP GİRİŞİ

Sayın Rotpeter,

Bilimler Akademisi için kaleme almak lütfunda bulunduğunuz raporu büyük ilgiyle, hatta kalbim heyecandan sıkışmış olarak okudum. Bu şaşırtıcı değil elbette, ne de olsa ilk öğretmeniniz benim, raporunuzda benden nazik sözcüklerle söz etmeyi unutmamışsınız. Fakat biraz daha ince bir düşünceyle, şu anda sanatoryumda kalışımı gizli tutabilirdiniz. Yine de, en büyük özelliği açıklık olan böyle bir raporu kaleme alırken, her nasılsa belleğinizden silinmemiş böyle küçük bir ayrıntıyı da, beni gülünecek bir duruma soksa da, sessizlikle kapatamayacağınızı anlayışla karşılıyorum. Ne var ki, size söylemek istediğim asıl konu bu değildi, çok başka bir konuyu anlatmak istiyordum.

KAFKA'NIN HAYVANLARLA İLGİLİ

PARÇACIKLARI

1.

Peter’in yakındaki köyde zengin mi zengin bir nişanlısı vardı. Bir akşamüzeri kalkıp onu görmeye gitti. Konuşmaları gereken çok konu vardı, evlilik yaklaşmıştı çünkü, düğüne bir hafta kalmıştı. Her konuda anlaştılar nişanlısıyla; kafasındaki tüm dertlere çare bulmuş Peter’in keyfine diyecek yoktu. Ağzında piposu, gece saat ona gelirken nişanlısından ayrılıp eve dönüş yoluna koyuldu. Ezbere bildiği yolda, sağına soluna dikkat etmeden yürüyordu. Orman bile denemeyecek bir koruluktan geçerken, ne olduğunu tam da anlayamadan ürperdi. O anda altın sarısı iki göz fark etti karanlıkta, bir ses derinden konuştu: “Ben kurdum.” Peter, “Tamam ama benden ne istiyorsun?” diye sordu. Heyecandan kollarını iki yana açmış, bir elinde piposu diğerinde asası, öylece dikilip kalmıştı. “Elbette seni,” diye yanıtladı kurt, “sabahtan beridir yiyecek bir şey bulurum diye dolanıyorum buralarda.” “Gözünü seveyim kurt kardeşim,” diye yalvardı Peter, “ bari bugün bağışla beni, haftaya düğünüm var benim, o günü görmeme izin ver.” Kurt, “Hiç niyetim yok ama, “dedi, “haydi bekledim o günü diyelim, ne kazancım olacak bu işten?” Peter, “O güne dek beklersen, ikimizi de yersin,” dedi, “hem beni hem karımı.” “İyi hoş dersin de, ben o güne dek nasıl bekleyeceğim?” diye sordu kurt. “Karnımın açlığı düğün gününü bekler mi hiç! Şimdiden gözlerim karardı açlıktan, nefsimi köreltecek bir şeyi şurada bulamazsam, çaresi yok, yerim seni.” Peter, “Aman dur kurt kardeşim,” dedi, “gel, birlikte gidelim evime, uzakta değil evim, düğün gününe dek tavşanla doyurayım karnını.” “Eh, bir de koyun olsun tavşanların yanında.” “Başım üstüne, bir de koyun.”“Beş de tavuk isterim ha!”

2.

Ormanda yarış benzeri bir koşu başladı. Her yönden hayvan geliyordu. Bana düşen düzeni sağlamaktı.

3.

Tırmanma. Senait[1]. Bir sincap bu, sincap, vahşi bir fındıkkıran, durmadan sağa sola tırmanan bir sincap, kabarık tüylü kuyruğuyla nam salmış. Bu küçük sincap, sincapçık, dolanıp duruyor ama aradığını asla söylemiyor; konuşmayı bilmediğinden değil, zamanı yok söylemeye.

4.

Ben bir av köpeğiyim. Adım Karo. Herkesten, her şeyden iğreniyorum. Avcı efendimden de, bu adamdan da iğreniyorum, bu soyu sopu belirsiz adamın bunu hak etmemesine rağmen iğreniyorum ondan.

5.

Buradan tüm gerçeği ilan ediyorum: Bir atla duygusal birliktelik kurmuş ilk insan olduğum söylentilerinin gerçekle yakın uzak ilişkisi yok. Bu derece korkunç bir iddianın yayılması, üstelik inanılır bulunması ne garip. Daha da gerip olan şu ki, bu söylentiyi hafifseyip yaymak ve inanmak garip ama ya bu söylentiyi kendisinin çıkardığını başını sallayarak inkâr etmek. Bir sır var bu işte, bu sırrı çözmeye kalkmak, yapmaya çalıştığım asıl işten daha keyif verici. Yapmaya çalıştığı şu: bir yıl kadar bir atla birlikte yaşadım. Bir kıza âşık olan ama bir türlü aşkına karşılık bulamayan, çevre koşulları izin verse kızla birlikte yaşayabilmek için elinden geleni ardına koymayacak bir erkek misali. Sözün kısası, Eleonor adlı bir atla bir ahıra kapandım, birlikte yaşadığımız bu yerden sadece ders vererek ikimize gerekli öğretim araçlarını sağlamak için ayrıldım. Ne yazık ki, bu ayrılışlarım da her seferinde beş-altı saatten az sürmüyordu. Ve şu zenginler, kalkıştığım işi desteklemeleri için yardımlarını rica ettiğim bu beyzadeler, bir atın dişleri arasında öğütülmeye hazır bir yulaf gibi kendimi fedaya hazır olduğum amacın gerçekleşmesi için birkaç kuruş para vermeleri yetecek bu ağababalar, harcadığım tüm çabaların başarısız kalmasının tek nedeninin, elbette anlattığım zaman kaybından ileri geldiğini kabul edeceklerdir herhalde.

6.

Kedinin biri bir fare yakalamış. “Şimdi ne yapacaksın?” diye sormuş fare, “gözlerinde pek kötü bir bakış var.” Kedi, “Yapma güzel fare,” demiş, “benim gözlerim hep böyledir, alışsan iyi olur bu gerçeğe.” “Bıraksan beni de gitsem,” demiş fare, “evde çocuklar dört gözle beni bekliyordur.” “Deme, çocukların seni bekliyor demek,” demiş kedi, “öyleyse bir an önce git. Sadece bir şey sormaktı amacım.” “O zaman sor sorunu ama gerçekten de geç kaldım eve.”

7.

Hayvan terbiyesinde nam yapmış Bursan’a bir kaplan getirildi, ondan istenen bu kaplanın ne ölçüde terbiye edilebileceği konusunda bir fikir vermesiydi. Hayvan terbiyesinde kullanılan salon büyüklüğündeki kafese, şehrin epey dışındaki bu mekâna, kaplanın küçük kafesi yerleştirildi. Bekçiler uzaklara çekildiler, Bursan terbiye edilecek hayvanla ilk karşılaşmasında yalnız olmayı isterdi. Kaplan sessizce yere uzanmıştı, biraz önce karnını bir güzel doyurmuşlardı. Esneyerek, mahmur gözleriyle çevresine baktı, az sonra da derin bir uykuya daldı.

8.

Ara sıra gidip su içtiğimiz küçücük bir göl vardı. Karnımızı yere yapıştırıyor, suya kavuşmanın mutluluğuyla yorgun ön ayaklarımızı göle sokuyorduk. Ne var ki, çabuk tarafından dönmemiz gerekiyordu. İçimizdeki aklı başında olanlar kendini gölden çekiyor ve, “Kardeşlerim, bu kadar su yeter, dönelim artık!” diyerek yüksek sesle uyarıyorlardı bizi. Hemen gerisin geriye koşmaya başlıyorduk. Evde, “Nereye kayboldunuz?” diye soruyorlardı.

“Korulukta.”

“Yalan söylemeyin, göle gittiniz.”

“Hayır, gitmedik.”

“Üstünüzden sular akıyor hâlâ, akılsız yalancılar!”

Sonra başlıyordu kamçılama. Ay ışığıyla aydınlanan odalarda sağa sola kaçışmaya başlıyorduk. Yine de bir kamçı birimizi buluyor, kamçıyı yiyen acıyla sıçrıyordu. Atların galerisindeki koşuşturma bittiğinde kapı üzerimize kapatılıyor, artık kendi başımıza kalıyorduk. Yine de içimizdeki susuzluk kanmıyordu, uzanıp birbirimizin üzerinde kalmış ıslaklıkları yalıyorduk karşılıklı. Dilimize su yerine kan tadı geliyordu kimi, kamçılar gövdemizde kanlı izler bırakıyordu çünkü.

9.

Devasa kuyruklu bir hayvan, metrelerce uzayan bir tilki kuyruğu gibi. Elime bir alabilsem şu kuyruğu ama nasıl başaracağım bunu? Hayvanın durduğu yok ki, kuyruğu da sağa sola dönüp duruyor. Uzaktan bir kanguruyu andırmıyor değil ama yüzündeki insanlara benzeyen basık ve

ufak yapı hiç de özgün değil; fakat saklasa da arada bir gıcırdatıp ortaya çıkarsa da, dişlerindeki saklı ifadeyi fark ediyorum. Kimi zaman o beni terbiye etmeye çalışıyormuş gibi bir duygu beliriyor içimde, bu duygu gerçek değilse, neden her elimi uzatışımda kuyruğunu kaçırıyor, sonra yeniden sessizce bekleyerek beni elimi uzatmaya teşvik ediyor, sonra yine sıçrayarak uzaklara kaçıyor?

10.

Kendimi bildim bileli ne korkarım yılanlardan ne de soğukluk duyarım onlara karşı. Bu korkunun ancak şimdilerde, yani sonradan belirdiğini söylemeliyim. Nedir, benim için çok doğal bu. Neden denirse, bu şehirde hayvanat bahçeleri ve kimi dükkânlar dışında yılana rastlamak olanaksızdır. Ya benim odam, yılandan bol şey yok bu odada. İşin başı şöyleydi: Akşamüzeri masama oturmuş mektup yazıyordum. Mürekkep hokkam olmadığı için büyükçe bir mürekkep şişesini kullanırım. Elimdeki kalemi şişeye daldıracağım anda, şişenin ağzından küçük, incecik bir yıllanın yassı kafasının çıktığını gördüm. Gövdesi şişenin içinde epeyi derinlere gidiyor, mürekkebin çalkantıları arasında gözden yitiyordu. Aslında şaşılası bir durumla karşı karşıyaydım ama birden aklıma yılanın zehirli olabileceği düşüncesi geldi. Ancak o anda gözlerimi yılandan alabildim. Zehirli olması da büyük bir olasılıktı, çünkü aklıma kötü şeyleri çağrıştıracak biçimde dilini uzatıp duruyordu; yetmezmiş gibi, başında tehdit edici gözüken üç köşeli bir yıldız vardı…

11.

Bir balık küçük akarlardaki akıntıda başıboş sürükleniyor, çamurların bulanık derinliklerinde minik hayvancıkların kıpırdadığı yerlere gizli kapaklı bir sevinçle, hemen ardından üzerindeki suyun kıyısında yatıp duran büyük hayvanlara yine gizliden sevinçle bakıyor.

12.

Küçücük topluluk, ufak odadaki masanın çevresinde çay içmek için toplanmıştı. Çevrelerinde dolanıp duran bir kuş vardı, bir kargaydı bu, kızların saçlarını asılıp duruyor, gagasını arzsıca fincanlara sokuyordu. Odadakiler kargayı önemsemiyorlardı, şarkılar söyleyip eğlenmeye dalmışlardı. Onların bu aymazlığı karganın cesareti arttırdı…

13.

Patisiyle alnını ovalayan köpek, “Garip,” dedi, “gezmediğim yer kalmadı! Önce pazar alanından geçtim, çukur yoldan tepeye tırmandım, tepedeki düzlükte birkaç tur attım, sonra o dik yamaçtan aşağıya indim, şosede dolandım, sola sapıp dereye doğru ilerledim, kilisenin önünden geçtim, nihayet buradayım işte. İyi de, neden yaptım tüm bunları? Hem, bayağı da karamsardım. Dönüp dolaşıp buraya gelmem mutluluk verici bir şey. Oraya buraya başıboş koşmalar, ıssız yerlerde turalamalar korku veriyor bana; böyle büyük alanlarda küçücük, çaresiz, zavallı bir köpeğe dönüşüyor, bir daha kimsenin bulamayacağı denli yitip gittiğim duygusuna kapılıyorum. Şu da var ki, buradan kaçıp gitmem için bir neden de yok, yuvam bu avluda, işte şu kulübe, her zaman değil ama yalnızca azgınlığım depreştiğimde vurulduğum zincir de burada, hepsi gözümün önündeler, yiyecek içeceğin bolluğu da cabası. Öyleyse? Elimde olsa, buradan kaçar mıydım hiç? Rahatım yerinde, buradaki varlığım da gurur verici; diğer hayvanlara kıyasla yerim, bana nasıl da böbürlenme olanağı veriyor. Yine de, diğer hayvanlar arasından benim gibi kaçma isteğiyle yanıp tutuşan çıkıyor mu? Sadece bir tanesini, ne kimseye gereksinim duyan ne de kendisine gereksinim duyulan şu yumuşak tüylü ve tırmalayıcı yaratığı, kediyi katmıyorum bu sorunun içine. Onun kendine has kimi gizli tasarıları var gibi, bu tasarılar peşinde dolanıp duruyor çevrede ama onun da evin sınırlarından öteye geçtiği yok. Uzun sözün kısası, içinde kaçaklık özlemi yaşatan tek ben varım ve bu özlemin bir gün gelecek, bana bu evdeki ayrıcalıklı konumuma mal olacağı kesin. Bugünkü kaçışımı kimse sezmedi ama geçen gün, evin beyinin oğlu Richard ağzından kaçırdı: Pazar günü bir sıra üzerinde oturmuş purosunu tüttürüyordu, ben hemen yanı başında yere uzanmış, bir yanağımı toprağa yaslamıştım. Küçük bey, ‘Cesar,’ dedi, ‘seni kalleş köpek! Sabah nerelerdeydin bakalım? Saat beşte, bekçilik görevinin başında olman gereken bir saatte aradım seni, avluda değildin, ancak saat altıyı çeyrek geçe gittiğin yerden dönüp geldin. Görevini ihmal şerefsizliğidir bu, farkında mısın?’ İşte yine yakalanmıştım. Hemen ayaklanıp Richard’ın yanına o turdum, kolumu beline dolayıp dedim ki: ‘İki gözüm Richardcığım, bir kere daha idare et, sırrımızı açığa vurma. Sonuç bana bağlıysa, işte söz sana, bir daha yapmayacağım.’ Sonra ağlamaya vurdum işi, durumumdaki umutsuzluktan, ceza korkusundan, Richard’ın yüzünde beliren bağışlayıcı ifadeye duygulandığımdan, ceza aracının

hemen orada el altında olmayışına sevincimden, akla gelebilecek pek çok nedenden dolayı öyle ağladım ki, Richard'ın ceketini sırılsıklam ettim, Richard da kaldırıp attı beni üzerinden, yat bakayım yerine diye azarladı beni. Yine uzattım sözü, daha o gün doğru davranacağıma yemin vermiştim; ama bak, şimdi yine yaptım o hatayı, hatta bu gün o günkünden de çok kaldım dışarıda. Fakat o gün, sonuç bana bağlıysa diye yemin vermiştim. Şimdi yine eskisi gibi davranmışsam, doğrudan suçun bende olmadığına dair…"

14.

Thamühl[2] adlı, çok nemli bir köy var.

*

Thamühl havrasında sansara benzeyen, yaklaşık sansar cüssesinde bir hayvan yaşıyor.

Bu havra geçen yüzyıl sonundan kalma, sade, basık bir bina. Havra küçüklüğüne karşın, cemaate yetiyor; çünkü cemaat de küçük ve her geçen yıl daha da küçülüyor. Havranın yaşaması için gerekli giderleri karşılamakta güçlükler başladı bile, kimileri bu cemaat için daha küçük bir ibadet yerinin yeterli olacağını açıkça söylemeye başladılar.

*

Havramızda sansar büyüklüğüne yakın bir hayvan yaşıyor. Pek çok zaman rahatça görebiliyoruz kendisini, hemen hemen iki metreye kadar yaklaşmamıza izin veriyor. Açık yeşil bir rengi var; şu ana dek kimse postuna el sürebilmiş değil, bu konuda bir yorumda bulunmak mümkün değil. Giderek postun gerçek renginin de belirsiz olduğunu ileri sürmek mümkün sanki. Posta şu andaki rengini sağlayan yapışıp kalmış tozlardır belki de, hatta sıva parçalarıdır, çünkü renk havranın iç duvarlarının sıvasına da benzer, belki bir ton açık. Korkaklık hesaba katılmazsa, genellikle sessiz uyuklamaktan hoşlanan bir hayvan, ürküten olmazsa bulunduğu yerden öteye gitmeye kalkışmıyor pek. En sevdiği yer kadınların oturduğu kafes, gözle görülür bir haz duygusuyla pençelerini kafesin parmaklıklarına geçiriyor, gövdesini ileriye uzatıp yukarıdan tapınanlara bakıyor. Havranın bekçisinin görevi, hayvanın kafeslere yaklaşmasını

engellemek, çünkü hayvan kafesin yakınlarına alışmamalı, kadınlar ondan korktuğu için gerekli bu. Kadınların neden korktuğu da anlaşılır gibi değil. Öyle korkutucu bir görünümü olduğu söylenemez hayvanın; uzun boynu, üç köşeliye benzeyen yüzü, handiyse yatay durumda ağzından fırlayan dişleri, üst dudağında, dişlerin üzerinden taşan açık renkte, sert kıllar; bunlar bir insanı korkutmaz ki ama çok geçmeden korkutuculuğu verenin aslında o masum görüntü olduğunu anlıyor insan. Öncelikle insanlardan uzak duruyor hayvan, ormandaki yaban hayvanlardan daha ürkek, yine de yeri binanın içi. Sanırım onun şanssızlığı, binanın bir havra, her an insanların girip çıktığı bir yer olması. Onunla bir dil bağı kurulabilse, şu dağ başındaki köyümüzün cemaatinin her geçen yıl küçüldüğü, havrayı yaşatmak için gereken paranın giderek daha zor sağlandığı anlatılarak oyalanabilirdi belki.

Kısa süre içinde bu havranın erzak ambarı ya da benzer bir yapıya dönüştürülmesi, hayvanın da gereksinimi olan yalnızlığa kavuşması beklenebilir bir şey.

Hayvandan sadece kadınların korktuğu doğru, erkeklerin çoktandır umurunda değil. Bir kuşak kendisini takip eden kuşağa gösterdi onu, herkes defalarca gördü, sonunda hayvana göz ucuyla bile bakan kalmadı. Onu hayatlarında ilk kez gören çocukları bile korkutmuyor artık. Havranın evcil hayvanı o. Hem, havramızın buradan başka yerde rastlanmayan bir evcil hayvanı olmaması için bir neden de yok. Kadınlar da olmasa, hayvanın varlığı giderek unutulacak. Aslında kadınların da hayvandan korktukları yok. Bu hayvandan her gün korku duymak, yıllar yılı bu korkuyu sürdürmek garip olurdu. Hayvanın erkeklere değil kendilerine yaklaştığını söyleyerek, korkularını haklı göstermeye çalışmıyorlar değil, bu söylediklerinde de haklılar; hayvan kafesten aşağıya, erkeklerin olduğu yere doğru inmeyi göze alamıyor, bunca yıldır onu havranın zemininde gören olmadı. Kadınların kafesine yaklaşması engellendi mi, karşı duvarın pervazında, kafesin hizasında eğleniyor. Pervaz da çok dar, ancak iki parmak eninde ve havranın üç duvarını dolanıyor; işte bu pervazda gidip geliyor hayvan ama çokluk kadınlara bakarak sessiz kalıyor öyle. Bu daracık pervazda nasıl yol alabiliyor, anlaşılır gibi değil. Bu pervazın sonuna dek gidip geriye dönmesi tam bir gösteri. Artık yaşlandığına kuşku yok, nedir, havada attığı cesur parendeler görmeye değer. Bu perendelerin başarısızlığa uğradığı yok, boşlukta ters yöne dönüp gezisini sürdürüyor.

Birkaç izlediğinde buna alıştığı doğru insanın, hayvanı izleyip durması için bir bahane bulması güç. Kadınların da gözlerini hayvandan alamamaları ne korkudan ne de yapacaklarını merak etmelerinden; tapınmaya yoğunlaşsalar hayvanı akıllarından çıkarmaları mümkün olurdu. Diğerleri izin verse, en azından dinibütün kadınlar başarabilirdi bunu, ne yazık ki, çoğunluğu oluşturanlar tüm gözlerin kendilerinde olmasını arzu ediyor, hayvan da bunun için kullandıkları en önemli malzeme oluyor. Yapabilecek güçleri olsaydı, daha fazla korkabilmek için hayvanı kendilerine daha da yaklaşamaya razı ederlerdi. Doğruyu söyleyelim, hayvan onların yanına o denli yaklaşmaya hiç kalkışmıyor, kendisine dokunmaya kalkmadıkları sürece ne kadınları ne de erkekleri umursuyor. Ayin olmadığı zamanlar kim bilir hangi delikte yaşıyorsa, ayin sırasında da o deliğe girse ne iyi olacak. Tapınma ve insan sesi başlar başlamaz ortaya çıkıveriyor. Amacı olan biteni görmek mi? Kendini güvenceye almak için uyanık kalmak mı? Belki de gerektiğinde kaçabilmek için yeterli özgürlüğü saklı tutmak istiyordur. Neden ne ise, ayin başlar başlamaz çıkıyor ortaya. Korkudan havada parendeler atıyor, ayin sona ermeden çekip gitmekten de çekiniyor. Öyle yükseklerde yaşaması, yüksek yerlerin güvenlikli özelliğinden kuşkusuz, bir de en güzel gezinme yerler az önce anlattığım duvar pervazları olduğundan; nedir, her zaman yükseklerde kaldığı da söylenemez, kimi zaman daha aşağılara, erkeklerin bulunduğu yerlere dek inebiliyor; kutsal yasaların hücresini kaplayan perdenin pirinç bir sopası var, bu pirinç sopa cezbediyor hayvanı, sık sık sopanın yanına dek yaklaşıyor ama burada bir yaramazlık yaptığı da yok, sessiz sakin duruyor sopanın yanında. Kutsal yasalar hücresinin hemen yanına geldiğinde bile kimseyi rahatsız etmiyor; hiç kapanmayan, kim bilir göz kapaklarından yoksun çipil gözleriyle biz cemaati izliyor durduğu yerden, fakat kimseye uzun boylu baktığı söylenemez, aklı fikri kendisine yönelecek olası tehlikelerde.

Tehlikeler konusunda, az öncesine dek, kadınlardan daha zekiye benzemiyordu. Çekineceği ne olabilirdi? Ona bir şey yapmak isteyen kim çıkabilir cemaatten? Yıllar yılıdır burada özgürce yaşamıyor mu? Erkeklerin ona karıştığı yok. Kadınlara gelince, bir ortadan kalksın hayvan, epeyi yas tutan çıkar aralarında. Dahası, havradaki tek hayvan kendisi, bir düşmanı da yok.

Bu durumu, aradan geçen bunca zamandan sonra, artık sezmesi gerekirdi. Ayinlerin gürültüsü haklı bir neden olabilir ama bu gürültü de sonuçta belli

bir düzeyin üstüne çıkmıyor, hem her gün, bayramları dozu artarak sürüp gidiyor, buna da alışması gerekmez miydi? Üstelik bu gürültünün ardına takılmış düşmanlardan değil de anlamını kavrayamadığı şu ayinden geldiğini de görüyor. Pekiyi, neden bu korku? Çoktan tarih olmuş zamanlardan kalma mı? Yoksa gelecekte yaşanacakların içedoğuşu mu? Acaba bu hayvan, tapınmak için havrada toplanan üç ayrı kuşaktan insanların tümünden çok şey mi biliyor?

Kulaktan kulağa yayılanlara bakılırsa, çok yıllar önce havradan kovulmak istenmiş. Belki doğrudur bu ama bunların gerçekle ilintisiz efsaneler olması daha büyük olasılık. Kanıtlanabilen gerçeklik, bu hayvanın havradaki varlığının dinsel ayinlerinin geçerliliği açısından caiz olup olmadığının yıllar önce tartışılmış olması. Birçok hahama ayrıntılı raporlar hazırlatılmış, birtakım görüşler belirmiş zaman içinde; ağırlık hayvanın havradan kovulup mekânın yeniden kutsanması düşüncesindeymiş. Dışarıdan bakınca kolay bunu söylemek, hayvan yakalanacak gibi değil çünkü, bu yüzden onu havradan kovmak da olanaksız; ancak yakalanıp havradan uzaklaştırıldığında kutsamanın yapılacağı güvenlik oluşabilir oysa.

Söylenenlere kulak verilecek olunursa, çok uzun yıllar önce böyle bir yakalayıp kovma işine kalkışılmış. Havranın müstahdeminin anımsadığına göre, tıpkı kendisi gibi havranın işlerine bakan dedesinin anlatmayı çok sevdiği çocukluk günlerinde, hayvanın yakalanmasının olanaksızlığı öykülenirmiş. Dede o günlerde tırmanmadaki başarısıyla bilindiği için hırsa kapılmış, havranın en kuytu yerlerine dek ışık aldığı bir kuşluk vakti yanına bir ip, bir sapan ve bir sopa alarak tapınaktan içeri süzülmüş.

15.

Genç ve hırslı bir öğrenci, Eberfeld atları olayıyla ilgilenmiş, bu konuda çıkan haberlerin hepsini birkaç kez okumuş, bunlar üzerine kafa yormuş, bu konuda kendi başına araştırmalar yapmayı ve konunun en başından itibaren kendinden önceki araştırmacılardan ayrılıp onlarınkine kıyasla çok daha doğru bir yaklaşım uygulamayı kendine hedef seçmişti. Ne yazık ki, maddi durumu hedeflediği araştırmalara kalkışmasına elverecek denli iyi değildi; örneğin, araştırmaları için satın aldığı at terbiyeye gelmez hırçınlıkta çıktı, üstelik bu hırçınlığın açığa çıkması bile pek sıkı çalışılmış haftaların sonunda anlaşılabilirdi, araştırmalarında yeni açılımlar yakalama şansını yitirmiş olacaktı. Fakat bunları düşünüp üzülmüyordu, çünkü uygulayacağı

yöntemlerle her türlü hırçınlığın üstesinden gelebilirdi. En azından, her zamanki sakınımlı tavrıyla araştırmalarının yol açacağı masrafları ve araştırmanın toplam bütçesini hesaplarken muhasebe bilgisinden hiç şaşmadı. Öğrenciliği sırasında kendisine gerekli parayı, anne babası, bu hiç de zengin sayılamayacak taşralı yoksul aile, her ay düzenli olarak yollamıştı; bu desteği yitirmeyi aklının ucundan bile geçirmiyordu; yeni araştırma alanında hedeflediklerine ulaşmak niyetindeyse, ailesinin uzaktan umutla izlediği öğrenim yaşamından ayrılması gerekiyordu ama onların küçük maddi desteğinden olmak da istemiyordu.

Girişeceği araştırmalara ailesinin onay vereceği, maddi desteklerini sürdüreceği beklenemezdi. Bu durumda, rahatsızlık duyacak olsa da, yapacaklarını ailesinden gizlemek, bugüne dek olduğu gibi öğrenimine devam ettiğine dair bir izlenim vermek zorunda kalacaktı. Ailesini aldatması, araştırmaları yolunda katlanacağı fedakârlılardan biriydi. Onlardan gelen para, zaten araştırmalarının masraflarını karşılamaya yetmeyecekti. Demek ki, öğrenim için ayırdığı tüm zamanı, masrafları karşılamak için gerekli geliri sağlayacak özel derslere verebilecekti. Yine de zamanının büyük kısmını araştırmalarına harcayacaktı. Örneğin atın eğitimi için geceyi seçmesi maddi koşulların zorlamasından değildi sadece, atların eğitiminde geliştireceği yeni yöntemler de buna zorluyordu onu. Atın dikkatindeki en küçük dağılmanın bile eğitim yöntemine darbe vuracağını biliyordu, gece çalışmaları bu tehlikeyi ortadan kaldırıyordu. Gece saatlerindeki çalışmalarda, hem hayvan hem de insan için geçerli olan sinirli hal, eğitim tasarısının önemli öğelerindendi. Diğer eğitim uzmanları gibi atın hırçınlığından çekinmiyor, tam zıddına bu hırçınlığı özellikle arzuluyor, kırbaca başvurmasa da hayvanın yanından ayrılmayarak ve onun eğitimindeki yeni yöntemleri uygulayarak sinirliliği kendisi doğurmak istiyordu. Atların eğitiminde yavaş ve düzenli parçalar halinde bir eğitime inanmıyordu, son zamanlarda atseverler arasında moda olan bu eğitim yöntemleri ya eğiticilerin hayal güçlerinin ürünüydü ya da, kendi kötümser görüşüne göre, toplu bir eğitimin olanaksızlığına kanıttı. Böyle küçük eğitim başarılarıyla kendini oyalamak gibi bir niyeti yoktu. Böyle küçük başarılarla avunan eski eğiticilerin kanaatkâr tavırlarını şaşıp kalıyordu. Bu tavır ona çocuk eğitimini çağrıştırıyordu: Nasıl insanlığa karşı duyargalarının körlüğüne aldırmaksızın çarpım tablosu ezberlettirilir çocuklara, işte öyle! Aptalca düşüncelerdi bunlar, bu başarısız eğiticilik

felsefesini öyle yadırgıyordu ki, kendine güveni sarsılmaya başlıyordu. Bu konudaki görüşlerini daha önce sınamamış ve sadece kendi çılgın inancına sarılarak yola koyulmuş kendisi gibi toy bir delikanlının bu kemikleşmiş uzmanlık alanında başarıya ulaşmasının nasıl olduğunun farkındaydı çünkü.

KAFKA’NIN GÜNLÜKLERİNDE HAYVANLAR

6 Haziran 1912, Perşembe

İki at koşuyor, biri koşuyu bırakıp başını öne eğiyor, yelesini boydan boya sallıyor kendi üzerinde, sonra başını yeniden kaldırıyor ve şimdi, ancak şimdi ilk bakışta sağlıklı gözüküyor, aslında hiç bırakmadı koşusunu sürdürüyor.

20 Ağustos 1912

Sabah erken saatlerde, tarladan dönen boş araba ve onu çeken zayıf at. Yokuş yukarı, kalan son gücünü de tüketirken, at ve araba birlikte uzayıp yassılan, inanılmaz bir görüntü veriyorlar. Onları izleyen, bir çarpılmaya tanık oluyor. Ön ayaklarını biraz olsun yerden kesen at, boynunu yukarıya ama yana doğru uzatmış. Hemen sırtında arabacının kamçısı.

18 Eylül 1912

Dün Hubalek'in anlattıkları: Şosedeki taş ustası ondan yalvararak aldığı kurbağayı bacaklarından sıkıca kavrıyor; önce başını, sonra gövdesini, en sonunda bacaklarını kopararak hayvanı üç parçaya bölüyor. – Dokuz canlı kedileri öldürmenin en pratik yöntemi: Kedinin boynunu bir kapı aralığına sıkıştır, sonra kuyruğundan var gücünle asıl. – Börtü böcekten duyulan iğrenme. Askerliğini yaptığı sıralarda, bir gece burnunun altında bir yer kaşınıyor, uyur uyanık kaşınan yere uzatıyor elini, parmaklarının arasında bir mahlûku eziyor. Ezdiği böcek tahtakurusu, kokusu günlerce elinden çıkmıyor.

Dört adam oturmuş, mükemmel bir kedi kızartmasını mideye indiriyorlar ama ne yediklerinden haberi olan üç kişi. Yemek bittikten sonra, bu üçü kedi gibi miyavlamaya başlıyorlar, dördüncü önce anlamak istemiyor olayın boyutlarını, ancak kedinin kanlı derisini gördüğünde inanıyor olanlara, yediklerini kusmak için koşar adım kaçıyor oradan ve iki hafta yataktan çıkamıyor.

19 Eylül 1912

Bütün maharet, atın adabınca kamçılanmasında! Mahmuzlar gövdeye acele etmeksizin batırılacak, geriye çekerken tek hamlede çekilecek ama hiç beklenmedik biçimde, etin içine var gücünle, yeniden daldırılacak.

14 Ekim 1913

Bir grup at, çiti yarıp dışarıya kaçtı.

İki arkadaş, sabah at binerek gezdiler.

18 Kasım 1913

Güneşle yıkanan aydınlık bir avluda, iki köpek birbirlerine doğru koşmaya başladılar.

27 Mayıs 1914

A. şehrinin büyük olmakla birlikte işlek sayılamayacak bir caddesinde beyaz bir at belirdiğinde, sonbahar mevsiminde bir ikindiydi. At bir binanın avlusundan dışarı çıkmıştı, avlu boyunca nakliye şirketlerinden birinin depoları uzanıyor, bu yüzden sokağa çift beygir koşulu arabaların, bazen tek beygirlerin çıkması hiç de garipsenmiyordu; beyaz atın avludan çıkışına kimse dikkat etmemişti. Fakat bu at, nakliye şirketinin atlarından değildi. Kapı önündeki yüklerden birinin iplerine abanmış bir işçi atı fark ederek kafasını kaldırdı, peşinden gelen bir arabacı var mı diye baktı ama avludan gelen kimse göremedi. At sokağa çıkar çıkmaz bir şahlandı ki, nallarını yere vurduğunda kıvılcımlar çıkardı. Tam düşecek derken dengesini bulup bir tırıs tutturdu, hiç de hızlı denemeyecek bir koşuyla, gün alacakaranlığa dönerken boşalan caddede uzaklaştı. İşçi ihmalkâr arabacıya sövdü içinden, avluya birkaç ad seslendi, içeriden gelenler oldu, az sonra atın yabancı olduğunu anlayıp şaşırdılar, kapıda tek sıra dikilip bakmaktan başkası gelmedi ellerinden. Kendini çabuk toparlayan birkaçı atın peşinden koşmaya yeltense de, gözden yiten atı bırakıp avluya döndüler.

Bu sırada önüne geçilemeyen at şehrin varoşlarına dek ulaşmış, şehrin sokaklarındaki yaşama sahipsiz hayvanlarda rastlanmayan bir incelikle uyum sağlamıştı. Ağırdan aldığı adımlarla kimseyi korkutmamış, araç trafiğine ayrılan yollardan ayrılmamış, yolun doğru tarafından ilerlemiş, ara sokaklardan çıkan arabalara yol vermişti; en özenli sürücünün kullandığı bir arabaya koşulu olsa bile bundan daha düzgün davranamazdı. Ancak dikkat çekici bir görüntü oluşturduğu da kuşkusuzdu, kimi yayalara dudaklarına konmuş bir gülümsemeyle ardından bakakalıyordu. Yoldan geçen, bira

yüklü bir arabanın sürücüsü şaka yolu bir kamçı sallayacak olduğunda şaha kalksa da, adımlarının ritmini bozmadan ilerlemişti at.

Bu olaya tanık olan bir polis memuru, son bir çabayla yönünü değiştirmeye çabalayan atın dizginlerini sıkıca yakalamış (çünkü at pek benzemese de, yük hayvanları misali koşumlanmıştı), yumuşacık bir sesle sormuştu: “Hele bir dur bakalım, yolculuk nereye böyle?” Yolun ortasında, elde koşum bekleyen polis, atın sahibinin çok geçmeden yetişeceğini ummuştu.

30 Ekim 1916

İki adam, ahırda seyisin sağrılarını ovduğu ata dair bir sohbete dalmışlardı. Yaşlı, saçları kırlaşmış adam, “Atro’yu,” derken dudaklarını kemirmiş ve bir gözünü kırpmıştı, “Atro’yu bir hafta var ki görmedim. Ne kadar alışık olursan ol, atlar konusunda bellek yanıltıcıdır. Onda olduğuna yemin edeceğim kimi özellikleri göremiyorum şimdi. Aklımdaki kalmış genel izlenimlere dayanarak konuşuyorum aslında, belki de ayrıntılarda hiçbir şey değişmemiştir; yine de kaslarında bir gevşeklik çarpıyor gözüme. Şurasına baksana, bir de şurasına!” Başını eğmiş, sanki bir şeyleri inceler bir tavırla elini havada gezdirip durmuştu.

8 Ağustos 1917

Bir vaveyladır koptu: “Yılana yol verin! Büyük bayana yol verin!” “Hazırız!” diyen bir yanıt işitildi, “Hazırız!” Ardından biz yol temizleyiciler, biz o çok övülen taş parçalayıcılar, ağaçlıktan çıkıp uygun adın ilerledik. Şen duruşunu asla yitirmeyen amirimiz, “Durmak yok!” diye bağırdı. “Haydi dedim, yılanlara yem olasıcalar!” Çekiçlerimizi kaldırdık, kilometrelerce genişlikteki bir alandaki taşları dövmeye başlayan çekiçlerimizin sesleri işitildi. Dinlenme hakkımız yoktu, tek hakkımız, çekici ellerimiz arasında değiştirebilmekti. Hemen o akşam yılanımızın yanımıza geleceği bildirildi, o varana dek her taşın yerle bir edilmesi gerekiyordu, çünkü yılanımız ufacık bir çakıl parçasından bile rahatsız oluyordu. Böyle nazik bir yılana rastlamak da kolay değildir, bilesiniz! Nevi şahsına münhasır bir yılandı, onun için katlandıklarımız yüzünden şımarmıştı, bu yüzden onunla kıyaslanacak bir başka yılan yok. Onun yılan diye çağrılmasını da garipsiyor, bunu hiç de doğru karşılamıyoruz. Elbette “anamız” olarak eşi menendi yok ama yılan yerine bu adını kullanmak daha

doğru olmalı. Fakat bunu tartışmak bizim işimiz değil, bizim işimiz taşları kırıp tuzla buz etmek.

21 Ekim 1917

Köpeklerin çoğu havlaması nedensizdir; uzaklardan gelen birini görmesinler, havlamaya başlarlar hemen. Fakat bazıları, bekçi köpeklerinin en iyileri denemese de en akıllıları oldukları kuşkusuz olanlar, yabancılara sessizce sokulur, onu sakince koklar, ancak burunlarına yabansı bir koku geldiğinde havlamaya başlarlar.

KAFKA’NIN HAYVAN METİNLERİ ÜZERİNE

M. Kâmil Utku

Kafka, yazmayı ölümüne dek sürdürdü, yazdığı süre boyunca hayvanlarla ilgili metinler kaleme aldı. Sadece bu kitapta toplananlarla sınırlı değil bu metinler. Yine Altıkırkbeş tarafından yayınlanan Bir Köy Hekimi ve Bir Açlık Sanatçısı adlı öykü kitaplarında da, hayvanlarla ilgili öyküler yer almaktadır.[3] Bunun yanı sıra, Dönüşüm adlı ünlü uzunöyküsünü de hayvanlarla ilgili metinlerinin arasına katabiliriz.

Deleuze-Guattari ikilisinin, Kafka'nın hayvanlarla ilgili metinlerine dair şöyle bir saptamaları var: Kafka hayvan metinlerinin bir sonuca bağlanamadığını gördüğünde, kısa metinleriyle yetinemeyerek roman boyutunda metinler üretmeye başlamıştır. Ne yazık ki, diğer pek çok Deleuze-Guattari saptamasının tersine, gerçeklerle örtüşmeyen bir saptama bu.

Çünkü Kafka'nın elinizdeki kitapta toplanan metinlerinin yazılışı, 1907-1908 yılından başlayarak ölümüne dek uzanan bir sürece yayılmış durumdadır ve çok küçük parçacıkları da kapsamaktadır. Bu kitapta yer alan Yuva, Bir Köy Öğretmeni ve Bir Köpeğin Araştırmaları adlı öyküler ise, Kafka'nın son döneminin eserleridir: Bir Köy Öğretmeni savaş sonrası yıllarda, yani 1918'den sonra kaleme alınmıştır. Yuva, Kafka'nın Berlin'deki ikameti sırasında, 1923-1924'de kaleme alınmıştır. Bir Köpeğin Araştırmaları ise, Max Brod'un iddiasına göre, büyük olasılıkla Kafka'nın kaleme aldığı son metindir.

Sadece metinlerin hacimlerinin büyümesine bakarak, Deleuze-Guattari ikilisinin saptamalarına katılmak mümkün gözükmüyor. Elbette, tıpkı hukuk örneğinde olduğu gibi, hayvanlar dünyasının da Kafka için önem taşıdığı konusunda bir kuşku yok. Üzerine konuşulması gereken, Kafka'nın hayvanlar dünyasına neden bu denli düşkün olduğu.

Yuva, Kafka'nın en dikkat çekici öykülerinden biridir. 1923-1924'de, Kafka'nın Berlin-Steglitz'deki kira evinde yazılmıştır. Kafka o dönemde artık geri dönüşsüz bir seyir izleyen tüberkülozunun tedavisi ile uğraşmaktaydı. Birçok yorumcu, öyküde çizilen yuva ile Kafka'nın gövdesi arasında koşutluklar kurmuşlardır. Yuvanın ağzı, Kafka'nın ağzı; kale alanı kalbi; dehlizler de damarlarıdır bu yoruma göre. Kafka'nın artık beyninden

gelen uyarıları dikkate almayı reddeden gövdesi, toprak altında yaşayan bir hayvanın tekinsiz yuvası biçiminde görünür. Bu yoruma bir kanıt da, Kafka'nın günlük konuşma argosunda, kesilmeyen öksürüğü için "hayvan" sözcüğünü kullanmasıdır. Psikanalitik yoruma göre, Kafka kendi gövdesiyle giriştiği savaşımın utku şansı kalmadığını bilir gibidir. Hayvan bir süreliğine dışarı çıkıp yuvasını dışarıdan bakan bir göz olarak izler. Kafka'nın öykü aracılığıyla kendi gövdesine bakışı da bu yöndedir belki.

Burada, insan zihninin kurduğu düzeneklerle, hayvanların dünyasındaki[4] doğal düzeneklerin bir benzeştirmesini buluruz. Kafka'nın çoğu hayvanı, insan yapısına benzeyen düzenekler inşa ederler. Bu yapıların inşası, hayvanların zihnindeki bir gelişmenin sonucu olarak kalkışılan bir davranış kalıbı mıdır? Pek değil. Söz konusu hayvanların zihninde bir ilk uyanış anının, bir erginlenmenin gözüktüğü söylenebilir ama o anı insan zihniyle koşutluk içinde okumak doğru olur mu?

Bu soruya ilişik olarak, can alıcı önemde bir diğer soru: Kafka'nın insan zihninin düzenekler kuran yapısına dair bilgi sahibi olduğunu varsaysak bile, hayvan zihnine dair bilgi sahibi olduğunu gösteren bir kanıt var mıdır?

Bu bağlamda, Kafka'nın metinlerindeki hayvanlara dair yapıların doğal süreçlerin eseri olduklarını, Kafka'nın bu metinleri oluştururken hayvanları incelediğini ya da izlenimci bir biçemle yazdığını söylemek olanaksızdır. Kafka insan ve hayvan zihinsel süreçleri arasında koşutluk kurmak amacında değildi.

Söze psikanalitik bir yorumdan girdiğimize göre, aynı dizgede şunu eklemek yerinde olabilir: Kafka'nın hayvanları düzenekler oluştururlar, çünkü bu düzenekler onların güvenliklerini sağlayacaktır. Kafka'nın kişinin güvende yaşayabileceği alanlar konusundaki hassasiyeti göz önüne alındığında, hiç de şaşırtıcı olmayan bir durum.[5]

Güvenlikle ilgili bir okuma yapılacaksa, Kafka'yı çok etkileyen Kierkegaard'dan bir alıntı yapmak gerekecek. Kapitalizmin egemenliğini ilan ettiği dönemin düşünürlerinden Kierkegaard şöyle yazıyor: "İnsan hangi ülkede olduğunu koklayıp anlamak için parmağını toprağa sokar. Parmağımı varoluşun içine sokuyorum; hiçbir kokusu yok. O halde neredeyim ben? 'Dünya' ne demek? Kim beni bu Bütün'ün içine çekti ve

böyle yalnız bırakıverdi? Niçin bana hiçbir şey sorulmadı? Niçin ruh pazarlayan bir satıcının malıymış gibi ben de gelip sıraya dizildim?...”

Kierkegaard’ın varoluşuna dair duyumsadığı kaygı, Kafka’nın güvenlik gereksinimiyle yakın akrabadır. Kaygı, giderek tekinsizlik duygusu, Kafka’nın hayvan metinleri için anahtarlardan birdir – buna dönmek üzere…

Hayvanların inşa ettiği yapıları, modernist düzenekler olarak okumak da mümkün. Bu doğrultuda, Kafka’nın hayvanlarının zihinsel yapıları ile insan zihinsel yapıları arasında koşutluk kurulamasa bile, hayvan toplumunun oluşturduğu düzenekler ile insan toplumu düzenekleri arasında koşutluk kurmak mümkün olabilir mi?

Bu benzeştirmeyi yapmak, daha mümkün görünüyor. Kafka’nın erken kapitalizm çağının toplumsal düzeneklerini en iyi betimleyen yazarlardan biri olduğunu söylemek çok abartılı değildir. Elbette, bu düzenekleri doğrudan çizmeye kalkışmaz Kafka; daha çok onların değişik düzlemlerdeki temsillerini gösterir okuyucusuna.[6]

Bir Köpeğin Araştırmaları, bireyi sıkıdüzen içinde sarıp sarmalayan bir topluyaşamın betimlemesi olarak okunduğunda, zengin çağrışımlar içeren bir depo görünümü kazanır. Bu öyküden Yuva’ya bir çizgi çekersek, hayvan topluyaşamının tıpkı insan topluyaşamının sorunlarıyla malul biçimde çizildiğini keşfederiz.

Bu dünyada güvenlikten daha önemli bir sorun yoktur ama diğer dertler de gözardı edilecek gibi değildir: Hayvanlar diğer hayvan türleriyle, giderek kendi soydaşlarıyla bile iletişim kuramazlar.

Bu iletişimsizliğin doğal getirisi olarak, Kafka’nın çizdiği hayvanlar dünyasında yoğun bir yabancılaşma duygusu yaşanır. Her bir hayvan, diğer hayvanları ötekileştirerek kendini tanımlama çabasını güder. Bu tanımlama eylemi, sık sık saldırgan güdülere dönüşür. Çizilen resim nasıl da XX. yüzyılın ilk çeyreğine benzemektedir.

Elbette, Kafka’nın aile kurumuna bakışına dair kötümser bir çıkarım yapmak da mümkün: Kafka’nın hayvanlar dünyasında akrabalık ilişkileri yok sayılacak denli az önem taşır. Hayvan olan’ın yabancılaşması insan

olan’ı bu anlamda da izler: Yalnızlık duygusu, Kafka’nın insanlara dair metinlerine göre çok daha yoğundur.

Eğer hayvan topluyaşamı insan topluyaşamı ile benzeştirme içinde çizilmişse, hayvanların birey olarak seçimleri de önem kazanacaktır. Hayvanların harekete geçerken bir ilk aydınlanma anından ivmelendiklerini söylemiştim. Pekiyi, hayvanların insana benzeyen bu erginlenme anından sonraki davranışları için ne söylenebilir?

İlk olarak söylenmesi gereken, hayvanların öncelik alma ve sorumluluk taşıma konularında zayıf olarak çizildikleridir. Nedir, Kafka metinlerindeki insanlar bu konuda başarılı sayılabilirler mi? Bunu iddia etmek güçtür, Kafka’nın çizdiği her yazınsal karakter, ister hayvan ister insan olsun, hedefe odaklanma konusunda sorun yaşar. Kimi yorumcular, Kafka hayvanlarının hayvan oluş’un rahatlığı içinde devindiklerini, bu yüzden Kafka hayvanları için bir hedef duygusunun söz konusu olamayacağını söylemişlerdir.

Deleuze-Guattari bu saptamayı bir adım ileri götürerek, Kafka’nın özellikle hayvanlarla ilgili metinlerinde de bir hedefe varamama durumunun belirdiğini iddia etmişlerdir: Kafka’nın hayvanlarla ilgili metinleri, gerçek bir bitime ulaşma konusunda hacimleriyle doğru orantılı bir sorun yaşamaktadırlar.

Bu sorunun en azından Yuva öyküsünde yaşanmadığını Kafka’ya dair tanıklıklardan biliyoruz.[7] Bir de Kafka’nın Dava ve Amerika dâhil, en ünlü romanlarını bile sonuçsuz bıraktığını, ya da daha tuhaf bir yöntem olarak çok-sonuçlu metinler yazdığını anımsarsak, sonuca ulaşmaktan yoksunluk, hayvan öyküleri özelinde söylenmesi güç bir iddia olarak beliriyor.

Fakat şu ayrımı da konuşmadan geçmemeli: Kafka’nın hayvanları insan oluş’la bu denli yakın ilinti içindeyseler, Kafka da Aydınlanma edebiyatının en büyük tuzağına düşmüş olmuyor mu?[8] Kafka, bir hayvanı insanlar dünyasına dair düzenekler silsilesini betimlemek için kullanıyor ise, Aydınlanma edebiyatının düşünsel düzeneklerini doğrulatmak için “yarattığı” soylu vahşi tasarımını başka bir yoldan yinelemiyor mu?

Söz buraya dek gelmişken, Kafka’yı bağlayabileceğimiz bir geleneği yazıya katmalı. Aydınlanma düşüncesi aklın egemenliğini[9] ilan ederken,

insan soyunun doğal olana dair gerçeküstü inanışlarına güçlü ket vurdu. Hortlaklar, periler ve diğer gerçeküstü yaratıklarla birlikte, hayvana dönüşen insan öykülerini de çocuk masalları olarak yaftaladı. Nedir, aklın egemenliği, insanı varolduğu andan beri izleyen gerçeküstüne aşinalık duygusunun yerini tutabildi mi?

Bu soruya hayır yanıtı verilebiliyorsa, Aydınlanma Çağı ile birlikte başlayan korku edebiyatının sırrına varılıyor demektir. Kaygı, her sorunun akılla çözülebileceğine iman edilmesi beklenen bir çağda, gereksinimdir. Kaygı gereksiniminin sonucu, çağcıl sorunların eski söylencelerin güncellenmesi üzerinden ilerleyerek, bugüne bakan metinlerin üretilmesidir aynı zamanda.

Kafka'nın hayvanlara dair metinlerinin tekinsizliği biraz da buradan kaynaklanıyor: Bu metinlerdeki hayvanlar hayvan oluş'tan çok insan oluş'ları üzerinden tanımlanabilir durumdalar. Bu toplamda yer alan Bir Köy Öğretmeni öyküsünde olduğu gibi, hayvan bir çıkış noktası, insanlara dair konuşmak için bir bahane. Dolayısıyla, hayvanlara dair metinleri, asla hayvanları düşünerek okuyamayız. Modernleşen topluyaşamın hayaleti, bu hayvanların zihninden bize bakmaktadır sürekli; üstelik soylu vahşinin hayran bakışından epeyce değişik, onaylamaz bir bakışla.

[1] Senait: İbranicede sincap. Özgün metinde de İbranicedir.

[2] Bugünkü Çek Cumhuriyeti sınırları içinde küçük bir kasaba.

[3] Bu kitapta toplanan parçacıklardan ikisi, *Bir Köy Hekimi kitabında yayınlanan Akademi İçin Bir Rapor adlı öykünün parçacıklarıdır.*

[4] Hayvanlar dünyası, çünkü Kafka metinlerini tek bir hayvanla sınırlı tutmamıştır: Kediler, köpekler, fareler, köstebekler, atlar, akbabalar, sansarlar… Bu liste böyle uzayıp gider!

[5] Bu hassasiyeti hem maddi hem ruhsal anlamda gereksinir Kafka.

[6] Bu konuda Zizek’in Kafka’nın ünlü öykü karakteri fare Josephine üzerine yorumuna ve Kafka’yı handiyse komünist geleneğe bağlayan bakışına gönderme yapılabilir.

[7] Bu bilgiyi Max Brod veriyor. Ona göre, öykü tamamlanmış durumdadır. Kafka'nın ölümüne yakın birlikte olduğu Dora Diamant'dan aldığı bilgiye göre, Kafka'nın öykünün sonuna dair söyledikleri ile elimizdeki metnin sonu, tamamen örtüşmektedir.

[8] Bu konuda zihin açıcı bir yazı okumak isteyenler, Ulus Baker'in *Virgül dergisinin Ocak 1998'deki 9. sayısına yazdığı Bir Kü-çü-cük As-lan-cık Varmış'a bakabilirler.*

[9] Bir aşırı yorumla, elbette, kapitalizmin de egemenliğini ilan ederek.